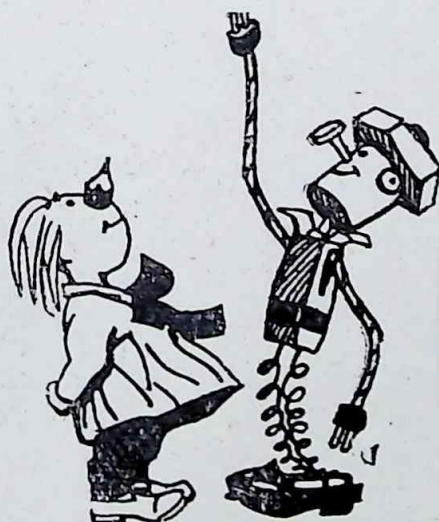

Ю. ДРУЖКОВ

КАРАНДАШ БЕЛӘН ОСТАКУП МАЖАРАЛАРЫ

Ю. ДРУЖКОВ

ТАТАРСТАН КИТАП НӘШРИЯТЫ

КАЗАН

1972

Фәрит Шәрифүллин тәржемәсе.

РСФСРның атказанган художнигы
И. Семенов рәсемнәреннән күчермә.

Укучылар, сез бу китапта искиткеч мажаралар белән танышыр-
сыз. Бервакыт кибеттә тимер малай Остакул белән Карандаш очра-
шалар. Остакул гажәеп әйберләр эшли белә, Карандаш исә тылсым-
лы рәсемнәр ясый ала. Әлеге ике дус кайвакыт бик куркыныч хәл-
ләрдә калалар, хәтта юлбасарлар кулына да элгәләр. Ләкин чын
дуслык, тапкырлык һәм зирәклеп Карандаш белән Остакулга һәрва-
кытта да жиңеп чыгарга ярдәм итә.

КЕЧЕ ЯШЫТӘГЕ МӘКТӘП БАЛАЛАРЫ ӨЧЕН

БЕРЕНЧЕ БҮЛЕК

*Бу бүлектә конфет рәсемен ашаучылар һәм кыярга утырып очучылар
турында сөйләнә*

Бер зур шәһәрнең Кыңгырау чәчәк дип аталган бик матур урамында уенчык кибете бар иде.

Бервакыт кибет эчендә кемдер төчкереп куйды.

Балаларга уенчык күрсәтүче кибетче төчкерсә, анысы бер хәл иде. Уенчык сатып алырга килгән берәр бала төчкерсә дә, гажәп булмас иде. Тик әлегә төчкерүдә кибетченең дә, уенчык алырга килгән баланың да бернинди катнашы юк иде. Мин беләм уенчык кибетендә кем төчкергән! Миңа бәлки ышанып та бетмәссез, шулай да әйтим әле.

Әйе, әйе, тартма төчкерде! Төсле карандашлар тартмасы. Ул уенчыклар складында эреле-ваклы тартмалар арасында ята. Аның өстенә жете төстәге хәрефләр белән:

«НӘНИ ТЫЛСЫМЧЫ» дигән ТӨСЛЕ КАРАНДАШЛАР

дип язылган иде.

Ләкин эш моның белән генә бетмәде. Аның белән янәшә:

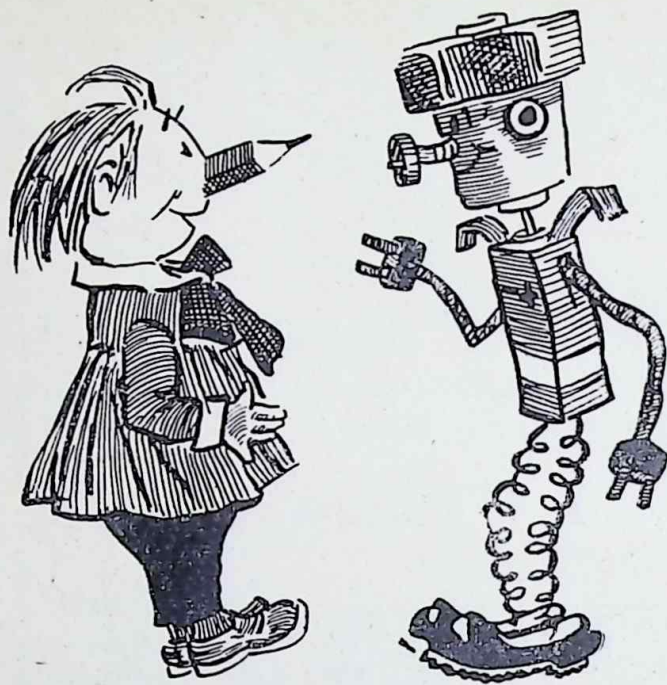
МЕХАНИК КОНСТРУКТОР «МАСТЕР ОСТАКУЛ»

дигән икенче тартма да ята иде.

Һәм менә беренче тартма төчкерүгә, икенчесе:

— Исәнлеккә-саулыкка! — дип куйды.

Аннары беренче тартманың бизәкле капкачы берәз күтәрелде дә бер якка авып төште, капкач астында бердәнбер кечкенә бер карандаш булган икән, шул килеп чыкты.

Ләкин нинди генә карандаш әле! Гади дә, төсле дә түгел, ә гажәеп бер карандаш!

Әнә кара әле аңа. Чынан да, көлке бит!

Карандаш механик «Конструктор» янына килеп, агач капкачка суккалап алды да сорап куйды:

— Кем бар анда?

— Мин бу. Мастер Остакул!— дигән тавыш ишетелде.— Миңа мон-

нан чыгарга ярдәм итче, зинһар. Һич тә чыгып булмый!— Һәм тартма эчендә нәрсәдер шалтырап, чылтырап киткән-дәй булды.

Шул вакыт Карандаш капкачны чак кына ачып читкә этәреп куйды да тартма кырыеннан аның эченә каранды. Ялтыравыклы төрлө-төрлө кечкенә винтлар һәм гайкалар, металл пластинкалар, тешле тәгәрмәчләр, пружиналар һәм нәни тәгәрмәчләр арасында сәер бер тимер кеше утыра иде. Ул, пружина кебек, тартмадан атылып төште, пружинадан ясалган көлкеле нечкә аякларына басуга, чайкалып куйды һәм Карандашка текәлеп тора башлады.

— Син кем? — дип сорады ул, гажәпләнеп.

— Минме?.. Мин тылсымлы художник! Карандаш исемле малай. Мин тере рәсемнәр ясый беләм.

— Ниткән тере рәсемнәр ул?

— Менә, телесең икән, хәзер үк ясап күрсәтәм, кош рәсеме ясыйм. Ул шундук жанлана һәм очып китә. Ә тагын конфет рәсеме ясый алам. Аны ашарга да була...

— Алдыйсың! — дип кычкырып жибәрде Остакул. — Андый хэл булмый! — Һәм көлөп жибәрде. — Юк, булмый, булмый!

— Тылсымчылар бервакытта да ялган сөйләми, — диде Карандаш үпкэлэгәндәй.

— Я әле, самолет рәсеме яса! Карап карыйк, нинди тылсымчы икәнсең, әгәр дәресең сөйләсәң.

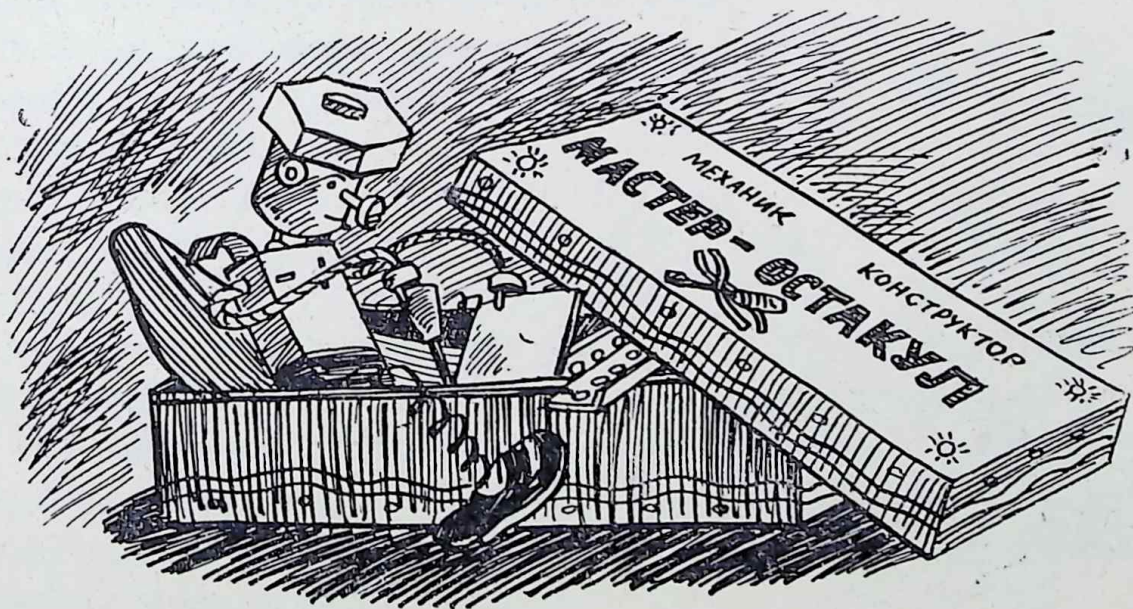
— Самолет! Нәрсә ул самолет, мин белмим бит аны, — диде Карандаш, белмәвен яшермичә. — Лутчы мин кишер рәсеме ясым. Телисеңме?

— Кирәк түгел миңа кишер! Чынлап та, бервакытта да самолет күргәнең юкмыни? Көлкө бит бу?

Карандашның тагын берәз хәтерә калды.

— Зинһар, көлмә. Әгәр күп нәрсәләрне күргәнсең икән, сөйлә миңа самолет турында. Ул нинди була, нәрсәгә охшаган? Ә мин аның рәсемен ясармын. Тартмада минем бер альбомым ята. Буялмаган рәсемнәр альбомы ул. Анда йортлар, кошлар, кишерләр, кыярлар, конфетлар, атлар, чебиләр, тавыклар, мәчеләр, этләр рәсеме генә. Шулардан башка берни дә юк! Бернинди самолет та!

Остакул сикереп пружиналарын чыңлатып куйды:

— Эй, рәсемнәрең кызык түгел икән лә! Ярар, самолетны күрсәтим булмаса сиңа. Ул канатлы бик зур кыярга охшаган. «Конструктор» дигән детальләр җыелмасыннан мин самолет модели ясармын.

Остакул шундук тартмага сикереп керде.

Ул металл пластинкаларны шалтыр-шолтыр китерде, кирәкле винтлар, тешле тәгәрмәчләр эзләде, аларны тиешле урынга борып кертте, шөрөп боргыч аның кулында уйнап кына торды, чүкече белән тук та тук сукты, ә үзе җырлый да иде тагын:

Бар нәрсәне ясым үзем,
Ышанмым мөгҗизага —
Мин үзем ясаганга!

Ә Карандаш кесәсеннән төсле карандашлар чыгарды, уйлап-уйлап торды да кыяр рәсеме ясап куйды. Әле яңа гына өлгергән, бөрчөклә-бөрчөклә ямь-яшел кыяр иде ул. Аннары аңа канатлар өстәп ясады.

— Эй, Остакул! — дип эндәште Карандаш. — Кил монда! Мин самолет рәсеме ясадым.

— Бер генә минут сабыр ит, — диде мастер. Пропеллерын гына куйым да аннан самолет әзер булыр. Башта винт алым, шуннан пропеллер кидерик... Как та сук аннары: бер, ике... Менә булды да! Күрдеңме, самолет нинди була!

Остакул тартмадан сикереп төште, ә кулында самолет иде. Бөтенләй чын кебек! Бу самолет турында мин берни дә сөйләп тормыйм. Чөнки барлык балаларның да само-

летны күргәннәре бар. Карандаш кына беркайчан күрмәгән.

— Ай-яй рәсемне син оста ясагансың! — диде ул.

— Ни сөйлисез син, — дип елмайды мастер. — Мин рәсем ясый белмим. Мин самолетны «конструктор» детальләреннән ясадым.

Шул вакыт Остакул яшел кыярны күрәп алды.

— Каян таптың син бу кыярны? — дип гажәпләнде ул.

— Бу... бу минем самолетым...

Мастер Остакул үзенә барлык пружиналары белән калтыранып куйды, шалтыр-шолтыр килде, шаркылдап көлеп жибәрде.

Менә нинди ул Остакул! Кешедән көлөргә ярата. Шаркылдый да шаркылдый, әйтерсез, кемдер аны кытыклы, шуңа күрә һич тә көлүдән туктый алмый.

Карандаш бик нык үпкәләде. Ул шундук болыт рәсеме ясады. Болыттан исә чынлап торып яңгыр ява башлады. Ул Остакулны башыннан аягына кадәр чылатты, шундагына тегесе көлүдән туктады.

— Бррр... — диде ул. — Каян килеп чыкты бу хәерсез яңгыр? Минем күгәрүем м-мөмкин бит!

— Ә син нигә көлөсез соң? — дип кычкырды Карандаш. Син үзәң кыяр дип тотындың бит!

— Ай, үләм, көлдөрмә дим, җитте! Югыйсә мин таралып, сүтелеп бетәм... Самолет диген инде! Нигә син кыярга каурырлар кадап куйдың? He-he-he! Мондый самолет беркай да очмаячак!

— Ә менә күрерсең әле! Канаты да, үзе дә очачак.

— Очты ди моторсыз самолет! Руле дә юк! Руле белән моторы булмагач, самолетлар очмыйлар!

— Утыр әле минем самолетка! Очамы, очмыймы, менә күрерсең хәзер, — диде дә Карандаш кыярга атланып утырды.

Көлә торгач, Остакул кыяр өстенә егылып төшүен сизми дә калды. Шул минутта ачык форточкадан жил исеп куйды да көтмәгәндә канатлар хәрәкәткә килде, һәм кыяр калтыранып, чын самолет шикелле очып китте.

— Ай! — дип кычкырып жибәрделәр Карандаш белән Остакул беравыздан.

«Шалт!...»

Яңа өлгөргән чып-чын яшел кыяр тавышы иде бу, ул тәрәзәдән очып чыкты да җиргә барып төште.

Чынлап шулай. Самолетның беринди руле юк иде. Ә рульсез очарга ярыймыни? Юк, әлбәттә. Шуңа күрә самолет ватылды да. Канатлары як-якка атылды. Аларны җил эләктереп алып өй түбәсенә очыртып менеп китте.

ИКЕНЧЕ БҮЛЕК

Ике бахбай турында

Остакул, буш савыт кебек, шалтырап куйды. Ләкин үзенә бер җире дә авыртмады. Чөнки тимер бит ул! Бераз

курукты куркуын. Чөнки аның беркайчан да очканы юк иде.

— Син чынлап та тылсымчы икәнсең! — диде Остакул. — Мин була торып мин тере рәсемнәр ясый алмыйм!

— Хәзер без үзебезнең тартмаларга ничек кайтып житәрбез инде, — диде Карандаш, шешкән маңгаен уа-уа.

— Кирәге юк аларның! — диде Остакул кулын селтәп. — Кысан бит анда, караңгы! Мин йөгерергә, сикерергә, шуарга, очарга телим! Яңа самолет рәсеме яса! Без сәяхәт итәрбез! Без синең белән чын самолетларны күрербез. Дөнъяда бөтен нәрсәне күрербез!

Ләкин ни өчендер Карандашның тагын очасы килми иде.

— Лутчы мин бахбай ясыйм, — диде ул.

Һәм Карандаш йортның ак стенасына ике ат рәсеме ясап куйды. Йомшак иярле, йөгәннәрендә алтын йолдызлар ялтырап торган бик һәйбәт атлар иде алар.

Рәсемдәге атлар башта койрыкларын болгап алдылар, аннары шаян гына кешнәп куйдылар һәм, берни дә булмагандай, стенадан аерылып чыктылар.

Остакул авызын ачып шап итеп жиргә утырды. Нәрсәгә булса да бик-бик гажәпләнгән вакытта гына шулай итәләр.

— Син бит бөөк тылсымчы! — дип кычкырып жибәрде Остакул. Миннән булмый бу беркайчан да!

Остакулның мактавына күңеле булса да, Карандаш тыйнак кына:

— Безгә китәргә кирәк. Кайсы атны телисең, шуңа атлан, — диде.

Остакул ак атны яратарак төште. Художникка жирәне туры килде.

Алар үзләренең атларына атланып сәяхәткә чыгып киттеләр.

ӨЧЕНЧЕ БҮЛЕК

Шәһәр буйлап ике ат чаба

Шәһәрнең иң матур мәйданында, Жем-жем мәйданда, Милиционер басып тора иде. Аның яныннан автомобиль-ләр чаба. Зур автобуслар, озын троллейбуслар, кечкенә жиңел машиналар ашыга. Житез мотоцикллар, бөтенесен дә узып, алга чыгарга тырышып, түземсезләнеп тырыл-дыйлар иде.

Кинәт Милиционер әйтеп куйды:

— Юк-юк, ышанмыйм!

Урам буйлап, зур һәм кечкенә машиналар тулы киң шәһәр урамы буйлап, матур гына ике ат чаба иде. Берсе — ак тимгелле жирән, икенчесе жирән тимгелле ак ат. Бу атларга ниндидер кечкенә гражданнар атланган, үзләре як-якка караналар һәм кычкырып шаян жыр жырлыйлар иде.

Атым, атым, аткынам,
Мә, шоколад каптырам.
— На, бахбаем, әйдә оч,
Жәяү йөрү кыен ич!

Әйе, әлбәттә, Карандаш белән Остакул иде алар.

Үзләре я уңга, я сулга караналар, атлары да я уңга, я сулга борылалар, әле чабалар, әле автомобиль астына керә язып кинәт кенә туктап калалар.

Урам кызыклы, гадәти булмаган нәрсәләр белән тулган иде! Йортлар, светофорлар, машиналар, фонтаннар, агач-лар, күгәрченнәр, чәчәкләр, матур киємле кешеләр, вывес-калар, фонарьлар — карап өлгереп булмый үзләрен!

Сул якта зур түгәрәк щеткалары белән гажәеп машина бара. Ул урам себерә, кәгазь кисәкләрен, юл уртасындагы тузанны йота. Себерке-машина!

Уң якта шундый кызык автомобиль тора: күз алдында аңардан биек мачта үсеп чыга. Мачтаның иң очында комбинезонлы кешеләр. Алар күккә күтәреләләр, урам өстеннән чыбыклар тарттыралар.

— Монтерлар! — диде Остакул Карандашка.

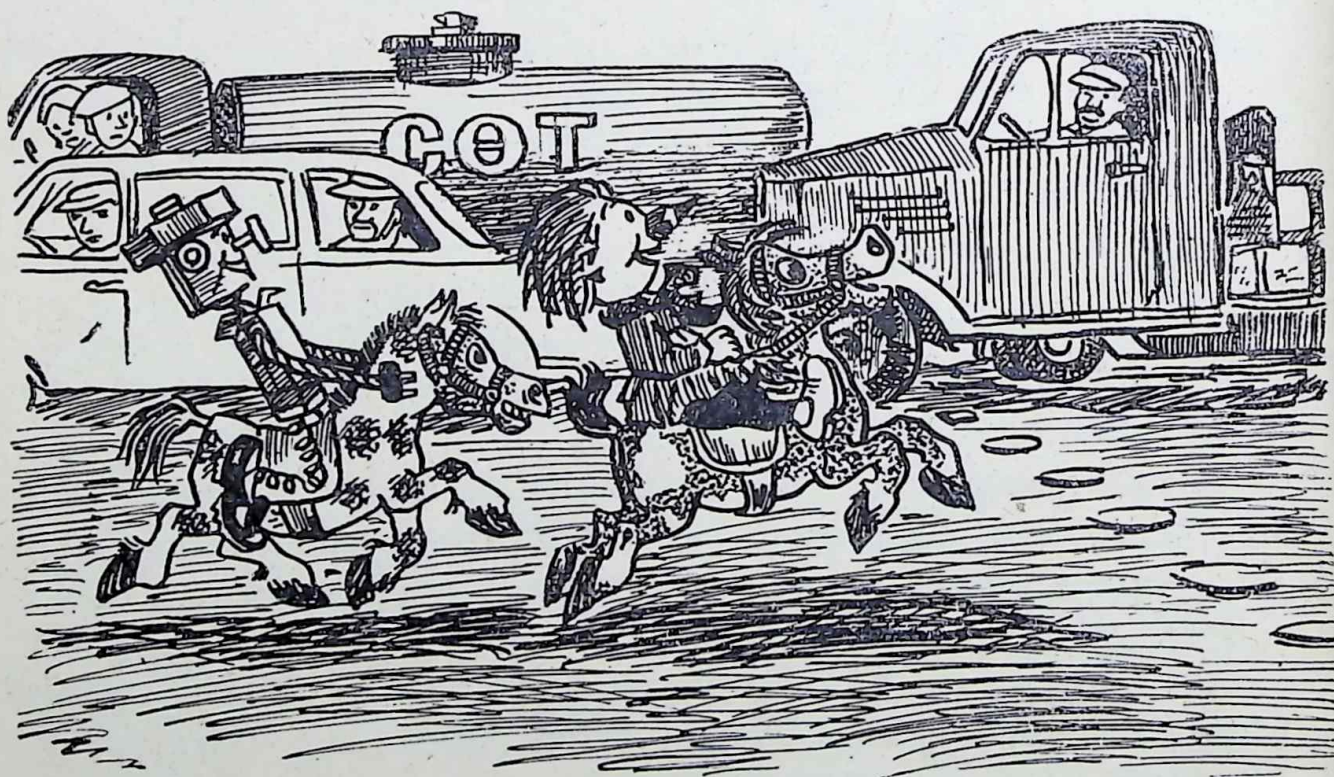
Милиционер сыбызгысын иреннәренә якын китерде дә каты итеп сызгыртып җибәрде. Машина йөртүче бар кешеләр, бар шоферлар, бу хәлгә сискәнәп, Милиционерга карап куйдылар. Тик Остакул белән Карандаш әйләнәп тә карамадылар. Алар Милиционерның ни өчен сызгыртуын да белмиләр иде. Остакул, иярдә чайкала-чайкала:

— На, бахбаем, әйдә оч,
Жәяү йөрү кыен ич! —

дип акыра. Карандаш исә нечкә тавышы белән аңа кушыла иде.

Жәяү йөрү кыен ич!

«Бу нинди тәртипсезлек! — дип уйлады Милиционер. —

Урамда йөрү кагыйдэләрен бозалар! Комачаулуйлар! Күрә торып тәгәрмәч астына керәләр!..»

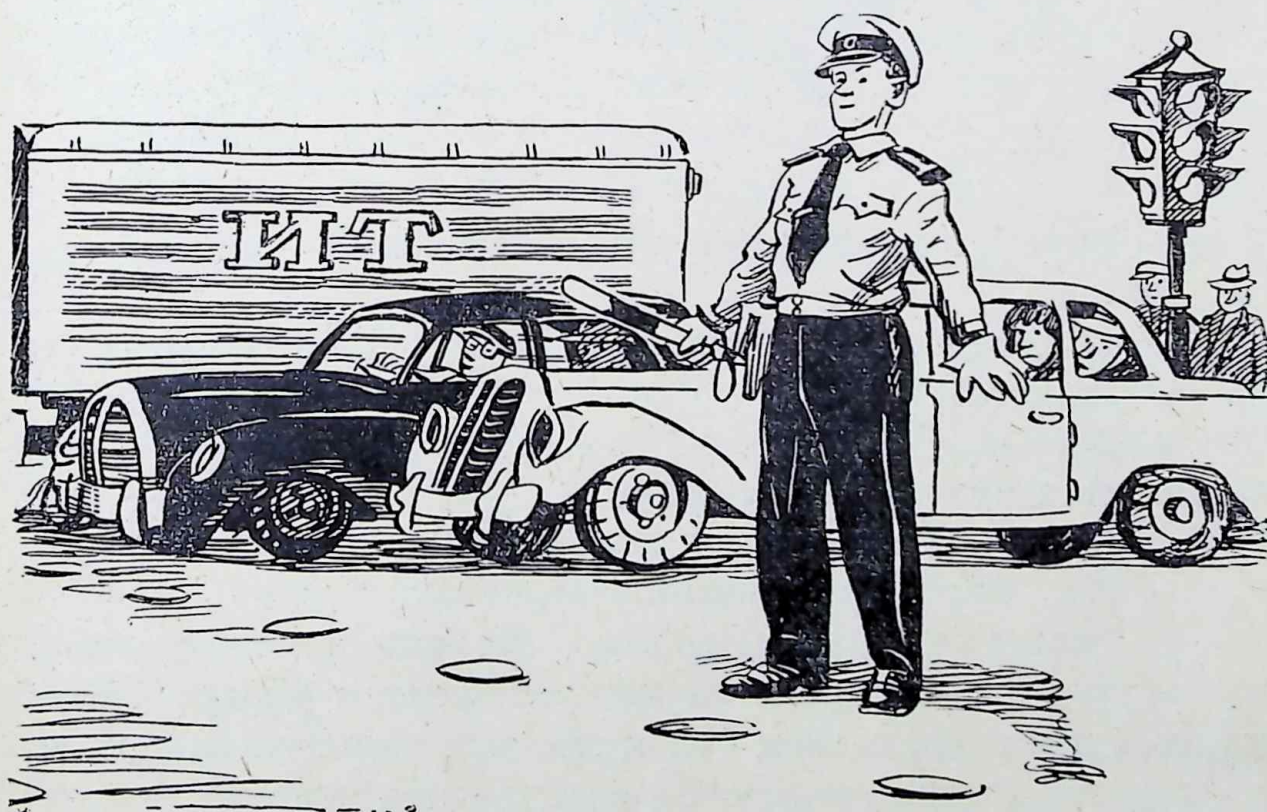
Милиционер янында зур кызыл мотоцикл тора иде. Милиционер моторны кабызды да Чикләвек урамы урта-сына чыкты. Урам өстендә светофорның кызыл уты кабынды. Автомобиль ташкыны туктап калды. Автобуслар, троллейбуслар, йөк машиналары, жиңел машиналар, мотоцикллар, велосипедлар үз урыннарында катып калдылар.

Бөтенесе дә туктады. Тик Остакул белән Карандаш тыныч кына баруларын дәвам иттерделәр. Беркемнең дә беркайчан да аларга светофор турында сөйләгәне юк иде.

— Хәзер үк туктагыз! — диде Милиционер кырыс кына.

— Ой!.. — дип пышылдады Карандаш. — Безгә эләгер ахры...

Тәртип бозучылар белән Милиционер янында шундук халык жыелып өлгерде.

— Болар, мөгаен, цирк артистларыдыр! — диде ниндидер малай.

— Бу ни хикмәт, иптәшләр? Нигә тәртип бозасыз? Сез каян килдегез?

— Безме... Без тартмада яшәгән идек... — дип жавап бирде Остакул, куркып кына.

— Нәрсә, «Тартма» дип авылыгызны әйтәсезме сез?

— Юк, без чын тартманы әйтәбез...

— Берни аңламыйм! — дип, Милиционер кесәсеннән кулъяулыгын чыгарды да маңгаен сөртеп алды. — Менә нәрсә, иптәшләр, сезнең белән шаярып торырга минем вакытым юк. Зинһар хәрәкәт кагыйдәләрен үтәгез!

Күпне белергә теләүче Карандаш: «Нәрсә соң ул кагый-дэләр?» — дип сорамакчы иде дә, ләкин Остакул аның жиңеннән тотып калды. Милиционерга шундый сораулар бирергә ярыймыни?

Урам өстендә светофорның яшел уты кабынды. Машиналар, автобуслар, троллейбуслар, йөк автомобильләре, мотоцикллар, велосипедлар дәррәү кузгалып киттеләр — алга ыргылдылар.

— Барысына да атлар гаепле, — дип әйтеп куйды Остакул. — Шәһәрдә машинага утырып кына йөрергә кирәк.

ДҮРТЕНЧЕ БҮЛЕК

Малайлар йомшак мендәргә утырып чабалар

— Әйдә автомобиль рәсеме ясыйбыз, — диде Карандаш.

— Жиңел дип беләсеңме әллә аны ясавы? Юк, булдыра алмассың. Хәтта мин дә автомобильне бик яхшы «конструктор»дан гына эшли алам. Гади бер самокат ясарга мөмкин, тик тәгәрмәчләрне менә каян табарга?..

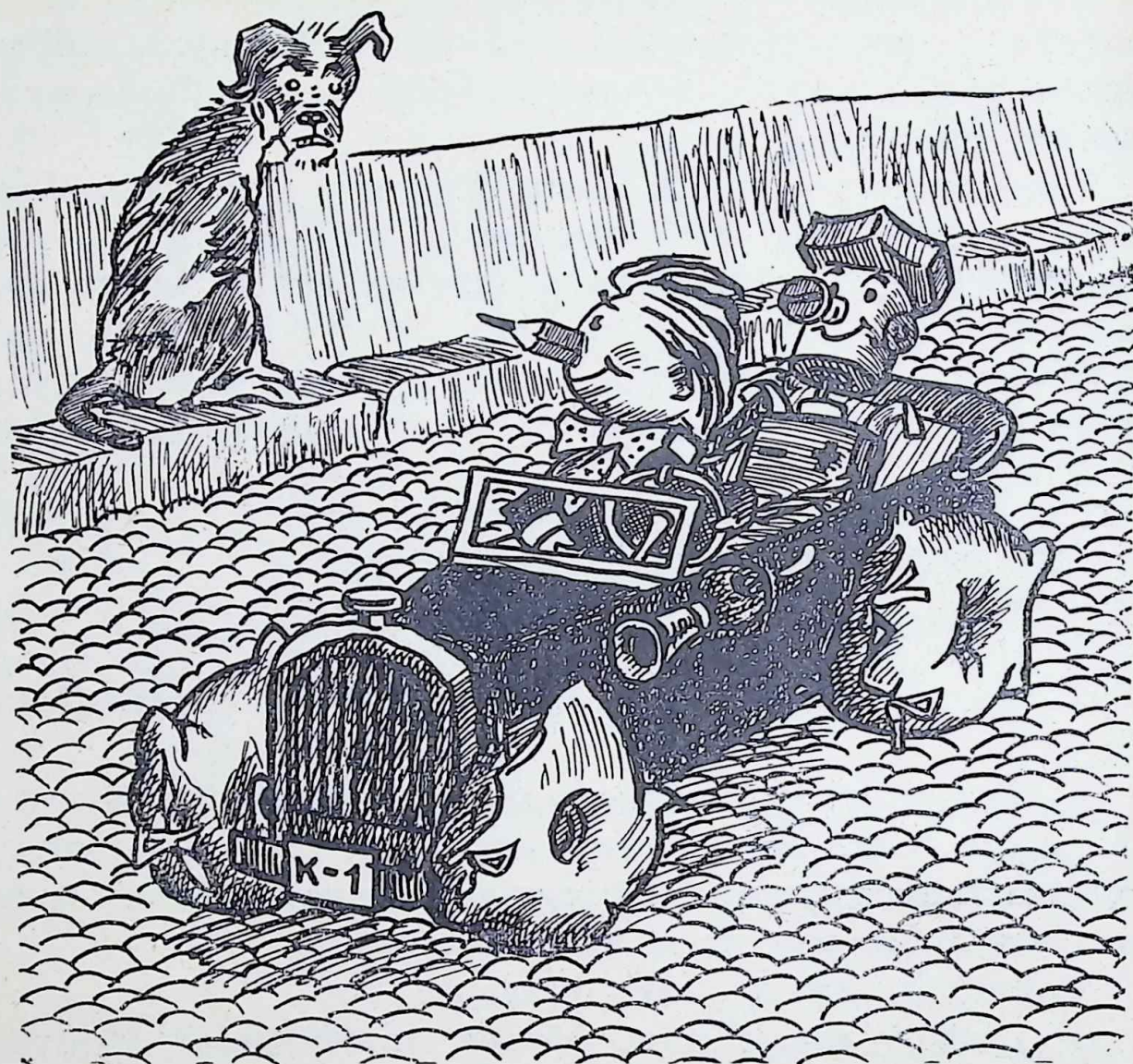
Карандаш аның сүзен бүлдерде:

— Нигә булдырмаска? Минем автомобиль күргәнем бар ич!

— Я, ярар, ясап кара алайса автомобильне, — дип риза булды мастер Остакул. — Тик тәгәрмәчләрнең шиннарын ясарга онытма. Автомобильнең шыны булмаса, ул дыңгыр-дыңгыр селкетеп алып бара. Ә мин ул дыңгырдауга бер дә түзә алмыйм, сүтеләм дә бетәм. Ә шин — мендәр кебек нәрсә ул, шин булса, тирбәлеп кенә барасың.

— Зарар юк! — диде Карандаш сызгалый-сызгалый. — Борчылма, бик йомшак итеп ясармын!

Кечкенә художник өйнең ак стенасына автомобиль рәсеме ясаган арада, Остакул рәсемнән ясалган атларны

яшел чирәмле күрше бакчага илтте дә тәбәнәк кенә чуен киртәгә бәйләп куйды.

Остакул яңадан Карандаш янына әйләнәп килде һәм рәсемгә карады. Ул Карандашка нинди дә булса киңәш бирергә уйлады. Тик Карандаш рәсемен төгәлләгән иде инде.

«Шалт, Мөхәммәтжан!»

— Син ни кыландырдың?! — дип кычкырып жибәрде Остакул. — Нигә син тәгәрмәч өстенә мендәр рәсеме ясадың?

Чыннан да, яңа машинаның тәгәрмәчләренә мендәрләр бәйләп куелган иде. Чып-чын мендәрләр! Алсу тышлы, ак бәйләвечләр мендәрләр. Карандаш аларны бик яхшылап ясаган.

— Мендәр дип син үзең әйттең ич, — диде Карандаш.

— Мин мендәр хакында әйтмәдем!

— Юк, әйттең! Әйттең!

— Син гел бутыйсың! Хәзер машинаң йөри дә алмас менә!

— Йөри! — диде үпкәләгән тавыш белән Карандаш.

— Йөрү түгел урыныннан да кузгалмаячак! Мин син-нән әйбәтрәк беләм!

— Ә менә йөриячәк.

— Хет шартла, барыбер йөрмәячәк!

— Ә син утырып кара башта!

— Утырыммын да шул! Тик файдасы гына булмас, йөрмәс ул.

Остакул Карандаш янына машинага менеп утырды. Автомобиль даң-доң итте һәм кузгала башлады.

— Китте! Китте! — дип кычкырып жибәрде Карандаш.

Бу хәлгә гажәпләнгән Остакул ике кулы белән нык итеп рульгә ябышты. Ул машинадан егылып төшмәгәем дип курыкты. Як-ягына каранырга да вакыты юк иде. Шулай да ул жәяүлеләрнең ничек итеп аларга борылып карауларын һәм бармак белән төртеп күрсәтүләрен күреп калды.

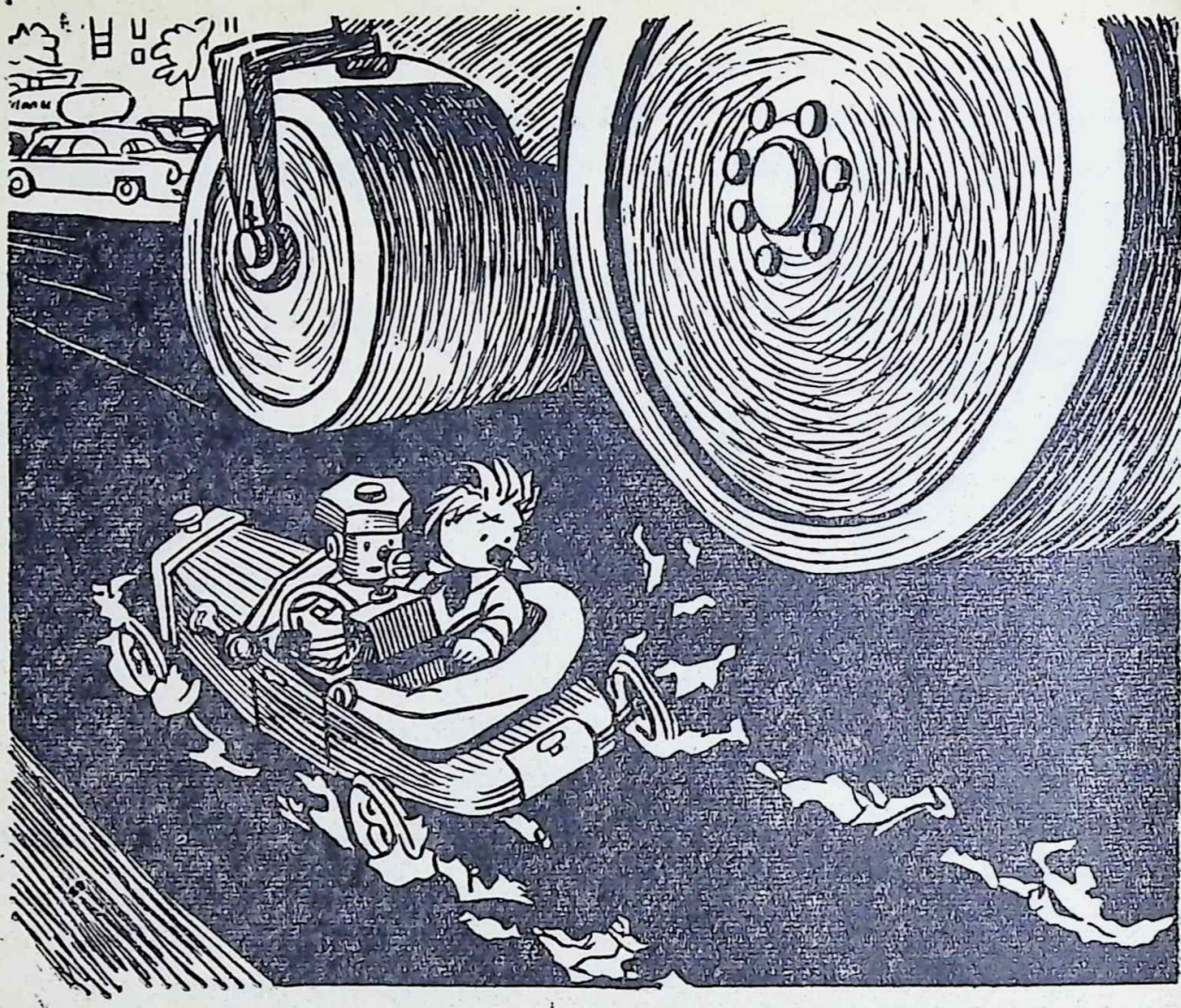
— Нинди көлке машина, — диделәр урамнан үтеп баручылар. — Мендәрле!

БИШЕНЧЕ БҮЛЕК

Сәяхәт давам итә

Безнең нәни сәяхәтчеләр шәһәр буйлап озак йөри алмадылар.

Ни булганын менә тыңлап карагыз.

Урамда Карандаш бик тә зур барабанга охшаган сәер бер автомобиль күрде. Ул урам уртасыннан экрен генә бара иде. Ул барган урында юл ни өчендер кап-кара, шоп-шома иде, бер дә башка урыннардагы кебек түгел. Юлдан исе аңкып торган кайнар төтен кебек нәрсә күтәрелә. Башка барлык машиналар да сәер автомобильне һәм ул узган юлны әйләнеп үтәргә тырышалар.

Ә Остакул, бу сәер машинаны күргәч, шатланды гына:

— Без хәзер аны артта калдырабыз! Югыйсә, барысы да безне узып китә, ә без синең белән берсен дә уза алмыйбыз...

Һәм ул үзенең автомобилен жәһәт кенә кара юлга таба борды.

«Тррр!»

Йомшак алсу мендәр тышлары кайнар асфальтка ябыштылар һәм шартлап ертылып беттеләр.

Тәгәрмәчләр астыннан мамыклар очты. Аларны җил әлеп алып тирә-юньгә таратты, машиналар, йортлар, агачлар өстеннән шәһәр буйлап очыртып алып китте:

Урамнан узып баручы бер карт болай диде:

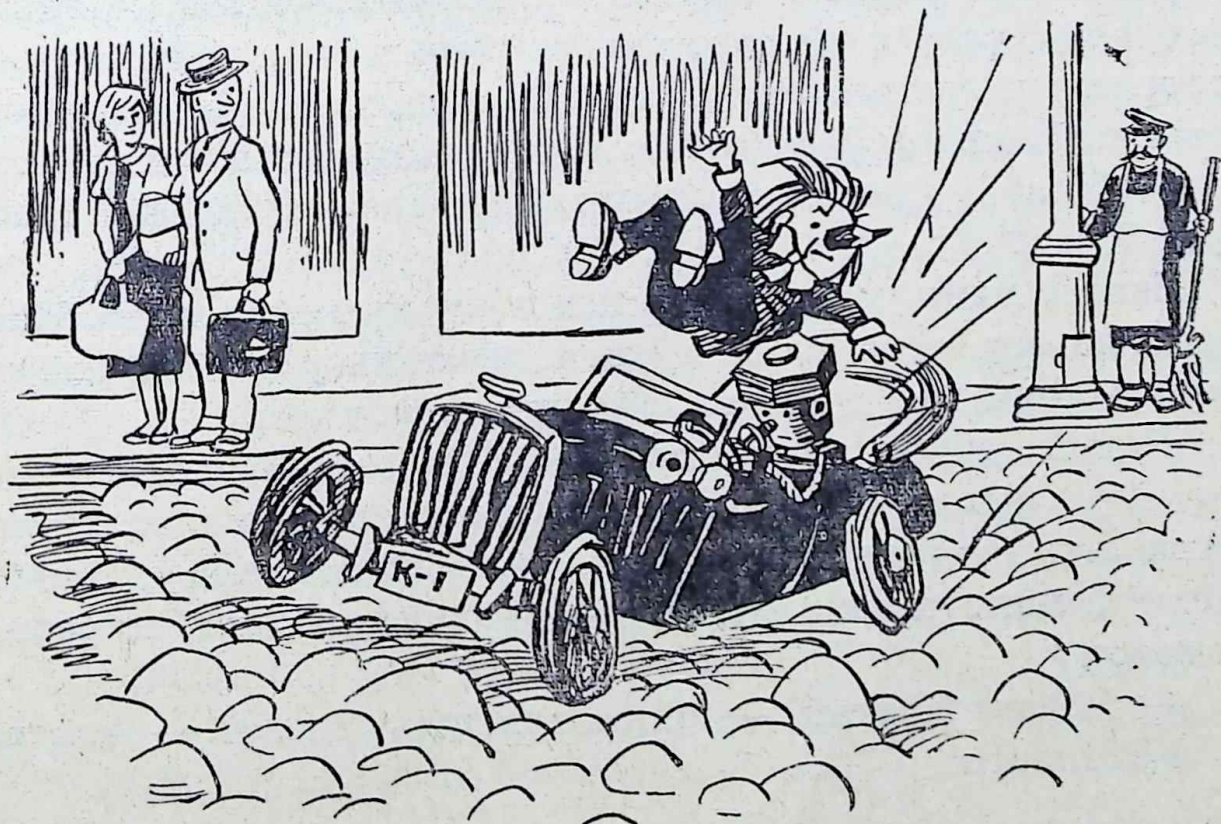
— Менә сиңа кирәксә, тирәкләр мамык очыра. Быел җәй әйбәт булыр.

Ә Карандаш белән Остакул машинасы ыргылып, юлда йомшак алсу чүпрәкләр калдырып, алга таба китеп барды.

Алар урамның очына килеп чыктылар. Алда киң мәйдан иде. Аңа асфальт түгел, ә йомры ташлар түшәлгән иде.

Кечкенә машинаның тәгәрмәчләре коточкыч булып шалтырый башладылар. Машина әле як-якка, әле алга-артка сикергәләргә кереште.

Остакул борыны белән рульгә килеп бәрелде. Йомшак утыргычта Карандаш туп шикелле сикергәли иде.

— Мин ти-ти-тиз-дән сүт-сүт... аах,— дип мыгырданды Остакул.

Ул: «Мин тиздән сүтелеп бетәм, ахры»,— дип әйтергә тели иде. Ләкин машина шулкадәр дыңгырдый иде, мескен шофер бер сүзен дә әйтә алмады.

— М-мике-минн-мээ,— дип сөйләнде Карандаш.

«Шулкадәр каты дыңгырдата, син ни әйткәнне мин аңлый да алмыйм», — дияргә теләгән иде ул.

— Тинизр — тттуикк-киррр, — диде Остакул.

Ул: «Тизрәк туктарга кирәк. Резиннан чын шиннар ясап куярбыз»,— дип әйтергә теләгән иде.

АЛТЫНЧЫ БҮЛЕК

Озынкул һәм рәсемгә төшерелгән юлбасарлар

Ә бу вакытта мәйданга бик усал кыяфәтле берничә малай килеп чыкты. Үзләре, кычкыра-кычкыра, каядыр йөгерәләр, үзләре чын агач кылычларын, чын уенчык пистолетларын болгыйлар. Аларга карап, шәһәргә ниндидер явыз юлбасарлар һөжүм иткән дип уйларга мөмкин иде.

— Ура! — дип акырдылар малайлар.— Ура! Бәр! Бах! Бух! Трах!

Безнең нәни сәяхәтчеләр хәтта куркып калдылар. Кая булса да бер якка борылырга исәпләгәннәр иде дә, ләкин машиналары туп-туры малайларга таба очты.

Каршыга тузгыган житен чәчле бер малай чабып килә иде. Күзләрендә юлбасарлар кия торган кара маска. Кара кәгазьдән ясалган чын маска. Андый маскаларны кай-вакытта кинода яки күңелле карнавалда гына күрергә мөмкин.

— Минем арттан! — дип кычкырды малай. — Атларга атланырга!

Атлары булмаса да, күренеп тора, командалык итэргэ ярата бу малай.

Чаба - чаба битендэге маскасы бер якка авышып төшкөн. Ул карарга комачаулуй, күзлөрөн каплуй иде.

Мөгаен, шуңа күрәдер бу жирән чәчле малай Остакул машинасына килеп бәрелде дә мэтәлчек атылып юлга барып төште.

Машина шыгырдап куйды да аерым кисәкләргә таралып китте, тәгәрмәчләре төрле якка тәгәрәделәр.

— Авария!— диде малай, юл уртасында утырган килеш.

Малайлар туктадылар, үзләре мыш-мыш киләләр иде.

— Шушындый искиткеч, шушындый яхшы автомобильне ваттыгыз!— диде Остакул ачу белән. Ул хәзер сүзләрөн дәрәс итеп әйтә ала. Ул дыңгырдамый иде инде.

— Без ватмадык,— диделәр малайлар.— Безнең атаманбыз Озынкул машина өстенә ялгыш кына егылды.

— «Ватмадык», имеш... — дип үчәкләде Остакул. — Ә нигә сез шулай дөнья бетереп таяклар белән селтәнә идегез, нигә безнең өскә таба йөгәрә идегез, нигә кычкыра идегез? Димәк, машинаны юри ватарга теләгәнсез!

— Таяк түгел болар! — диделәр малайлар, үпкәләп. — Кылыч алар. Чын кылыч. Без юлбасар һәм шпионнар булып уйныйбыз. Ә Озынкул безнең атаман...

Таныш булмаган сүзләрне ишеткәч, Карандаш сагаеп калды. Бу кызыксынучан художник ватылган машинасын да оныткан иде.

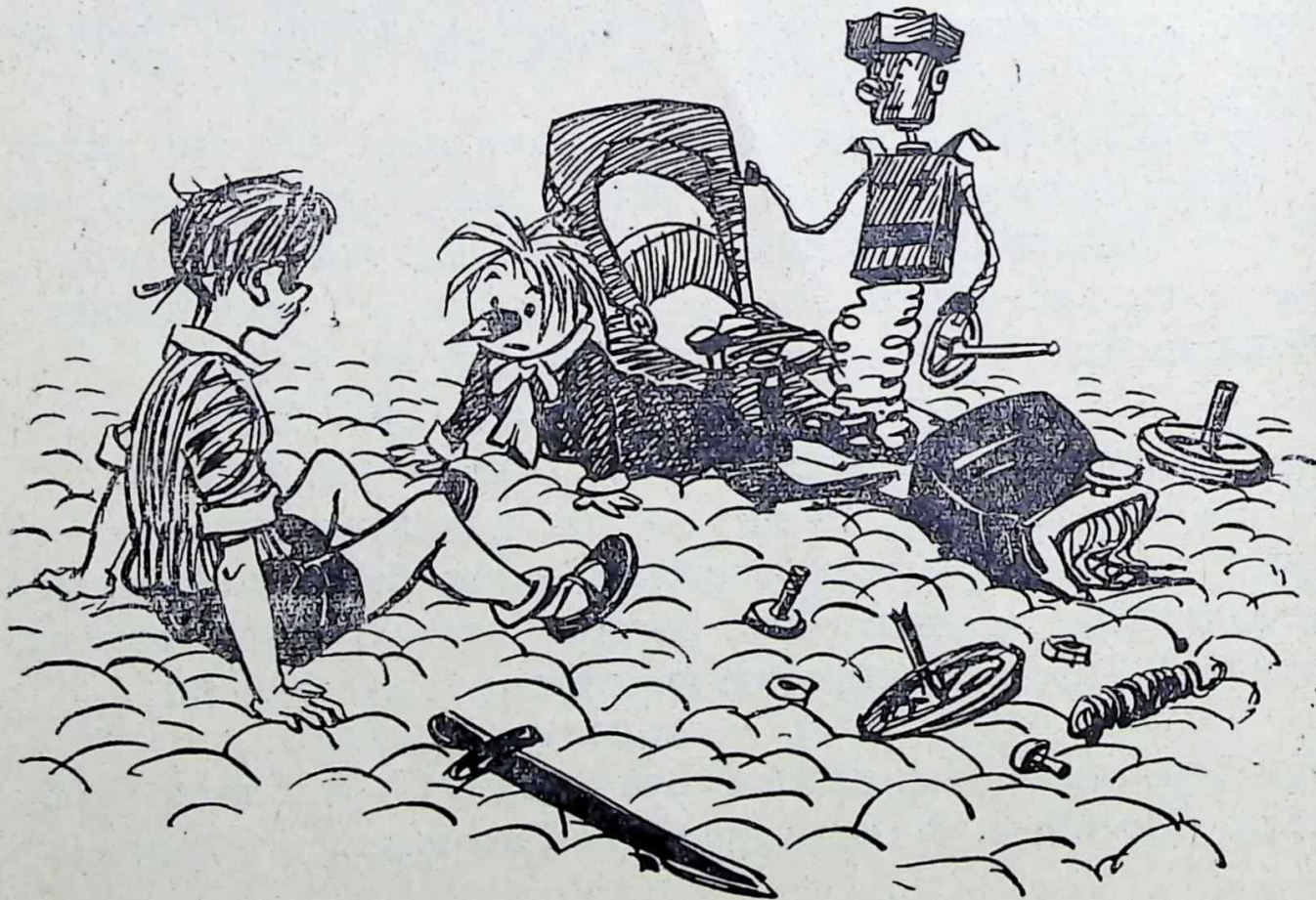
— Сез: «Юлбасар һәм шпионнар» дидегезме? — дип сорады ул.

— Әйе! Без бөтен ишегалдыбыз белән юлбасар һәм шпионнар булып уйныйбыз.

— Ә нәрсә соң ул юлбасар белән шпион? — дип сорады беркатлы Карандаш.

— Фью!.. — дип сызгырып куйды Озынкул. — Шуны да белми! Китаплар укырга кирәк...

— Юлбасар белән шпион рәсемен ясап бирегез әле, зинһар, карыйм әле үзләрәнә, — дип үтенде кечкенә художник. Ул нигәдер дөньяда бар кешеләр дә рәсем ясый белергә тиеш дип уйлый иде. — Мөгаен, бик кызык нәрсәдер

ул, — диде Карандаш, — э мин алар турында берни дә бел-
мим. Автомобильне күрдем инде, э юлбасарлар белән
шпионнарны очратканым юк иде. Миңа барысын да белергә
кирәк. Рәсемнәрен ясап күрсәтегезче, э!

— Шулай ди, рәсем ясап торам ди! Болай да вакытым
юк минем, — дип мыгырданды Озынкул.

— Яса, Озынкул! Диңгез юлбасары белән шпион рәсеме
яса, — диделәр малайлар.

— Мәгез, рәхим итеп, кисточка белән буяулар алы-
гыз, — дип, Карандаш кесәсеннән бер тартма буяу, чиста
ак кәгазь һәм йомшак бетергеч чыгарды.

— Болай һәммәгез дә сорагач, ясамыйча да булмас инде, ясармын,— дип риза булды Озынкул.

Ул буяуларны алды, маскасын салып куйды һәм рәсем ясарга кереште.

Башта ак кәгазьдә тырпаеп торган йонлы усал эткә охшаган зур кара тап барлыкка килде. Кисточкадан ялгыш тамган буяу иде ул. Аннары жирән чәчле малай акылга сыймаслык, коточкыч рәсемнәр ясап ташлады.

Зур жирән сакаллы, өстенә буй-буй матрос тельняшкасы, диңгез курткасы кигән рәхимсез бер кеше кулына юлбасарларның кара флагын тоткан, флакта ике сөяк өстендә баш сөяге рәсеме төшерелгән. Бу кешенең бил каешы астынан бик зур кәкре пычак һәм юлбасарларның борынгы ике пистолеты тырпаеп тора. Янәшәдә генә соры плащ якасын күтәрәп куйган, кара маскалы, иләмсез кәкре борынлы икенче кеше басып тора.

Сакаллы юлбасар кара флагны болгый, икенчесе,— әлбәттә, анысы шпион инде,— кара маскасының тишекләре аша һәркемгә дә бик усал гына карый иде.

— Менә бусы юлбасар, диңгез юлбасары, фәнни тел белән әйткәндә, пират. Ә менә монысы шпион,— дип аңлатты Озынкул.

— Бик яхшы эшләнгән!— дип мактадылар малайлар.— Гел чын дип белерсең!

— Коточкыч!..— дип пышылдады Остакул.

— Ой, нинди куркыныч!— диде Карандаш, сискәнеп.— Мондый куркыныч рәсемнәрне мин бервакытта да ясамам.

— Ха!— диде Озынкул.— Минем кебек ясый белмисең генә.

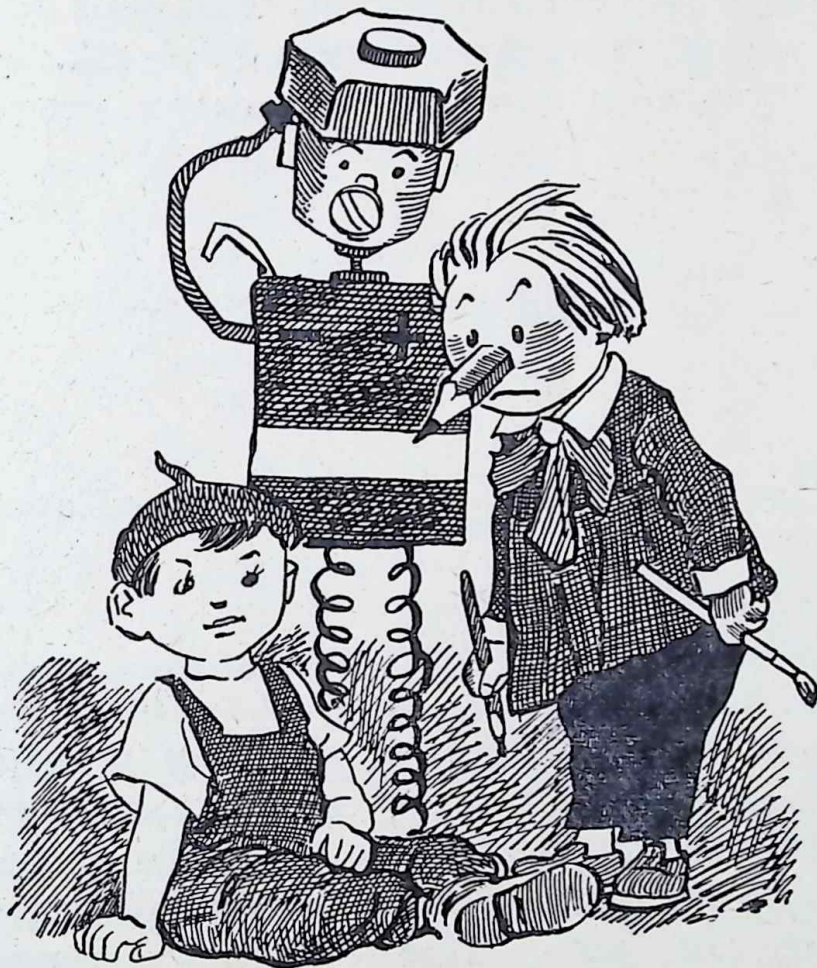
— Минме ясый белмим?!— диде Карандаш, үпкәләп. (Художниклар үпкәчән халык бит ул.)

Остакул пружиналары белән шылтырап алып:

— Карандашмы рәсем ясый белми?!— диде.

Сез аны аңлый булырсыз инде, әлбәттә, нәни художник шул минутта ук, түзмичә, рәсем ясарга кереште. Озынкул күрсен әле чын художникның ничек рәсем ясаганын!

— Һи,— диде Озынкул, рәсемгә карап.— Моңы гына беләбез инде! Нокта, нокта, ике ыргак, авыз-борын да колак...

— Ыргак түгел шул менә, мин малай рәсеме ясыым,— диде каршы төште Карандаш.

— Киттек, малайлар, болар белән сөйләшеп вакыт әрәм итмик!— диде Озынкул һәм ачулы тавыш белән команда бирде:— Минем арттан!

Малай-шалай, кылыч болгый-болгый, аның артыннан йөгерде. Дәрәс, бер кечкенә малай гына юл уртасында утырып калган иде.

Нинди малай дисезме сез аны? Ну, билгеле инде, тылсымлы художник Карандаш рәсемгә ясаган малай ул, шуңа жан керде энә.

Ай-яй-яй, Карандаш! Шулай уйламыйча гына эшләп ташларга ярыймыни? Чып-чын малай рәсемен ясады да куйды! Аның белән хәзер ни була инде менә? Кем тәрбияләр дә, кем карар аны? Кем генә тамагын туйдырыр да, кем генә өс-башын киендерер аның? Ай-яй!..

Малай күзләрен челт-челт йомгалап утыра бирә иде.

ЖИДЕНЧЕ БҮЛЕК

Йорт ничек төзелде

— Синең исең ничек? — дип сорады Карандаш рәсем-малайдан.

Малай җавап бирмәде.

— Алайса фамилияңне әйт.

Малай җавап бирмәде. Ул кулын гына күтәрде дә бармаклары белән иреннәрен өстән аска сыпырып куйды, «Брр-рыйк» дигәнгә охшаганрак бик көлкеле тавыш килеп чыкты. Малайга бу ошап китте. Ул тагын иреннәрен сыпырып алды: «Брр-рыйк! Брыйк! Брыйк! Брылдык!»

— Кем соң син? — диде Остакул, малайга җиңелчә генә кагылып.

Малай уйнавын дәвам итте: «Брыйк! Брыйк! Брылдык!»

— Брылдык ул! — дип кычкырып җибәрде Карандаш. — Ишетмисеңме әллә? «Мин — Брылдык!» — ди бит.

— Чыннан да Брылдык, — диде Остакул, шатланып. — Брылдык! Брылдык! Бик яхшы булды бу! Брылдык, әйдә безнең белән сәяхәткә?

Кечкенә Брылдык сәяхәтнең ни икәннен белми иде булса кирәк, белсә, әлбәттә, риза булыр иде. Малай Остакулга берничек тә җавап бирмәде. Аның каравы беләсезме нишләде ул? Кинәт кенә Остакулга таба үрелде дә ул, аны аягынан эләктереп алды. Остакул чак кына егылмый калды.

— Шаярма эле, зинһар!— диде ул, ачуланып.

Малай тагын иреннәре белән уйный башлады:
«Брррыйк! Брыйк! Брылдый!...»

— Ул сөйләшә дә белми бит, ичмаса! Я, нишләргә инде аның белән? — дип кычкырды тимер малай.

Шул чак кинәт Остакулның баш түбәсенә тып итеп бер тамчы тамды. Гадәти бер яңгыр тамчысы иде ул.

— Бррр,— дип мыгырданып куйды Остакул.— Яңгыр
яумакчы ахры!

Шәһәр өстенә кара болыт якынлашып килә иде. Үтеп баручылар, куркышып, болыт ягына әйләнәп карыйлар, якаларын күтәрәләр, подъездгамы, кибеткәме, троллейбускамы,— кем кая туры килсә, шунда кереп калырга ашыгалар. Тик Милиционер гына беркая да ашыкмады. Мәйданның кыл уртасында ул тыныч кына басып тора иде: милиционерлар яңгырдан курыкмыйлар бит алар.

— Яңгыр яу! Яңгыр яу!— дип, шатлана-шатлана, кычкырдылар малайлар.

Күк күкрәп куйды, һәм яңгыр коя башлады. Көчле түгел түгелен, жылы яңгыр, шулай да яңгыр юеш бит ул.

— Малай авырып китмәгәе! Чыланыр да суык тидерер!— дип кычкырды тимер тавышы белән Остакул.

Карандаш белән Остакул Брылдыкны эләктереп алдылар да бульварга йөгерделәр һәм куак төбенә кереп качтылар. Куакның яшел яфраклы зонтигына шыбыр-шыбыр яңгыр тамчылары бәрә. Ул тамчылар яфраклар буйлап төгәрәсә дә куак төбенә таммыйлар, коры иде анда. Аның каравы тамчылар бөтен юлларны, эскәмияләрне, мамык-

тай күпергән чәчәк түтәлләрен минут эчендә манма су иттеләр.

«Тып та тып! Тып та тып!»

Яңгыр топольләренң шәһәр өстендә очып йөргән мамык бөртекләрен җиргә сылап куйды. Алар эреп бетәргә торган боз ярмалары кебек иңкү урыннарда җыелышып ялтырап яттылар.

Ләкин болыт сәләмә итәкләрен бер кыймылдатып куйды да әкреләп үзенә кирәк ягына йөзеп китте. Кояш җемелдек күзә белән яңгыр тамчыларына бер карап алган иде, алар шундук туктап калдылар.

Остакул муенын сузып карады.

— Бу юньсез яңгыр уздымы инде, юкмы?

— Узды, узды! Чык әйдә!

— Ә тагын ява башласа?

— Яумас.

— Котым чыга яңгырдан! Чып-чын түбәле бер кечкенә өй рәсеме ясасаң икән. Ой!..— дип кычкырып куйды Остакул, ә Карандаш көлеп җибәрде.

Зур бер тамчы ботактан салынып торды-торды да Остакулның борын очына шап итеп килеп төште.

Ул яңадан куак төбенә кереп качты:

— Син өйне ясап бирмичә торып мин чыкмыйм моннан!

Куак тирәсенә сибелгән сары ком өстенә Карандаш өй рәсеме ясап куйды.

Әйе-әйе, йортны ул төзеп маташмады, рәсемен генә ясады. Монда гаҗәпләнерлек бер нәрсә дә юк: һәр йортның да башта рәсемен ясыйлар,— дәрәс, кәгазьдә, билгеле, ә аннары йортның үзен төзиләр.

— Йорт әзер!— диде Карандаш, йортның түбәсен ясап бетергәч.

Остакул ышыкланган урыныннан атылып чыкты.

Әкиятмени! Аның алдында биек түбәле өр-яңа йорт тора иде.

— Искиткеч бу!— дип мактады Остакул.— Тик ни өчен кое рәсеме ясадың әле? Шәһәрдәге кебек су колонкасы ясарга кирәк...

Чыннан да, өй янында чын кое тора иде. Кое өстендә су алу өчен чиләгенә хәтле асып куелган. Карандаш колонка

рәсемен ясый белми, аның каравы кое бик яхшы килеп чыккан иде.

— Нәрсә соң ул су колонкасы, мин белмим бит аны,— диде Карандаш, авыр сулап.— Әле мин үз гомеремдә бик аз рәсем ясадым...

— Зарар юк, соңыннан өйрәтермен әле, — дип юатты аны Остакул.— Хәзер безгә башта Брылдыкны киптерергә кирәк. Ул бөтенләй чыланып беткән... Эй, кайда соң син, Брылдык? Брылдык, я кил әле монда!

Остакул ботакларны як-якка аерып куаклар арасында кармаланды, тик Брылдык беркайда да юк иде. Брылдык качкан!

— Менә сиңа мә. Шулай булыр әле дип уйлаган идем мин аны. Малайны сиңа ышанып тапшырырга ярыймы соң,— диде дулкынланган Карандаш.— Брылдыкны ничек тә табарга кирәк. Аның машина астына элэгүе мөмкин! Ул бик бәләкәй бит!..

СИГЕЗЕНЧЕ БҮЛЕК

Нәни кораблар йөзә

Шәһәрнең яңгырдан соң матураеп киткәннен күргәнегез бармы? Урамнардан шарлап гөрләвекләр ага. Шул гөрләвекләрдә ялан тәпи белән чаптыр-чоптыр йөгереп йөрүе нинди рәхәт! Тирә-якта төрле төсләргә кереп тамчылар ялтырый. Күлдәвекләрне чәчрәтә-чәчрәтә машиналар чаба. Шәһәр өстендә нурлар уйнаклай. Гөрләвекләр белән узыштан малайлар йөгәрә. Яңгыр явып узды! Яңгыр!..

Башка малайларга ияреп, Брылдык та йөгәрә. Үзе көлә, үзе тәпиләре белән шап-шоп суга баса. Ул яңа сандалы артыннан чаба, сандал исә, уенчык кораб кебек, дулкында тирбәлә-тирбәлә йөзә иде.

Кораблар бөтен урамнар буйлап йөзә. Кәгазь кораб дисеңме, агач кораб дисеңме, ачкыч белән борыла торган пружиналысы да, хәтта мачта урынына шырпы гына ка-
дап куйган йомычкалар да бар. Малайлар еракка-еракка
агызып җибәргән йөзләрчә кораб иде алар!

— Кораблар! Безнең кораблар!—дип кычкырдылар
малайлар.

— Кораблар!—дип чыелдап куйды Брылдык та.

Белмим, сездә ничектер, әмма бу шәһәрдә яңгыр саен
урамнар буйлап кораблар йөзә. Ләкин бүген аларның исә-
бе-хисабы юк иде.

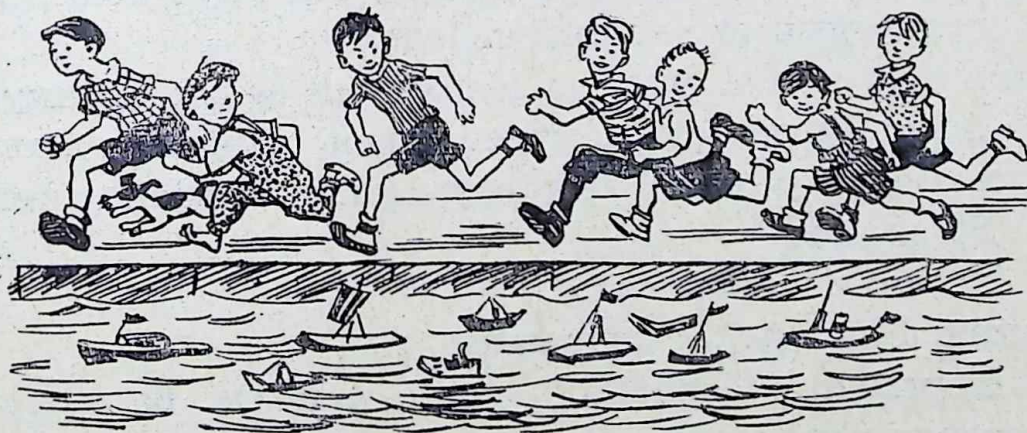
— Нигә бүген кораблар шулкадәр күп?—дип сораша-
лар узгынчылар бер-берсеннән.

— Әллә шуны да белмисезме? Иртәгә безнең шәһәрдә
кораблар ярышы була бит.

— Әйтегезче, кайда була ул?

Аккош күлендә, зоопаркта! Минем улым — яшь тех-
ник. Ул ярышта катнаша.

Узып баручы кешеләр, корабларга карый-карый, үзара
әнә шулай сөйләшәләр иде. Машиналар корабларга юл бирә.
Житез корабларны үткәреп җибәрү өчен, урам чатларын-
дагы милиционерлар хәрәкәтне туктатып торалар. Брыл-
дыкка бик күңелле, ул сикерә-сикерә йөгәрә, ә үзе: «Шап-
шоп, шап-шоп!»—дип кычкыра иде.

Аның артыннан Озынкул да калышмый. Ул да көлө-көлө йөгөрө. Ләкин Озынкул кораб-ясап маташмаган. Ул Брылдык сандалына ташлар ыргыта-ыргыта гына чаба иде.

— Батарея, ут ач!— дип команда бирде Озынкул. Шунан ташлар: «Чалт! Чолт!»— итеп явалар иде.

Һәм менә бер снаряд сандал-корабка элэкте. Аны дулкыннар йотып алды да ул су төбөнө китте.

— Былт-былт!— дип үртәде аны Озынкул һәм кемнеңдер кәгазь көймәсенә ташын төбәде.

Нәкъ шул чакта урамда Карандаш белән Остакул күренде. Алар Брылдыкны күреп алып, кычкыра-кычкыра аңа кул изәделәр һәм аның артыннан йөгереп киттеләр.

— Брылдык!

— Хәзер үк өйгө кайт!

Ләкин Брылдык тыңламады.

— Кораблар! Кораблар!— дип, күңелле балалар жырын жырлавын дәвам итте.

— Аягыңны чылатасың бит, юньсез! Авырырсың да эле менә!— дип куркытмакчы булды Остакул һәм үзенң пружина аягы белән тротуардан сикерә-сикерә чапты.

Билгеле, Остакул малайны шундук куып җитте, тик, гөрләвек эченә керергә курыкканга, Брылдыкны тоталмады.

— Кемгә әйтәм мин, ишетәсеңме?

— Кораблар! Кораблар!— дип чыелдавында булды Брылдык.

— Тукта эле, Брылдык! Тукта дим! Телисеңме, бер әкият сөйлим? Тик якынарак кил. Эх, нинди әкият беләм мин! Тыңла менә... «Яшәгән ди, булган ди... кечкенә бер тыңлаусыз... Паровоз...» Су эченнән йөгөрмә, Брылдык!

Ләкин Брылдыкның күзенә корабтан башка берни дә күренми иде.

— Беләсеңме, мин сиңа нинди кораб эшләп бирәм! Иң яхшысын! Чып-чын кораб!

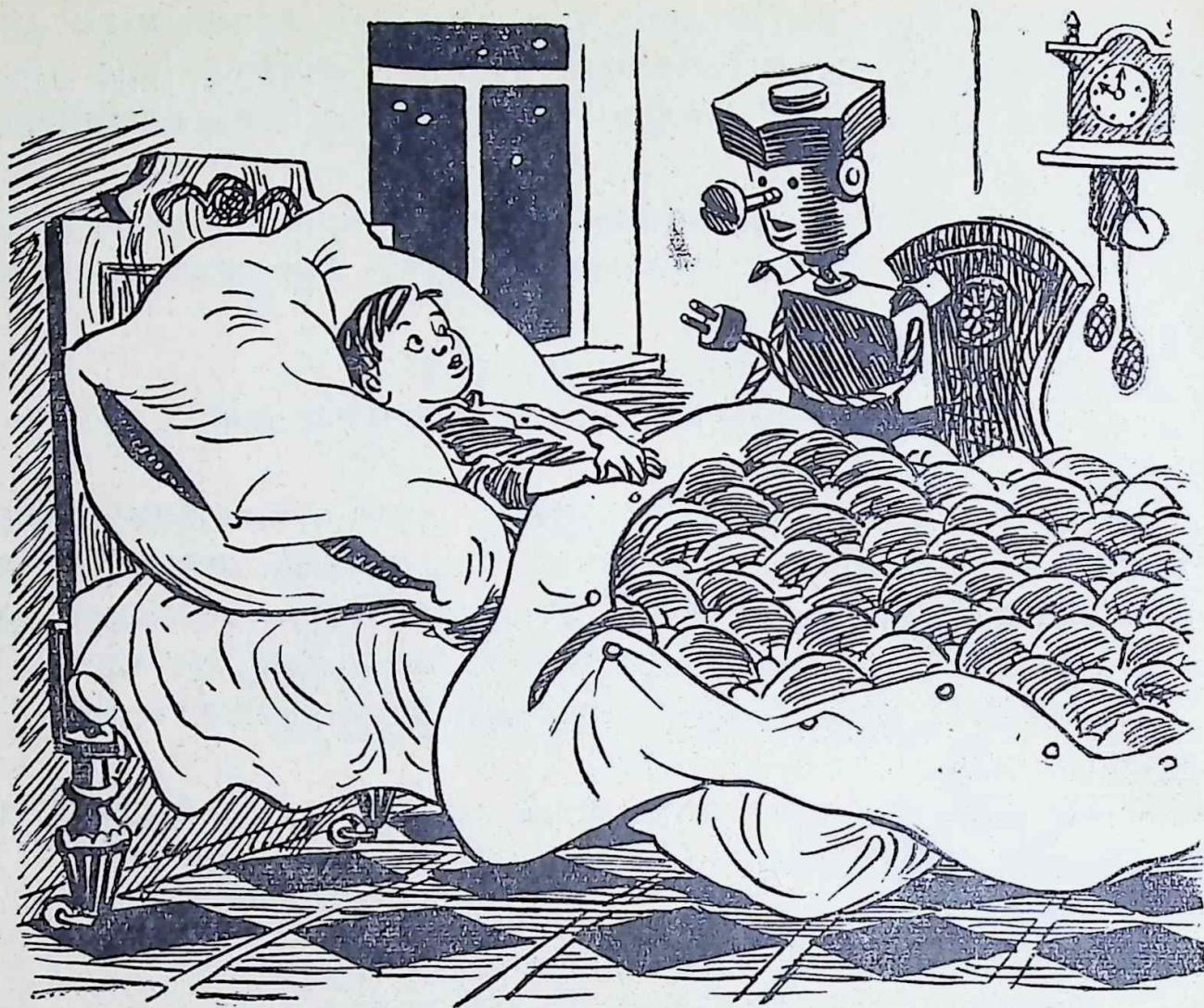
Малай шундук туктады, һәм артыннан куа-куа әлсерәп беткән Остакул аның курткасыннан әләктереп алды.

— Кораб! Кораб кирәк!— диде Брылдык.

— Булыр, булыр корабың! Уф, ардым!.. Киттек өйгә? Башта киемеңне киптерерсең, җылы ботинка киярсең, аннары кораб ясарбыз. Карандаш, син безгә яңа ботинка рәсеме ясап бир эле. Ә миңа иң кирәкле инструментларны: ике нарат такта белән төрле винт рәсемнәре яса. Берни эшләр хәл юк, кораб эмәлләргә кирәк.

Алар өйгә йөгереп кайттылар, Брылдыкны чишендерделәр, Карандаш рәсем ясап биргән йомшак сөлге белән малайны ышкыдылар, ышкыдылар да йокларга яткырдылар.

Тылсымлы художникка биредә дә эшләп алырга туры килде.

Йомшак карават, юрган, уңайлы урындыклар, түгәрәк өстәл, зур мич (кирәк була калса) — барысының да рәсемен ясады Карандаш.

Тик герле сәгать рәсемен ясамаган булса да, ул стенада күптән үк эленеп тора. Беләсезме икән; түгәрәк асылма теле: «Келт-келт, келт-келт» итеп йөри торган борынғы стена сәгате була торган иде — әнә шундый сәгать иде инде ул.

Каян килгәндер ул герле сәгать бу өйгә, моны беркем дә белми. Тылсым ияләре белән һәрчак шулай: нинди дә булса могжиза килеп чыкмыйча калмый.

Остакул мондый могжизаларга гаҗәпләнми дә. Аның бүтән кайгысы бар: Брылдыкка салкын тия күрмәсен дип, курка иде ул.

Брылдық бик киреләнде: ни төренеп ятарга теләмәде, ни кайнар сөт эчмәде. Остакул аны озак кына үгетләде:

— Алайса мин сиңа кораб ясап бирмим, тыңлама-саң,— диде.

Билгеле, Брылдық сөтне шундук эчеп җибәрде.

Кич җитте.

Кызарып пешкән булки белән бер чынаяк сөт ашагач (тылсым ияләре дә сөт ашый икән):

— Уф, бүген бик ардым!— дип куйды Карандаш, авыр сулап.— Шулкадәр йоклыйсым килә!— һәм ул авызын ачып иснәп җибәрде. (Кайвакытта тылсым ияләре дә авыз ачып исниләр.)

— Чынлап, малайга йокларга вакыт инде,— диде Остакул. — Кич җиткәч, малайларның һәммәсе дә йоклый. Брылдық, күзеңне йом, йокла хәзер үк! Йокласаң, мин сиңа әкият сөйләрмен...

— Тәрбияли белмисең син,— диде Карандаш. — Башта аңа үрнәк күрсәтергә кирәк.

Кечкенә художник, авызын зур ачып исни-исни, курткасын, штанын салды, карават янындагы стенага кадак рәсеме ясады, үзенә киёмнәрен шул кадакка элеп куйды, аннары чиста ак җәймәгә менеп ятты, юрганын бөркәнде дә каты йокыга китте.

— Йокы капчыгы,— дип мыгырданды Остакул һәм әкият сөйли башлады.— «Яшәгән ди, булган ди, дөнъяда кечкенә бер тыңлаусыз Паровоз...»

Ачык тәрәзә артында, зур агачлар кебек, куаклар кыштыр-кыштыр килә. Кайдадыр якында гына, шап-шоп басып, малайлар йөгәрешә. Менә алар да китте-

ләр. Бульвар тынып калды. Төн җитте. Жиләс бульвар дип аталган киң аллеяның иң тыныч почмагында куе яфраклар астында яшеренеп утырган бу сәер йортны беркем дә сизмәде, беркем дә күрмәде.

ТУГЫЗЫНЧЫ БҮЛЕК

Тычкан белән мәче турында

Остакул төшендә зәңгәр, яшел, ак, кызыл, кара, буй-буйлы нәни паровозлар күрдә.

Алар рельслар буйлап чабалар һәм үзләренең нәзек моржалары белән: «Тү-тү-тү! Тү-тү-тү-ү-ү!» — дип кычкырталар иде.

Һәм кинәт бер паровоз шыгырдый башлады, әйтерсەң аның тәгәрмәчләрен майларга онытканнар: «Шы-гырр! Шы-гырр! Шыгыррт!»

Ул үтә кызганыч тавыш белән, җитмәсә, бик каты шыгырдый иде, шуңа күрә Остакул аны туктатты һәм, әлбәттә, паровозның барлык уника тәгәрмәчен дә яхшылап торып майлап чыкты. Паровозны төшендә генә күрсә дә, хәтта янында бернинди паровоз: агы да, карасы да, буй-буйлысы да, кызылы да булмаса да, Остакул ничек инде паровоз шыгырдавына түзеп тора алсын? Менә шуңа күрә Остакул май савытын алды да тәгәрмәчләрне майлап чыкты. Ләкин паровоз тагын да катырак шыгырдый башлады: «Шы-гырр... Шы-гырр... Шыгы-ррт!»

— Бу ни хикмәт тагын? — диде мастер Остакул төшендә һәм уянып китте.

Бүлмә тып-тыныч иде. Тәрәзәдән ай яктысы төшә. Түбәдә яфраклар кыштырдаша. Бүлмәнең бер почмагында келт-келт итеп стена сәгәте йөри. Остакул күзен йомды, һәм шунда бөтен бүлмәгә: «Ке-терр! Ке-терр! Ке-террр!» — дигән аваз ишетелде.

Тычкан кытырдаткан тавыш иде бу: «Кетерр! Кетерр! Кетерр!

Остакул йокыга китөргә теләде, ләкин тычкан тагын да катырак кытырдатырга тотынды.

Остакул, явыз тычканны куркыту өчен, шап иттереп стенага сугып алды. Ләкин тычкан шулкадәр кытырдата башлады, Карандаш та, Брылдык та уяндылар.

— Кем эше бу? Кем? — дип сорады Карандаш.

— Нигә син тычкан рәсеме ясадың? — диде Остакул, мыгырданып.

— Мин аны ясамадым, чынлап менә ясамадым! — диде Карандаш.

— Ясамадым, имеш! Ә нигә кытырдата соң ул? Бәлкем, мин ясаганмындыр аны? — диде Остакул.

Тычкан баягыдан да катырак кытырдата башлады. Карандаш түзмәде, бер ботинкасын алып бүлмәнең караңгы почмагына тондырды. Тычкан бер секундка тынып калды, ә аннары...

— Кытыр! Кытыр! Кытыр! — диде Брылдык, шаяртып.

— Кетерр! Кетерр! Кетерр! — дип кытырдатты тычкан, аңа җавап итеп.

— Йокламый икән ләбаса бала! — диде Остакул, ачуы килеп.

— Юк, мин бүтән түзеп тора алмыйм! — дип кычкырып җибәрде Карандаш.

Ул урыныннан торды. Ә Карандашны ни эшләде дип уйлыйсыз? Тотты да мәче рәсеме ясады. Мамык кебек йомшак, сөйкемле мәче.

Бүлмә эче шундук тынып калды. Тычкан ни өчендер башка кытырдатмый иде инде. Остакул сул якка борылып ятты да йокымсырый башлады, Карандаш юрганга бөркәнде һәм...

Рәсем-мәче башта бүлмә буйлап узды, аннары сәгать теленең «келт-келт» итеп йөрүен тыңлап торды. Шул чакны

ул аңа яшел күзләрен ялтыратып мияулап куйды. Сәгать теле аңа озын койрыклы түгәрәк кара тычкан булып күренде.

Мәче посып кына килде дә аның өстенә сикерде. Сәгатьнең теле дә, үзе дә, мияулый-мияулый рәсем-мәче дә дөбершатыр килеп идәнгә мәтәлеп төштеләр.

— Мин бүтән түзә алмыйм!! — дип кычкырып жибәрде Остакул.

— Перес! — дип кычкырды Карандаш һәм мәчегә ботинкасының икенче сыңарын тондырды.

Ә Брылдык кулларын чаба-чаба көлөргә тотынды. Аңа шулкадәр көлке тоелган иде бу.

Өчәүләшеп мәче артыннан йөгереп киттеләр. Алар кычкыралар, мәче исә мияулый, бүлмә буенча чабып йөри иде. Аумаган урындык, ватылмаган чынаяк калмады. Шуннан соң гына мәче тәрәзә аша чыгып качты.

— Нигә ясадың шул мәче рәсемен? — диде Остакул.

— Бу малай һаман йокламый әле, — диде Карандаш. — Нич-нич ярый торган эш түгел бу.

— Йокларга кирәк, — диде Остакул кырыс кына.

Ул малай өстенә юрган ябып килде дә караватына менеп ятты. Ул тиздән төшендә тагын ак, кара, буй-буй паровозларны күрә башлады.

УНЫНЧЫ БҮЛЕК

Брылдык Айга оча

Иртән иртүк Остакул, пружина кебек, түшәгендә сикереп куйды, кичә кичен Брылдыкны яткырган караватка карады да кычкырып жибәрде:

— Брылдык югалган! Эй, Карандаш, тор тизрәк! Брылдык эллә кая киткән!

Чыннан да, аның урын-жире буш иде.

Ишекне төбенә кадәр ачып, кая чабарга белмичә, урамга атылып чыктылар һәм кинәт... Брылдыкны күреп алдылар.

Ягез, әйтегез, ни эшлэгәндер дип уйлыйсыз Брылдыкны? Юк, һич тә белә алмыйсыз! Малай әллә күлмәге, әллә штаны беләнме ботакка эләгеп калган да, авыз ерып, шунда асылынып тора иде. Брылдыкның бите һәм башы үтә күренмәле пакет белән капланган. Искермәсен, кипмәсен өчен ипи салып куялар бит, әнә шундый пакет белән капланган.

Агач төбендә дә шундый ук үтә күренмәле пакет кигән малайлар басып тора. Бер малай,— кыяфәтенә караганда командирлары булса кирәк,— боерык бирә иде:

— Очарга хәзерләнергә! Һәммәгез дә эзерме?

— Эзер!— диделәр малайлар бертавыштан.

— Эзер! — диде чыелдаган тавыш белән Брылдык.

— Ракетаны кабызырга!

Брылдык ботакта бик рәхәтләнеп, авызы колагына җитеп тирбәлеп тора иде,— малайлар үрелеп шул ботакны эләктереп алдылар да бөтен көчләре белән җиргә сыгып төшерделәр...

Нәкъ шул чакта Карандаш белән Остакул кулларын болгый-болгый һәм бик батыраеп малайлар өстенә ташландылар. «Ракетчиклар»ны себереп ташладылармыни, шундук табаннарын ялтыраттылар.

Ботак тураеп югары атылды һәм Брылдыкны өскә чөеп җибәрде.

Баягы малайлар ерактан шатланып кычкырдылар:

— Ура! Орбитага чыкты! Орбитага!..

Брылдыкны җиргә төшерү өчен баскыч рәсеме ясарга туры килде. Карандаш бик дулкынлана иде, шуңа күрә баскыч берәз кәкрерәк чыкты. Остакул малайны ботактан алды да ачуы килеп башын чайкап куйды.

— Безнең башка бәла генә булды бу бала! Тагын шулай шаярса, сүтелеп бетәрмен ахры дулкынланудан.

Карандаш та, Брылдыкны ачулангандай, каты гына әйтеп куйды.

— Ай-йй-йй!

— Нигә дип кенә ясадың бу тыңлаусыз малай рәсемен? — диде Остакул, малайны алып кайтканда. — Брылдык, шулай өйдән чыгып китәргә ярыймыни?

— Сорап торма инде шуңардан, — диде Карандаш. — Ул әле барыбер сөйләшә белми, берни аңламый да.

— Беләм! — диде кинәт Брылдык сүзгә катнашып. — Сөйләшә беләм мин... Ай... ра-ке-та... ор-би-та... шлем... футбол, же-бе-гән...

— Берни аңламыйм, — диде Карандаш гажәпләнәп. — Чит ил кешесе икән ич бу!

Ә Остакул ни өчендер шатланды гына, ул хәтта пружиналарын да зыңгылдатып алды:

— Малай дәрәс әйтә. Молодец! Хәзер аңлашыла инде. Бик сәләтле ул безнең Брылдык! Аны тизрәк сөйләшергә өйрәтергә кирәк. Мин үзем өйрәтәм! Брылдык кабатлап бар әле миңем арттан! Ә-ти! Я?

— Ә-ти, — диде Брылдык.

— Гажәп сәләтле малай! — дип кычкырды шатлыгынан Остакул.

— Сәләтле малай, — дип кабатлады Брылдык.

Карандаш бик үк килешеп бетмәде:

— Башта аны юндырырга кирәк, тамагына ашатырга, ә аннары гына сөйләшергә өйрәтергә, — диде. — Я әле, Брылдык, мин ничек юнганны карап тор.

Кечкенә художник йөнтәс сөлге алып килде. Коега чиләк төшереп су алды да рәхәтләнәп чәчрәтә-чәчрәтә юына башлады, салкын су тамчылары кояш нурында ялтырашып тирә-юньгә сибелделәр. (Тылсымчылар да юыналар.)

— Бррр!.. — дип борынын жыерып куйды Остакул: —
Нинди начар гадэт бу — юynu!

Сез, билгеле, Остакулның судан курыкканын хәтерли
торгансыздыр.

— Ина-ччар га-дэт, — дип кабатлады Брылдык, ә
Карандашның ачуы килде.

— Нәрсәгә өйрәтәсең син малайны, я? Бозасың гына:

— Харап икән!.. — дип мыгырданды Остакул. — Сүз
дә әйтергә ярамый тагын.

УНБЕРЕНЧЕ БҮЛЕК

Күе сөттән ясалган морожрый, эссе көн һәм чын кар турында

Башта Брылдык юынмыйча аптыратты, аннары сөт эчмичә йөдәтте.

— Әгәр дә син һәркөнне иртән юынмыйсың икән, сөт тә эчмисең икән, мин дә сиңа кораб ясап бирим, — диде Остакул.

Брылдык шундук сөт белән булкины ялтыратты.

Карандаш Остакул өчен кирәкле бар инструментларны да әзерләде. Ул аларның рәсемнәрен ясаган арада, эшсезлекне яратмаган Остакул Брылдыкны сөйләшәргә өйрәтә торды:

— Әйт әле: мо-тор, диген.

— Мо-тор, — дип кабатлады малай.

— Лампочка, — дип әйт.

— Лам-поч-ка!

— Син бик булдыклы малай икәнсең! — дип мактады Остакул.

— Мин би-ик булдыклы малай.

— Әйт әле, алайса. Вертолет, диген.

— Вер-то-лет.

— Искиткеч бит! — дип шатланды укытучы. Без бүген иң яхшы сүзләргә өйрәнербез.

Ләкин берничә минуттан соң Брылдыкка күңелсез була башлады. «Вентилятор» урынына ул «вертилятор», ә «көрәк» диясенә «көләк» дип кенә әйтте.

— Интектәрәп бетердең инде малайны, — дип сүзгә катнашты Карандаш. — Бөтенесен дә бер көнгә өйрәтәргә ярамый. Аннан сүзләргә бутапшырып бетерер ул!

— Шулай шул менә, — дип үпкәләбрәк әйтте укытучы. — Үзең миңа акыл өйрәткән буласың, ә үзең ни эшлисең? Тәрбияләргә комачаулыйсың! Мин сиңа киңәш итәм...

— Башта син үзең бу малайның рәсемен ясап кара, аннан киңәш итәрсен,— дип, Карандаш аның сүзен бүлдерде.— Миңа калса, аның хәзер башы чатнап авыртадыр инде!

— Авырта! — дип кабатлады Брылдык шаян гына.

Карандаш та, Остакул да шундук аның янына йөгереп килделәр, маңгаена кулларын куеп караганнар иде, ух килә башладылар.

— Аңа эссе булырга тиеш, шуңа гына ул, — диде Остакул.

— Эссе! — дип әлеп алды аның сүзен малай.

— Нәрсә булса да уйлап табарга кирәк,— дип борчылды Остакул.

— Мин кар рәсеме ясыим. Малайга берәз җиләс булыр,— дигән карарга килде художник.

Асылда исә көн, чынлап та, бик эссе иде. Бульвардагы чәчәкләрдән хуш ис тә килми. Челлә кояшы урамнарны,

таш йортларны шулкадәр кыздырды, шәһәрдәге бар тәрәзәләр дә кызу ут булып ялтырый иде. Шәһәр буйлап су сиптерүче автомобильләр йөри, юлларны, тротуарларны, агачларны, малайларны су белән коендыра. Ә өлкәннәр аларга карап ни өчендер көрсенеп куялар иде.

Остакул да бик нык кызды — кызмыйча тимер бит ул.

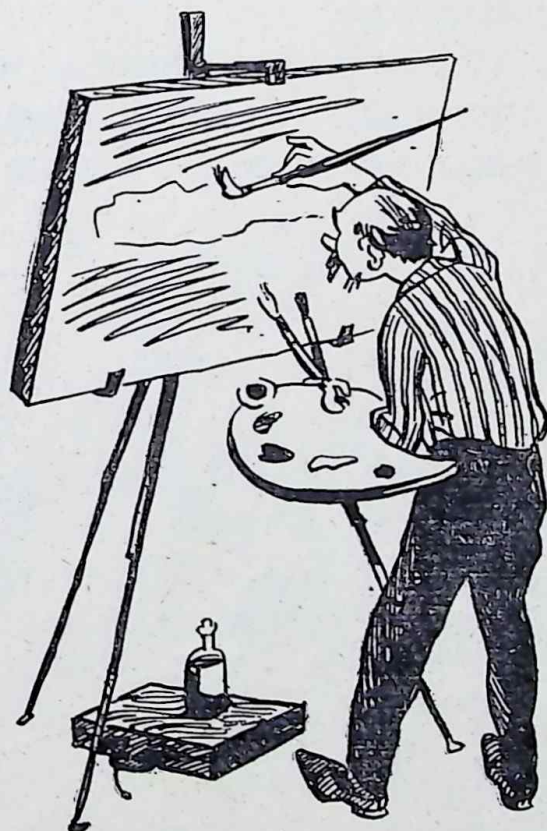
Карандаш, яшел үлән өстенә ак кар рәсеме ясый-ясый:

— Син бик нык кызгансың, нәкъ үтүк кебек, — диде.

— Могҗиза! Могҗиза! Күреgez әле, кар! — дип, бульвардагы малайлар кинәт кычкырып җибәрделәр. Чыпчын кар!

— Кеше ышанмаслык хәл! — диештеләр узып баручылар. — Чыннан да кар! Могҗиза бит бу!

Чирәм өстендә чиста, үтә күренмәле ап-ак салкын кар ята иде! Якында гына агач яфраклары кыштыр-кыштыр килә, түтәлләрдә гөлләр ялкынланып утыра. Эсселектән кешеләр уфылдаша, битләрен кулъяулыклар һәм газеталар белән җилләндерәләр. Морозный сатучыларның тартмаларында эскимо эри. Ә биредә кар ярмалары җемелдәп ята. Чын кар! Аны бармак белән капшап карыйлар, сыйпыйлар, аңа карап елмаялар. Фото сөючеләр карны төсле пленкага төшерәләр. Бер һәвәскәр художник исә шундук «Жәйге кар» дигән рәсем ясый башлады. Бар халык шатланды. Әйтерсең һәммәсенә дә җиләс булып китте.

Ак куртка кигән, башына ак косынка бәйләгән, җил-

кәсе аша каеш белән ящик аскан бер апа килеп туктады да, әле карга, әле Карандашка карап:

— Каян гына алдың син аны. Күктән төшкән бәхет бит бу! Минем морожрый эри! Базада боз беткән! «Ну, мейтәм, харап булдым. Морожрый эреп бетәчәк!»— дим. Кинәт аптырап киттем: «Кар, кар!..»— дип кычкыралар.

Ул ящигын әле генә «яуган», шыгырдап торган кар өстенә китереп куйды. Аннары ящигыннан дымланып беткән көмеш кәгазьгә төрөлгән эскимо алды да Карандашка һәм Остакул белән Брылдыкка бирде.

— Мәгез, күз нурларым, күчтәнәч. Алыгыз, тартынып тормагыз...

Бу — морожрый сатучы апа иде. Әгәр кем дә булса аны, морожрый биргән чагында, кулыннан тотып калган булса, таяклы эскимоньң Карандаш белән Остакулга нинди бәлаләр китерәчәген сөйләгән булса, ул, сатучы шаян апа, Карандашка беркайчан да морожрый бирмәгән булыр иде.

Кызганычка каршы, беркем дә берни әйтмәде, һәм Карандаш, күз ачып йомганчы, морожрыйны сыпыртып куйды, хәзер таягын гына ялый иде инде.

УНИКЕНЧЕ БҮЛЕК

Озынкул тәрәзә вата

Шулай ук Озынкул да бульварга килде. Аның артынан кулларына уенчык пистолет тоткан, билләренә агач кылыч таккан малайлар атлый иде. Һәм шундук һавада чын кар йомарламнары оча башлады.

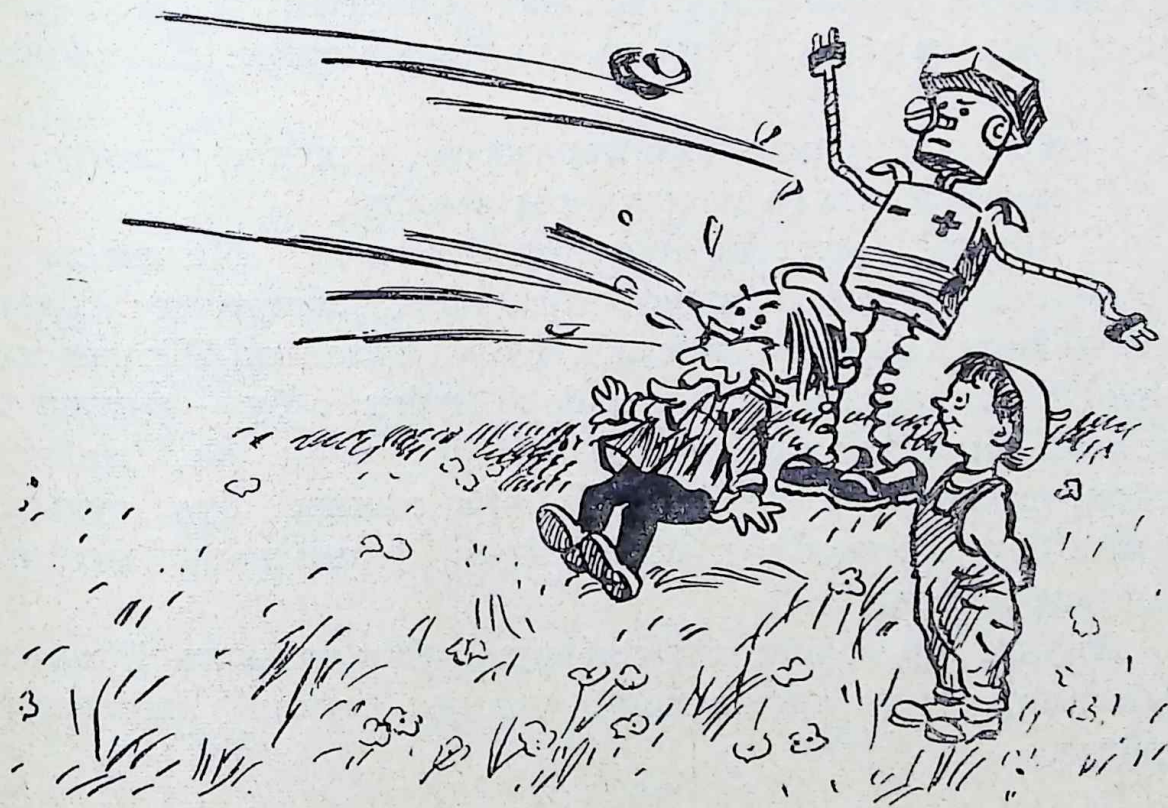
Озынкул командасындагы малайлар ыргыта иде аны.
«Шалт! Шалт!»

— Ох, юлбасарлар! — дип кычкырып жибәрде узып баручы бер әби. Кемнеңдер кар йомарламы аның аркасына килеп эләккән иде. — Ни кыланалар бит, ә?

«Юлбасарлар шундый буламыни?» — димәкче генә иде Карандаш, кемдер аның авызына кар чәпедә.

Узып баручыларның исләре китте:

— Нинди әшәкелек! Хәзер үк туктатырга кирәк бу сугышны!

— Китик моннан,— диде Карандаш, кулъяулык белән муенын сөртә-сөртә, чөнки кар муенына да кергән иде.

Ләкин Брылдык китәргә уйламый да иде. Ул кар йомарлап теге малайлар янына йөгөрмәкче булды. Ярый әле Остакул курткасыннан эләктереп калды.

— Өйгә кайтасым килми! — дип кычкыра башлады Брылдык.

Ул чәбәләнәп-бәргәләнәп ычкынырга тели, гайрәт чәчеп, теге малайларга карый, әмма Остакул аны нык эләктереп тоткан иде.

— Барма син алар янына! Яхшылыкка өйрәтмәс алар сине, — диде Остакул. — Аннан кораб та ясыйсыбыз бар менә.

«Кораб» сүзен ишетүгә, кар сугышының әле иң кызган чагы булса да, Брылдык шундук тынычланды, тыпырчынмый башлады.

Озынкул каерылып тагын кар ыргытты. Кар йомарламы сызгырып очып барды да, «чалтырт» иткән тавыш ишетелде.

Кар ялгыш күрше йорт тәрәзәсенә килеп тигән иде.

Тротуарга пыяла ватыклары коелды.

— Шулай буласын белеп торган идем! Малай актыгы! — дип ачуланып кычкырган тавыш ишетелде тәрәзәдән. — Белеп тордым мин аны шулай буласын! Әйттем мин сезгә! Башкаларның баласы бала кебек, ә бу — сугыш турындагы китаплар белән башын тутырган да, юлбасар кебек, пистолет белән йөгереп йөри, көннәр буе сугыша. Башка берни белән дә шөгыйльләнми! Берни дә эшләми! Ялкауның ялкавы!

Ачулы тәрәзә шап итеп ябылды. Тик ватылмый калган пыялалар гына, ярсыгандай, «зыңң» килеп зыңгылдап куйды.

УНӨЧЕНЧЕ БҮЛЕК

Брылдык югалды

Остакул Брылдыкны өйгө алып кайтты. Карандаш ясап биргән инструментлар белән кораб әмәлләргә кереште.

Чын ышкы белән такталар ышкылады, чын пычкы белән кисте, борау белән тишек тиште, шак-шок килде, үзе шул ук вакытта таныш жырны жырлады.

Бар нәрсәне ясыим үзем,
Ышанмыйм могжизага —
Мин үзем ясаганга!

— Мин үзем ясаганга! — дип Брылдык та жырга кушылды.

Ә мастер Остакул өстәлгә винтлар, тешле тәгәрмәчләр, төрле көпчәк, кирәкле пружиналарны таратып салды. Кораб өчен мотор жыймакчы ул.

— Менә хикмәт! — дип башын селкеде Карандаш, корабның тиз үрчүенә сокланып.

Остакул моторны кораб эченә яшерде, палуба жәйде, мачталар куйды, винтны беркетте дә:

— Эзер! — диде.

Кораб менә дигән килеп чыкты. Бау баскычлы ике төптөз мачтасы, койрык өлешендә руле, палубасында суга батучыларны коткару өчен көймәләре, ачык иллюминаторлы каюталары, капитан күперчеге дә бар аның. Нечкә чылбыр очында кармак кадәрле генә якоре да ялтырап тора.

— Син чынлап та тылсымчы! — дип мактады Карандаш. — Мин болай эшли алмыйм, беркайчан да!

Брылдык Остакул тирәсендә сикеренгәләп:

— Тылсымчы! Тылсымчы! — дип кабатлады. — Корабны миңа бир. Кораб йөздәрәсем килә!

Мастер Остакул чыраен сытты:

— Тагын яңгыр суын ерып йөрерсеңме? Бррр! Суга керәсе булма!

— Мин дә барам аның белән, — диде Карандаш. — Судан курыкмыйм мин.

«Барсыннар, барсыннар, — дип уйлады хәйләкәр Остакул. — Су беркайда да юк. Яңгыр суы күптән кибеп бетте инде».

Брылдык корабны алды да Карандаш белән чыгып китте. Икесе дә атлаган уңайга жырлап бардылар:

Ышанмыйм могҗизага —
Мин үзем ясаганга!

— Күе сөттән эшлэнгән морожный! Морожный! — дип кычкыралар иде ак тешле кызлар. — Ун тиен! Унбиш тиен! Безнең морожный пирожныйдан да тәмлерәк!

Морожный сүзен ишетүгә, кечкенә художник сискәнеп китте, адымнарын акрынайтты, тирән сулап үзалдына акрын гына болай диде:

«Ул тылсымчы! Изге күңелле тылсымчы миңа морозный бирде. Морозныйдан да тәмлерәк нәрсә бармы икән дөньяда...»

Якында гына музыка уйный башлавын да, радионың каты тавышын да ишетмәде ул:

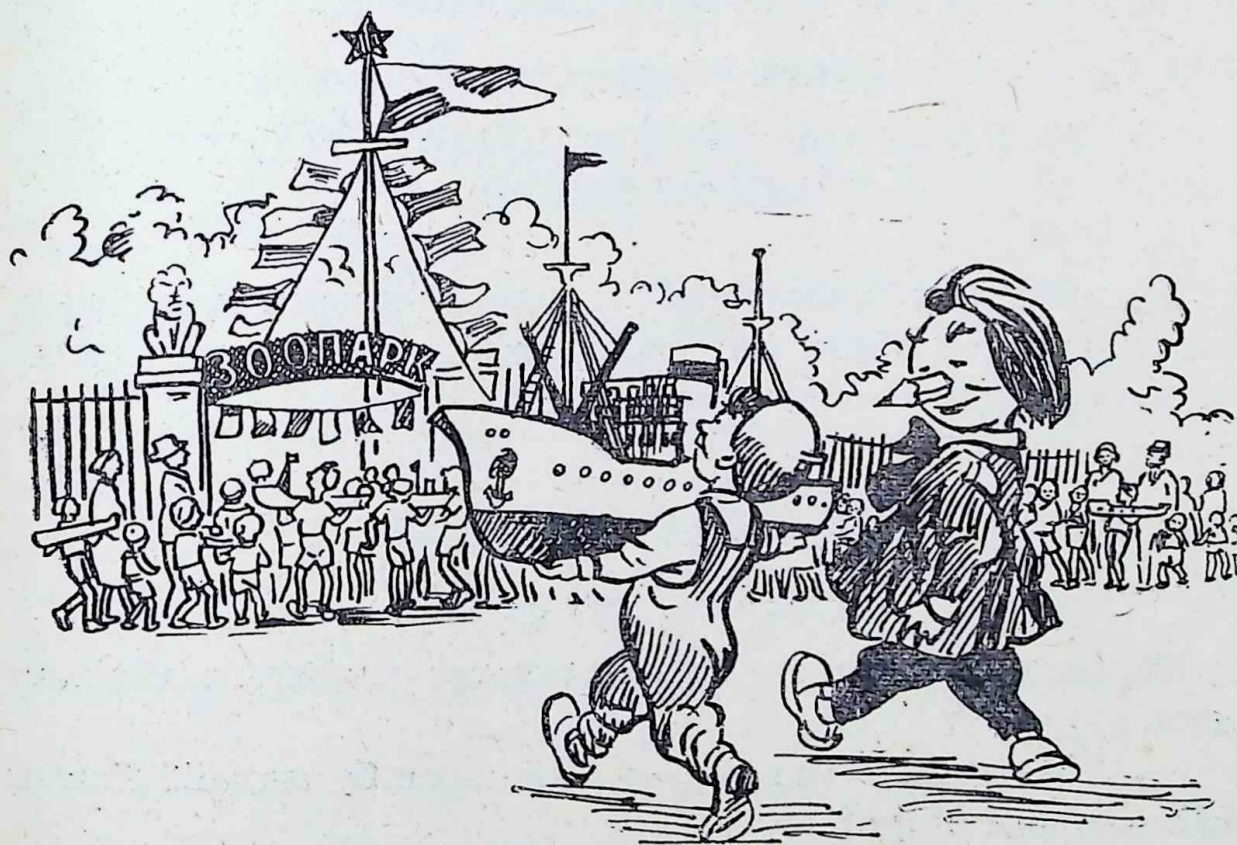
— Тыңлагыз, тыңлагыз! Утыз минуттан зоопаркның Зур Аккош күлендә кораб модельләре ярышы башлана. Ярышларда катнашучыларның һәммәсен дә күл янына килүен сорыйбыз.

Карандаш, Брылдыкның артка калуын да сизмичә, һаман әле үзалдына сөйләнәп барды:

— Аһ, нинди тылсымчы!..

Урам буйлап кулларына кораб тоткан малайлар килә иде. Алар Брылдыкны күреп алдылар.

— Карагыз әле, нинди кораб ясаган! Әй, әйдә безнең белән!

Брылдык белән малайлар урамның икенче ягына, ике таш арсланлы биек тимер капка торган якка йөгерделәр. Капка өстендәге зур хәрефләр кояшта ялт-йолт килеп ялтырыйлар иде.

ЗООПАРК

ТЕРЕ ФИЛЛӘР!
УСАЛ КРОКОДИЛЛАР!
ЕРТКЫЧ ЮЛБАРЫСЛАР!
КЫРГЫЙ АРСЛАННАР!
АГУЛЫ ЕЛАННАР!

КАДЕРЛЕ БАЛАЛАР, РӘХИМ ИТЕГЕЗ!

Билет бәясе — ун тиен.

КОРАБ ЯСАГАН МАЛАЙЛАР БҮГЕН
БУШЛАЙ КЕРӘЛӘР!

Бу кызыклы капка аша узганда, Брылдык шатлыгынан сикергәләп алды. Бар малайлар да, зоопаркка кергәндә, ни өчендер сикергәләп куялар.

УНДҮРТЕНЧЕ БҮЛЕК

Брылдыкны таба алмыйлар

Карандаш, ниһаять, Брылдыкның юклыгын абайлап алды.

— Ай! — дип куйды ул. — Кайда соң бу малай? Тагын югалдымыни инде?

«Брылдыкны күрмәдегезме?» — дип, очраган бер кеше не туктата-туктата, урам буйлап йөгәрде ул. Алар жылкәләрен сикертеп куялар. Беркем дә күрмәгән. Быргы дип аңлаган ахры,— бер кыз бала Карандашка быргы сузды.

Төмам кәефе китеп, кечкенә художник өйгә кайтты.

— Брылдык кайтмадымы? — диде ул бусагадан ук.

Остакул калтыранып китте:

— Ни булды тагын? Кайда Брылдык? Сиңа ышанып тапшырырга ярыймы соң малайны!

Алар икәүләп урамга йөгереп чыктылар, ләкин Брылдыкны кайдан эзләргә кирәклегең ничек беләсең ди?

Каршыларына кораб тоткан малайлар очрады, малайлар таш арсланлы кызыклы капкага таба баралар иде.

— Сөз кораб күтөреп барган малайны очратмадыгызмы?

— Кораблары булган балаларның һөммәсе дә бүген ярышка катнаша. Ярыш тиздән башлана! — диделәр малайлар.

«Бәлки, ул чыннан да шунда ычкынгандыр!» дип уйлап куйдылар Остакул белән Карандаш.

Ләкин кызыклы капка аша буш кул белән генә узып булмый икән шул.

— Сөзнең корабыгыз юкмыни? Билетыгыз да юкмы? — дип сорады Билет тикшерүче. — Рәхим итеп, кассадаң билет сатып алыгыз.

Остакул: «Билет алырга сөзнең бер тиенебөз дә юк», — дип әйтөргә уйлаган иде дә, ләкин әйтми калды. Ул өстенә «Касса» дип язылган кечкенә бер тәрәзөгә карады. Анда ят бер апа утыра һәм кайчы белән зәңгәр билетлар кисә. Аңа бөркү иде.

— Уф, миң кайнар бу әссөдә! — дип авыр сулап куйды ул.

Остакул баш түбөсөн кашып алды. Башыңа нинди дә булса уй төшсә, һәрвакыт шулай итәләр.

— Уйлап таптым, — диде ул боегып калган дустина. — Яса эле ике эскимо рәсемен!

Карандаш гаҗәеп җитезлек белән эскимо рәсемнәре ясады. Тик ул ялгышып ике урынына өчнә ясап ташлады. Дөрөс, Остакул бу хатаны сизми калды. Ул Карандаштан ике эскимо алды да, кечкенә художник өченчесен сыптырган арада, касса тәрәзәсе янына килде.

— Апа, сезгә эссеме? Мин сезгә ике морожрый алып килдем. Мәгез!

— Әй акыллым! — дип шатланып китте апа. — Әй, нинди һәйбәтләр! Мә, аның урынына сиңа ике билет. Исең китәр бит, әй!..

Касса тәрәзәсе ябылды да, аның өстендә шундый язу барлыкка килде:

Ябык: биш минутка — тәнәфес.

Карандаш белән Остакул Брылдыкны эзләргә чаптылар, ә зоопарк капкасы янына авызы турсайган, ачулы Озынкул килеп басты.

Аның билет алырга акчасы юк. Сез, билгеле, Озынкулның ничек итеп тәрәзә ватуын хәтерли торганыздыр. Ни өчендер һәрчак шулай килеп чыга. Тәрәзә ваттың исә, морожрый алырга, кинога яисә зоопаркка бару өчен сиңа бер тиен дә акча бирмиләр. Озынкулның ничек тә бу кызыклы капка аша үтәсе, кораблар ярышын карыйсы килгән иде. Тик Озынкулның да үз корабы юк иде. Кыен хәл! Билеты да, корабы да юк.

Озынкул күңелсезләнеп кенә малайларга карап торды һәм кинәт

алар арасында таныш бер малайны, кечкенә Моштыбыйны күреп алды. Моштыбый кулына үзе ясаган кораб тоткан иде.

— Эй, Моштыбый! — дип, кискен генә эндәште Озынкул. — Корабыңны миңа бир! Тиз бул! Син кечкенәне билетсыз да кертерләр эле.

— Әйем, бирмим, — диде Моштыбый.

Озынкулның чырае ук сытылды:

— Бирмим дисеңме?! Борын төбөңә кундырсам, бирмәс-сең менә!..

— Ә мин сине әтигә әйтәм! — диде Моштыбый чыелдык тавыш белән. — Эңә — ул билетлар ала.

Алар янына Моштыбыйның әтисе килде.

— Ни дип бәйләнә эле бу сугыш чукмары?

Кинәт Озынкул чыраен тәти итеп үзгәртте дә төче тавышы белән дәште:

— Мин шаярттым гына, һи-һи!.. ә ул чынлап дип уйлый. Мин шаярттым гына.

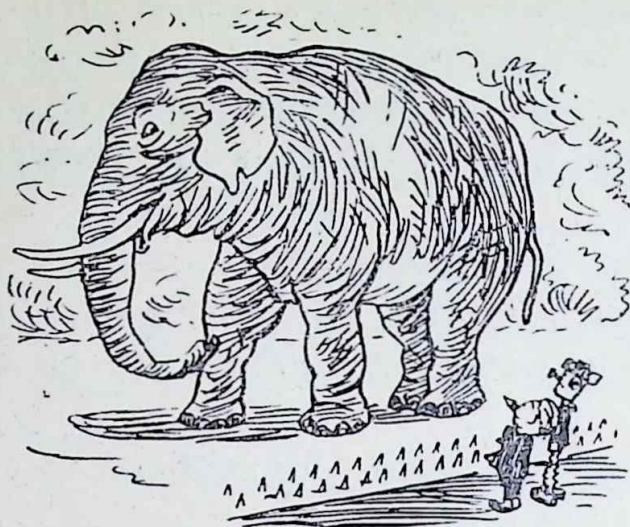
Моштыбыйның әтисе Озынкулга игътибар белән карап торды да сәер генә әйтеп куйды:

— Бу малайны мин ике тавышлыдыр дип белмәдем дә. Аның, чыннан да, берәр кечкенә малайның корабын талап китүе мөмкин. Алай иткәнче, безнең белән керүе хәерлерәк. Аны үткәреп жибәрегезче, — диде Моштыбыйның әтисе Билет тикшерүчегә. — Менә билетлар!

УНБИШЕНЧЕ БҮЛЕК

Фил, юлбарыс, нәни арслан баласы һәм жылкәнле кораблар

— Брылдык кайда соң? — дип борчылдылар безнең дуслар, зоопарк буйлап чаба-чаба. — Кыргыз жәнлекләр янына берәр читлеккә кермәсен тагын, ул тиктормастан барын да көтөргә була.

Остакул белән Карандаш читлекләр алдындагы һәр киртә янында туктап карап чыктылар.

Энә яшел чирәмлектә озын борынын чайкап бер фил басып тора. «Рәхим итеgez. Мин бит зур. Зурлар беркайчан да беркемне дә рәнжәтмиләр»,—дип әйтәсе килә иде бугай аның.

Ләкин Брылдык фил янында да юк иде.

Бәби маймыллар ачы тавыш белән кычкыралар. Карандаш белән Остакулны күргәч: «Нинди көлке малайлар! Маймыллардан да көлкөрәк! Димәк, без тавык көләрлек түгел икәнbez. Түгел! Түгел!»—дип әйтергә телиләр иде ахрысы алар. Энә нинди шау-шулы ул маймыллар.

Буй-буйлы юлбарыс кечкенә дусларга хәтта күтәрелеп тә карамады. Ул читлектә арлы-бирле йөри һәм: «Мине мәчегә охшаган диләр! Дәрес түгел бу! Дө-ррес түгел! Мин тычкан тотмыйм!»—дип уйлый иде.

Чүлдән тотып китерелгән мәһабәт арслан тәпиләренә башын куйган да ындыр табагыдай киң читлектә бер ялгызы моңаеп ята.

— Мескен,—дип куйды Остакул.— Бик тә күңелсез инде аңа! Мин аны иркәләр идем.

Ялгыз арслан Карандашка да кызганыч булып тоелды. Ул уйлап-уйлап торды да нәни арслан баласы рәсеме ясап куйды. Ул шулкадәр кечкенә булып чыкты, нәкъ мәче баласы инде.

Әгәр кәтүктән җеп өзеп алып, аның очына конфет кәгазе бәйләп тарткалый башласаң, арслан баласы аның артыннан йөгәрә башлар иде. Шуңа күрә бар галимнәр дә, арслан баласы пәси баласына охшый, диләр.

Арслан баласы рәшәткә тимерләре арасыннан читлеккә кереп китте. Арслан да бик шатланды: ялгыз затлар энә шундый нәниләрне күргәч, һәрвакыт шатланалар.

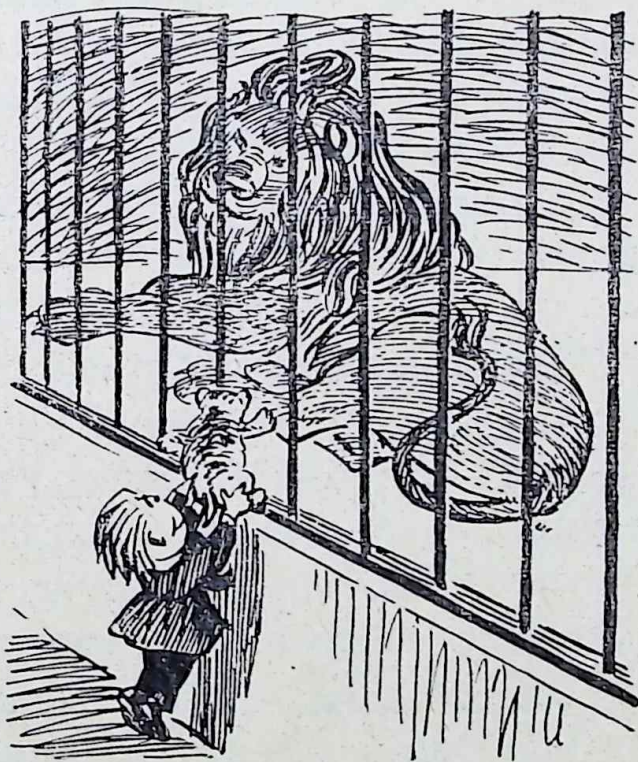
Аннары Остакул белән Карандаш аю балаларын, бегемот, крокодил, жираф һәм попугайларны карадылар. Карандаш ни ечендер морожрый йөртә торган кечкенә арбаларга да борынын тыгып маташты, әйтерсең Брылдыкның морожрый арбасына кереп качуы мөмкин. Энә шундый сәер кеше инде ул Карандаш.

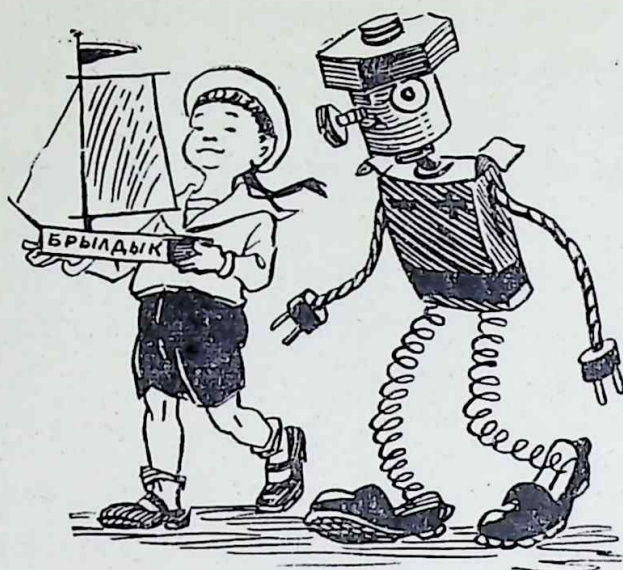
— Тыңлагыз, тыңлагыз!— диде радио.— Аккошлар күлендә кораблар узышы буенча зур ярышлар башлана. Яшь мастерлар, ашыгыгыз, ашыгыгыз!

Зоопарк юлында Озынкул, кечкенә Моштыбий белән Моштыбийның әтисе күренде.

— Соңга калабыз ахрысы!— диде Моштыбийның әтисе. Моштыбий кулына кораб төзү мастерларының бөтен кагыйдәләрен туры китереп эшләнгән агач кораб тотып тора иде. Остакул да мастер бит, шуңа күрә ул нарат агачыннан эшләнгән әйбәт корабка игътибар итми-чә кала алмады. Әйе, сагызлы нараттан эшләнгән! Корабның корпусы да гади нарат тактасыннан ясалган иде. Аңа чыбык мачта утыртып куелган. Мачтага исә шакмаклы ак кәгазь жылкән беркетелгән.

Кораб бортына зәңгәр карандаш белән: «Моштыбий» дип язылган иде.

Остакул ягымлы гына со-
рап куйды:

— Эй, малай, сиңа әйтәм,
кем ясап бирде мондый ко-
рабны?

— Беркем түгел, мин үзем
пычак белән ясадым.

— Ә ни өчен кораб «Мош-
тыбый» дип атала?

— Мин ул — Моштыбый,—
диде малай, мактанып.

Остакул корабны мактарга
уйлаган иде, ләкин алар бу
вакытта зур күл яңына килеп житкәннәр иде инде.

Күл буена халык жыйналган. Төрле яктан бирегә ма-
лайлар агыла, кайберләре йөгерә-йөгерә килә. Халык өс-
тендә диңгез флагы жилферди. Чын флаг. Музыка марш
уйный. Су читендәге басмада ак китель кигән чын Капитан
басып тора. Ул чын диңгез бинокленнән күл өстенә карый,
әйтерсең лә, анда, күл өстендә, чын кораблар йөзә, чын
дулкыннар йөгерешә, ә Капитан исә ул дулкыннарда бө-
тенләй курыкмый иде.

Ләкин малайлар төркеме артында торган Остакул
белән Моштыбый корабларны да, дулкыннарны да күрмә-
деләр.

Алар янындагы бер абзый, Моштыбыйга күрсәтеп:

— Менә бу малайның да корабы бар, кулдан ясалган
кораб! — диде.— Иптәшләр, алга үткәреп жибәрегез әле
шуны. Кораб ярышына дип килгән бит ул да!

— Алга үткәергә кирәк аны! Үткәрегез әле малайны,
үткәреп жибәрегез! — диештеләр барысы да.

Үзенең корабы белән Моштыбый, ә аның артыннан эти-
се һәм Остакул белән Озынкул су читенә йөгереп төштеләр.

Көзгедэй су өстендә зур-зур кораблар тора иде. Моржалы пароходлар, бозваткычлар, су асты көймәләре һәм үзләре бер флот булырлык жылкәнле кораблар. Жылкәннәре белән жыл уйнаса да, алар үз урыннарында торалар, чөнки чын кәтүк жеңләре белән бәйләп куелганнар иде.

Бар малайлар да таң калып шул корабларга карап торалар. Менә хәзер аларның купшы капитаннары килеп чыгар да калын тавыш белән:

— Якорьларны күтәргә!— дип кычкырырлар төсле иде.

Гүя жылкәннәр жыл белән кабарып тулышырлар һәм кораблар еракка-еракка, акчарлаклар очкан, дулкыннары кеше яшәми торган утраулар ягына тәгәрәгән диңгезләргә таба юл алырлар кебек иде.

Әлбәттә, пароходлар да, дулкыннар да чайкала-чайкала, диңгезләр гизәләр, төрле шәһәрләргә кешеләр ташыйлар. Ләкин ни өчендер пароходлар бервакытта да кеше яшәми торган утрауларга барып чыкмыйлар. Ә жылкәнле кораблар очсыз-кырыйсыз ераклыкларга барып житәләр! Ә анда инде малайлар кеше яшәми торган утрауларны тапмыйча калмыйлар. Пароходкамы соң ул жирләргә барып житәргә!

Энә шуңа күрә дә дөнъяның батыр малайлары жылкәнле корабларны өзәлеп яраталар...

Басмада басып торган Капитан:

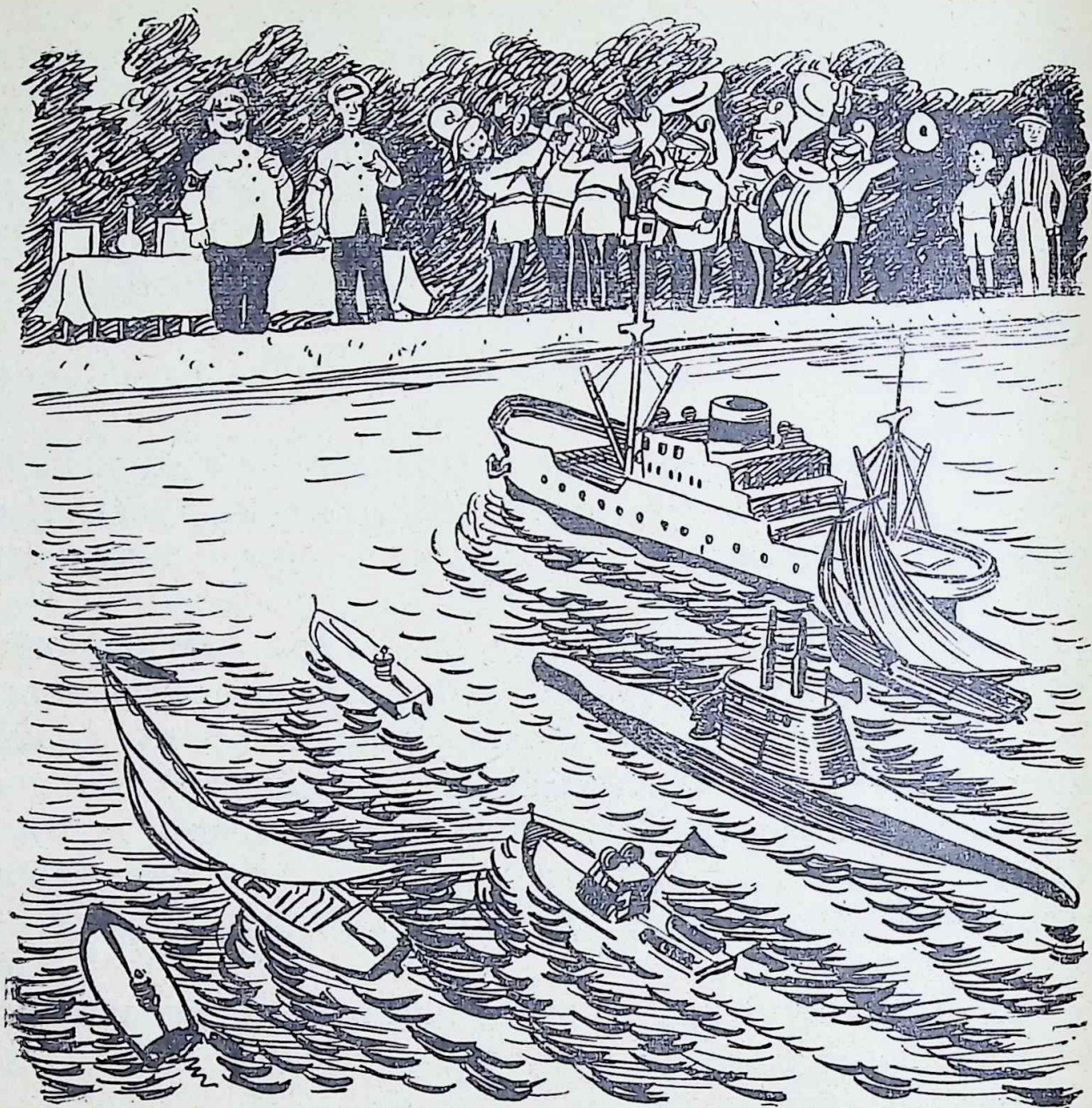
— Якорьны күтәргә!— дип, тирә-якны яңгыратып команда бирде.

Өлкәннәр дә жылкәнле корабларны яраталар.

УНАЛТЫНЧЫ БҮЛЕК

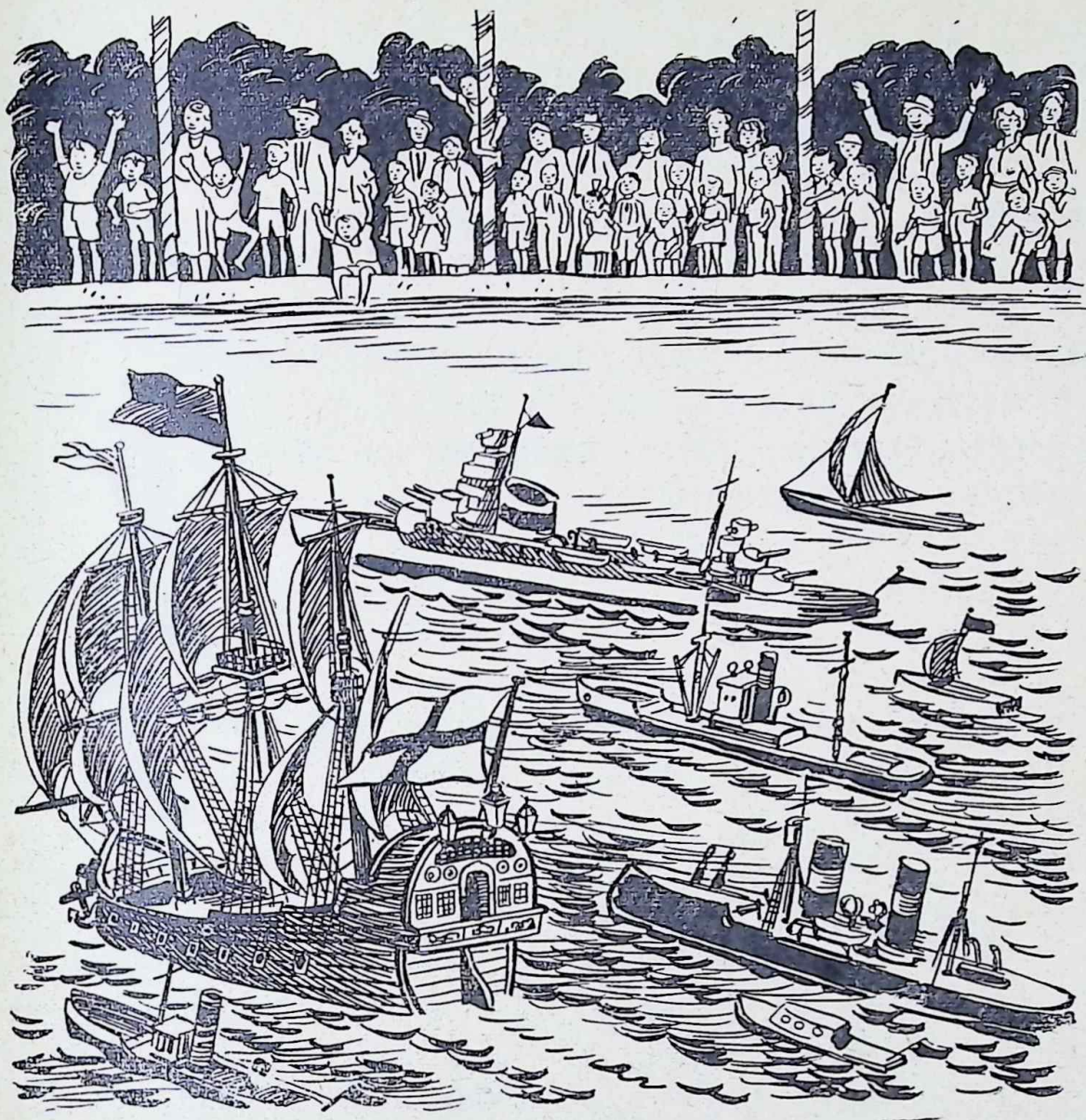
Барысы да Остакулны мактый

Капитан команда бирүгә, яр буендагы малайлар жеңарканнары чишәп жибәрделәр.

Пароходлар кычкыртып куйгач, кораблар сискәнеп киткәндәй булдылар да тыныч су өстеннән икенче ярга таба йөзеп киттеләр. Анда аларны беләкләренә кызыл тасма бәйләгән абзыйлар каршы алдылар. Алар сәгатькә карап торалар: кайсы кораб тизрәк килеп җитәр дип көтәләр иде.

— Их,— дип көрсенеп куйды Озынкул,— әгәр дә мин берәр вакыт тылсымчы булсам, җилкәнле бер корабны зурайтып эшлим дә океанга йөзеп китәм... «Рульне сулга! Уңга!» — дип командалык итәчәкмен мин.

— Океанда йөзү гажәп ул, гажәп, — дип мактады Моштыбыйның әтисе. — Тик аның өчен бик батыр, кыю һәм кешелекле булырга кирәк.

— Мин батыр! — диде Озынкул.

— Ай-һай, — диде Моштыбыйның әтисе ягымлы гына, — син әле мактанчык та икәнсең, Син башта үзең энә шундый кораб ясап күрсәт.

— Чепуха! — дип җавап бирде Озынкул. — Уенчык

корабны кибеттән дә сатып алып була. Ә миңа чын кораб кирәк!

— Ә-ә, менә ничек икән! Син берни дә эшләргә теләмисеңмени?— диде Моштыбыйның әтисе.— Син, мөгаен, ялкаудыр?

— Кем ул ялкау?— дип сорады якында торган абзый.

— Кайда ул ялкау?— дип сораша һәм Озынкулга таба әйләнеп карый башладылар кешеләр.— Күрсәтегез безгә ялкауны. Безнең шәһәрдә ялкаулар юк. Аларның беткәнә-нә бик күптән инде.

Моштыбыйнең әтисе халыкны тынычландырмакчы булып аңлатырга кереште:

— Ни сөйлисез сез, граждандар. Сезгә ялкау дигән кеше юк бит әле. Бер дә ялкау түгел бу малай. Ул, мөгаен, китаплар да укый торгандыр әле. Нинди китаплар укыйсың син?— дип сорады ул Озынкулдан.

— Сугыш турында, шпионнар, диңгез юлбасарлары турында!— дип мактанды Озынкул.

— Ярар, монысы да әйбәт,— диде Моштыбыйның әтисе, үзе ни өчендер көрсенеп куйды.

— Карагыз әле! Карагыз! Кемнелдер корабы һәммәбезнекен дә куып узып бара!— диде Моштыбый.

— Минем кораб ул!— дип, шатланып кычкырып жиберде Остакул.— Димәк, Брылдык та монда икән.

— Сезнең корабмы?— дип сорады якындагы гражданин.

— Минекә! Минекә!— дигәч, якын-тирәдәгеләр барысы да Остакулга хөрмәт белән карап куйдылар.

— Сез останың да остасы икән! Кулыгызны кысарга рөхсәт итегез,— диде Моштыбыйның әтисе.

Остакулның корабы аргы якка таба ыргылып йөзеп бара иде. Ул ялтыравык дәү теплоходларны, су асты көймәләрен, бозваткычларны узып китте. Иң тиз йөрешле судноларны да куып җитмәкче иде дә, тик җилкәнле җиңел суднолар — фрегатлар, яхта һәм бригантиналар гына комачауладылар аңа. Көтмәгәндә кораб юнәлешен үзгәртте. Әйтерсез кораб эчендә нәни матрослар, капитан белән рулевой утырып аның белән идарә итәләр иде. Кораб җилкәнле флотилияне читләтеп узды да, дулкында чайкалып куеп, тиз йөрешле реактив катерлар артыннан очты.

Менә якынаерга, менә якынаерга тиеш иде корабль!

Тагын бер алга ыргылды да бөтен флотны артта калдырды ул! Остакул корабы пристаньга беренче булып килеп җитте. Килеп төртелер алдыннан ул йөрешен акрынайтты, үзе үк якорен ташлап бөтенләй туктап калды.

Корабның алгы мачтасында нәни флаг күтәрелде.

УНЖИДЕНЧЕ БҮЛЕК

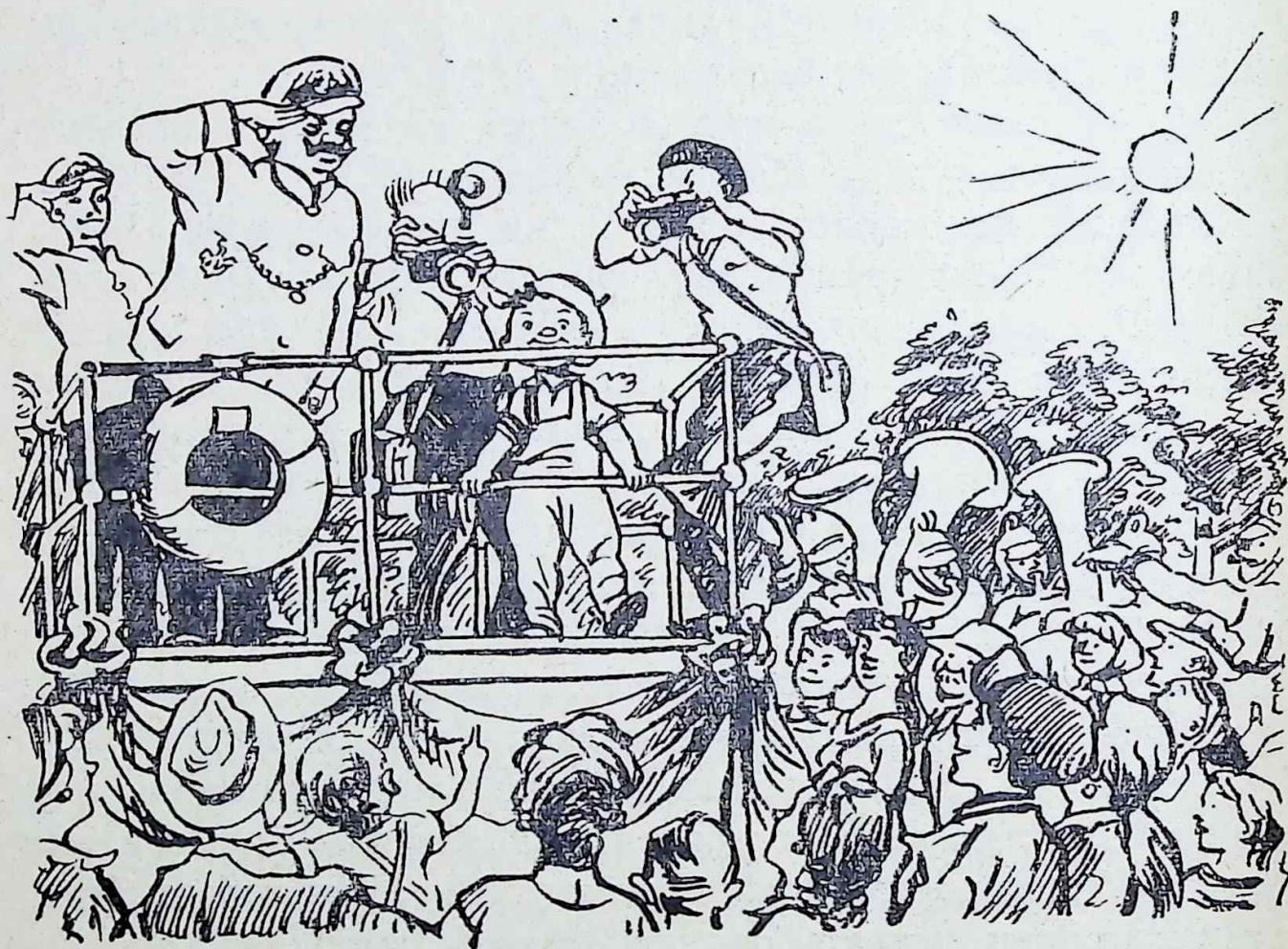
Брылдык дан казана

— Кем корабы беренче килде? — дип сорады чын Капитан яңгыравык тавыш белән.

— Кем корабы? Кемнеке? Аны кем ясаганын белмисезме? — диештеләр Остакулдан еракта басып торучылар.

Радиодан белдерделәр:

— Тыңлагыз! Тыңлагыз! Беренче номерлы корабны ясаган кешене капитан басмасына чакырабыз. Жиңүчегә мактаулы исем биреләчәк, кыйммәтле бүләкләр тапшырылачак.

— Бар бит бәхетле кешеләр!— дип мыгырданды Озын-кул.

— Котлыйбыз сезне! Мин дә, улым да сезнең белән танышуга бик шатбыз,— дип, Моштыбыйның этисе тагын бер кабат Остакулны тәбрикләде.— Капитан янына ашыгыгыз. Алар сезне чакыралар!

— Остага юл бирегез!— диде янында торган гражданин.— Юл бирегез остага!

Остакулга беркайчан да шулкадәр күңелле булганы юк иде әле. Бу кечкенә тимер малай шатлыгыннан елт-елт балкып торды. Бар халык аңа юл бирә иде.

Һәм кинәт шунда кемдер нәп-нәзек тавыш белән кычкырып жиберде:

— Минем кораб ул! Минеке!

Капитан басмасына рәсем-малай Брылдык йөгереп килде.

— Брылдык табылды!— дип шалтыр-шолтыр килде бәхете чиктән ашкан Остакул.

— Минем кораб ул! — диде басмадагы малай.— Бирегез миңа бүләкләрне.

Уенчыклар, конфет, печенье һәм шоколадлар барысы да бизәкле тартмага салып куелган иде.

— Исемен ничек синең? — дип сорады Диңгез Капитаны. — Фамилияң ничек?

— Брылдык Карандашкин.

— Син мәктәп баласымы, юкмы? Кем син?

— Мин бик сәләтле малай! — дип җавап бирде Брылдык.

— Корабны син үзең ясадыңмы? Корабны үзе ясаган кеше генә жиңүче дип таныла. Аңладыңмы? Үзе ясаган кеше генә!

Малай аллы-гөлле бүләкләргә, аннары Капитанга карап куйды да:

— Үзем! Корабны мин үзем ясадым! — диде.

— Бу кораб өчен,— диде чын Дингез Капитаны,— сиңа мактаулы исем бирелә! Син — Яшь Техник! Котлым үзеңне!

Ул малайны котлап, кулын козырегына орындырып алды.

Музыка тантаналы марш уйнап жибәрде, малайлар һәммәсе дә «ура» кычкырдылар, кул чаптылар. Моштыбыйның этисе, Остакулга карап, шелтәләгән кыяфәт белән башын селкеп куйды.

Якында гына торучы гражданин, мыскыллы тавыш белән:

— Оят түгелме, егеткәем. Кеше данын үзләштермәкче буласызмыни? — диде.

— Яхшы түгел! — диештеләр әйләнә-тирәдәгеләр дә.

Остакул үзенең пружиналары белән кызганыч кына чылтырап куйды.

— Жулик! — диде Озынкул теш арасыннан гына. — Муен тамырына берне тамызырга кирәк иде аның!

Капитан тирәсенә фотографлар, жәмәгәтьчелек вәкилләре, журналистлар жыелды. Һәммәсе дә Жиңүче белән сөйләшергә тели иде. Аңа шәһәрдәге иң яхшы кинотеатрларга, балаларның бәйрәм мәжлесләренә бушлай билетлар бирделәр. Яшъ техниклар Сарае Жиңүчене кунакка чакырырга дигән җаваплы йомыш белән үзенең Гадәттән тыш һәм Вәкаләтле вәкилен җибәргән булган. Жиңүчене ике атнага кунакка чакырды.

Басма турысында һавада зур вертолет зырылды башлады. Аның янтавына:

ЖИҢҮЧЕГӘ СӘЛАМ!

дип язылган иде.

— Брылдык Карандашкинны ихтирам итеп, шәһәр тирәли почетлы очышка чакырабыз! — диделәр вертолет радиосыннан.

Очучылар бау баскыч төшерделәр. Чын Диңгез Капитаны бәхетле малайны, ягъни Яшъ Техникны, кулына күтәрәп алып очучыларга тапшырды.

— Брылдык! Брылдык! — дип ялварынып кычкырды Остакул. — Без сине күптәннән бирле эзлибез бит!

Ләкин малай тимер кешегә әйләнеп тә карамады. Вертолет Брылдыкны кояшлы биек күккә алып менеп китте.

— Эх, Карандаш, Карандаш, нигә син бу малай рәсемен ясадың! — дип көрсенеп куйды Остакул һәм сезнең белән безнең кебек үк, аның да кылт итеп исенә төште: — Карандаш кайда? Карандаш? Без бөтенләй онытканбыз!

— Менэ карандаш,— диде юмарт Моштыбый, кесэсен-
нэн зәңгәр карандаш чыгарды.

— Мондый карандашны әйтмим лә мин! Карандаш
югалган!..

Борчылуга төшкән Остакул халык арасыннан атылып
чыгып, әле уңга, әле сулга йөгерде.

— Карандаш! Каранда-аш! — дип дәште ул.— Каран-
дашкый!

Остакул кемнеңдер кызганыч итеп гырылдаганын
ишетте.

— Гыр-гыр-гыр...

Карандашны ул бакча эчендәге киң эскәмия артында
күреп алды.

— Гыр-гыр-гыри! — диде Карандаш гаепле кеше сы-
маграк.

Ул: «Мин биредә!» — дип әйтергә тели иде.

Аның алдында бер өем эскимо таякчыклары ята иде.

— Юньсез малай! — дип ачы итеп кычкырып жибәр-
де Остакул. — Син өшегәнсең! Син морожрый ашап үтлә-

гәнсең! Тинтэк Карандаш! Я, кем бирде сиңа шулкадәр морозный?!

— Гыр-гыр-р, — дип пышылдады Карандаш.

«Мин аның рәсемен ясаган идем. Бүтән беркайчан да алай эшләмәм», — дияргә тели иде ул. Ләкин, тамагына салкын тидергәнгә, сүзен әйтә алмыйча, бары тик хырылдыйгына иде.

Узып баручы бер карт:

— Аңа кайнар сөт эчәргә кирәк. Тамакны бик йомшарта ул, — диде.

Ачуы кабарган Остакул, аяклары белән жиргә тибәтибә:

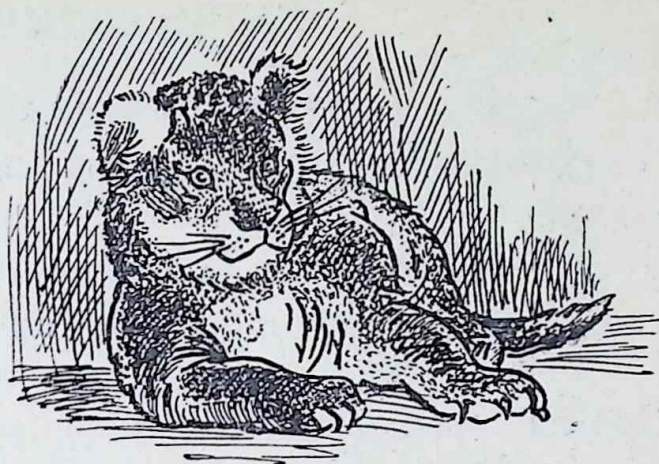
— Киттек әйдә өйгә, тыңлаусыз, юньсез Карандаш! — дип кычкырынды.

Карандаш авыр сулап өйгә таба сөйрәлде.

Маймыллар аның артыннан көлеп калдылар. Фил исә «Ай-яй-яй!..» — дип, башын чайкый иде.

Арсланның гамендә дә юк: ул кечкенә арслан баласы белән «мәчеле-тычканлы» уйный иде.

Бу арслан баласы хакында икенче көнне газеталар да язып чыкты.

«ЗООПАРКТАГЫ ХӘЛ

Кичә арслан читлегендә кечкенә арслан баласы дөнъяга килде.

Нәни арслан сөт эчә, аның авырлыгы бер килограмм. Арслан баласын галимнәр күзәтү астына алдылар».

УНСИГЕЗЕНЧЕ БҮЛЕК

Тимер Остакул елый язып калды

Остакул Карандашны өйгә алып кайтып караватка яткырды.

Телефоннан шалтыратып «Ашыгыч ярдәм» машинасын чакыртырга иде дә, ләкин өйдә телефон юк шул.

Мескен Карандашның хәле бөтенләй мөшкелләнде. Кечкенә тылсымчы авырып китте. Температурасы күтәрелде. Ләкин аңа өй салкын кебек тоела иде. Ул калтыранды, тешләре шык-шык килде.

Остакул тәрәзә пәрделәрен корды, бар юрганнарны, хәтта мендәрләрне дә Карандаш өстенә өйдә.

Урамда кич иде, аннары төн дә җитте. Өй караңгыланып тынып калды. Карандашның тешләре шыкылдаганы гына ишетелә иде.

Мичкә ягып җибәрү өчен, Остакул коры яфрак җыярга карар кылды. Ул өйдән чыкты да коелган яфраklarны җыя башлады.

Бульварда беркем дә юк, кешеләр күптән инде өйләренә кереп ятканнар.

— Тинтәк Карандаш! — дип мыгырданды Остакул, юл буйлап арлы-бирле йөгәрә-йөгәрә. — Электр плитәсе рәсемен ясамаган шунда! Тинтәк тә инде бу Карандаш!

Ул болай гына сөйләнә иде. Бик-бик ямансу иде аңа, һәм, елап җибәрмәс өчен, ачулы булып күренергә тырышты ул.

Карандаш караңгы бүлмәдә ята һәм саташа иде. Саташкан чакларында авырулар һәммәсе дә ялгыш сөйли.

— Ике җирдә икең — җиде, — дип сөйләнде Карандаш. — Өч җирдә өчең — биш, җиде җирдә җидең — тугыз...

Ул аңын югалтты. Андый вакытларында авырулар урыннарыннан торырга һәм ни дә булса эшләргә мөмкин, ләкин нәрсә генә эшләмәсеннәр, ялгыш булып чыга.

Карандаш юрган белән мөндәрләр астыннан чыкты, абына-сөртенә, стена янына килде дә, ни эшләгәннен үзе дә аңламыйча, рәсем ясый башлады.

— Жиде жирдә жидең — биш... — дип сөйләнде ул рәсем ясаганда, авыз эченнән генә.

Һай, Остакул! Кайда соң син? Тизрәк йөгереп кайт! Авыру Карандашка рәсем ясатма!

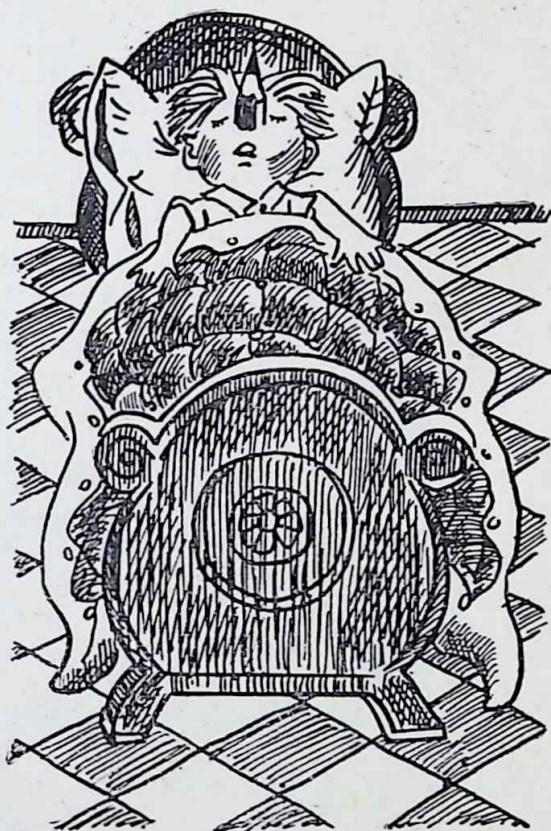
Ләкин Остакул бер кочак яфрак жыеп, көч-хәл белән генә кайтып килә иде. Андый авыр йөк белән ничек йөгереп кайтасың ди инде.

Карандаш стенага рәсем ясый торгач, анда кулына зур кәкре пычак һәм юлбасарларның кара флагын тоткан, биленә ике пистолет таккан куркыныч пиратлар барлыкка килде.

Мондый пиратны Карандаш бервакыт сугыш чукмары Озынкул ясаган рәсемнән күргән иде.

Стенадагы пират Карандашка күз кысып алды, кара флагны төрдә дә штан кесәсенә тыгып яшереп куйды.

Ләкин авыру художник берни дә сизмәде. Ул якасын күтәреп соры плащ кигән, күзенә кара маска бәйләгән шпион рәсеме ясый иде.

Аннары Карандаш эткә охшаган кара тап ясады. Барысы да Озынкул рәсемендәге кебек!

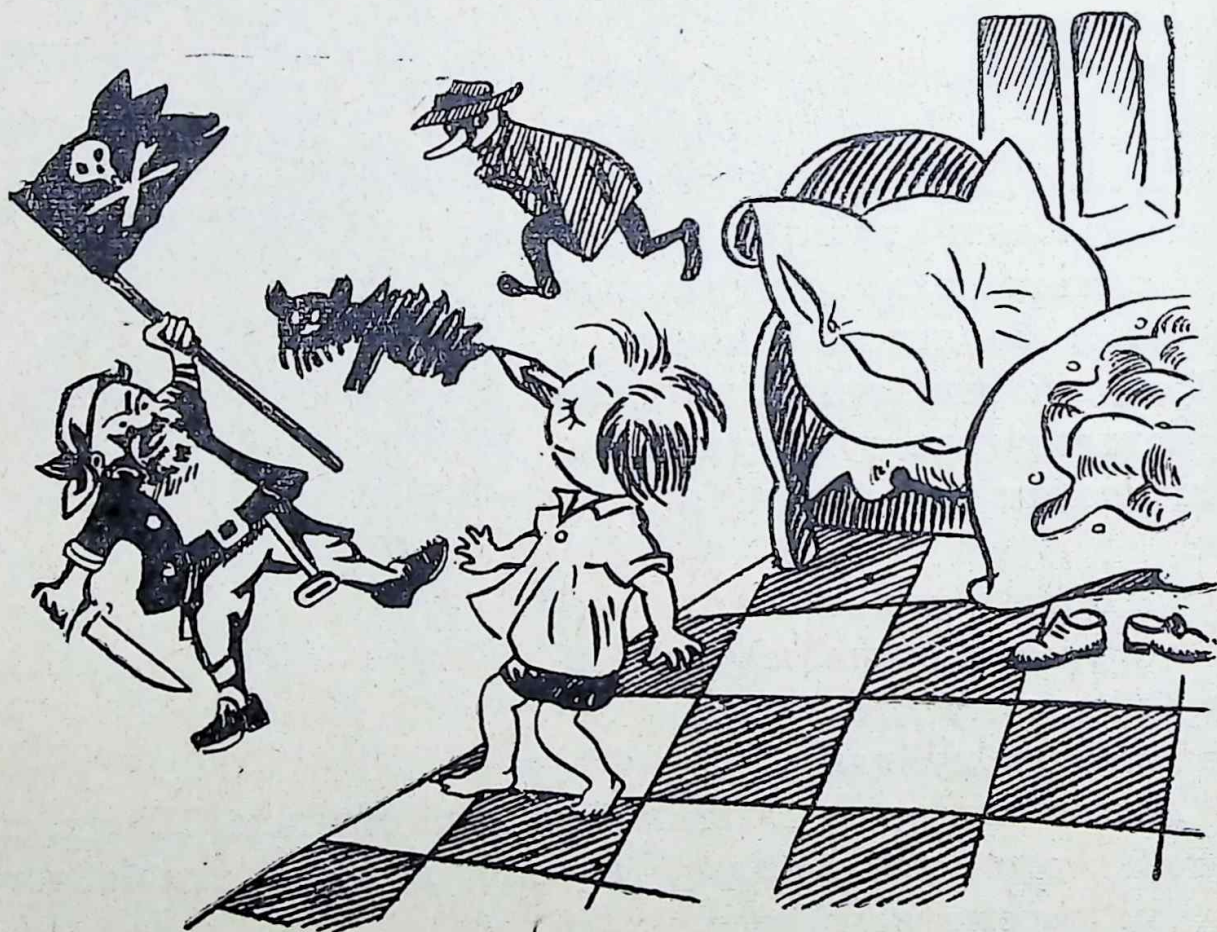
Яфракларын кыштырдатып, ишектән Остакул килеп керде. Ул кочагындагы яфракларны идәнгә ташлады да Карандашны урынына яткырмакчы булды.

Авыру кулларын болгый-болгый:

— Ике жирдә икең — биш! Озынкулга морожрый бирегез! Морожрый бирегез!.. — дип кычкыра иде.

И мескен Карандаш!..

Ничек итеп стенадан ике кара шәүләнең аерылып чыгуын, аларның ярым ачык ишектән тавышсыз-тынсыз гына төнге бульварга шылуларын Остакул хәтта сизми дә кал-

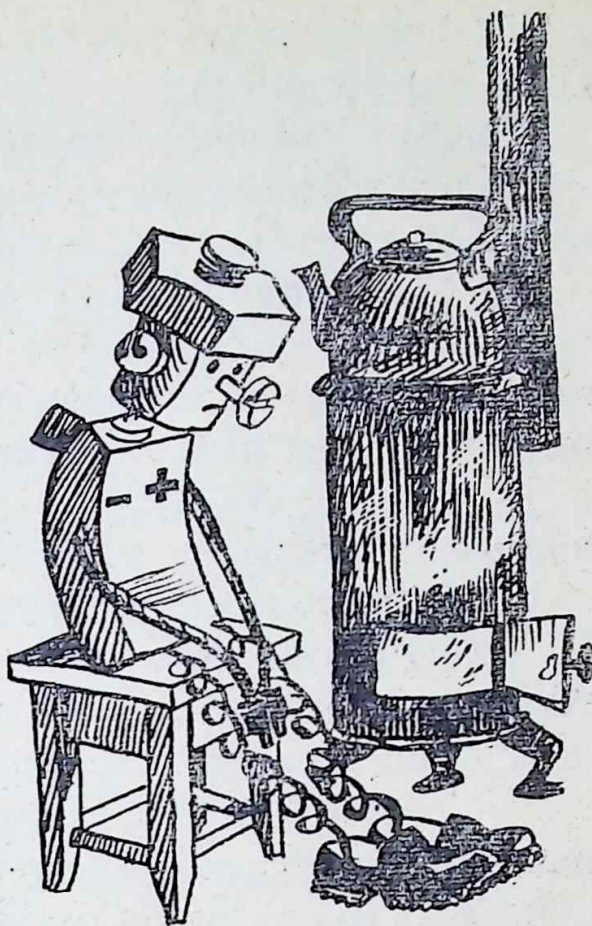
ды. Э алар артыннан эткә охшаган кечкенә кара түмгәк иярде.

Бульварда акрын гына агачлар шаулый иде. Остакул ишекне ябып куйды да мичкә ягып жибәрде. Жылы учак бүлмәне яктыртты. Мичтә чытырдап яфрак яна, ялкын телләре бии, стеналар буйлап ут шәүләсе дә уйнаклай-сикерә иде.

Карандаш йокыга китте.

Э мич янына утырган Остакул:

— Мескен Карандаш!..—
дип, тирән-тирән көрсенеп куя иде.

УНТУГЫЗЫНЧЫ БҮЛЕК

Төнге юлбасарлар

Ул төнне шәһәрдә ни өчендер фонарьлар янмады. Урамнар кап-караңгы иде. Мондый караңгы төннәрдә һәрвакыт ни дә булса килеп чыга.

Шәһәр халкы инде күптән йокларга яткан, бер тәрәзәдә дә ут янмый иде. Йоклаган чакта кешеләргә утның нигә кирәге бар ди?

Нәкъ менә шушы кап-караңгы төндә кечкенә гәүдәле ике ят кеше белән бер ят эт урам буйлап чаба иде. Алар һаман артка борылып карый, урамның иң караңгы ягын сайлый, беркем дә йөрми торган караңгы тыкрыкларга ялт итеп кереп китәләр.

Шәһәр башнясында сәгать суккан тавыш яңгырады:
«Доң-ңң! Доң-ңң!»

Әлеге ят көчек «Ләң-ләң!» — дип өреп алды.

Зур жирән сакаллы, биленә бик дәү кәкре пычак белән ике пистолет аскан ят кеше эткә жикереп куйды:

— Кит моннан!

— К-кая чабабыз б-без, хөр-мәтле абзый? — дип сорады соры плащ кигән икенче адәм. Ул инде башка йөгерә алмый: тыны кысыла иде.

— Безнең арттан, мөгаен, куа киләләрдер! — дип куркыныч тавыш белән пышылдап җавап бирде сакаллы кеше.

— Минемчә, безнең арттан беркем дә кумый.

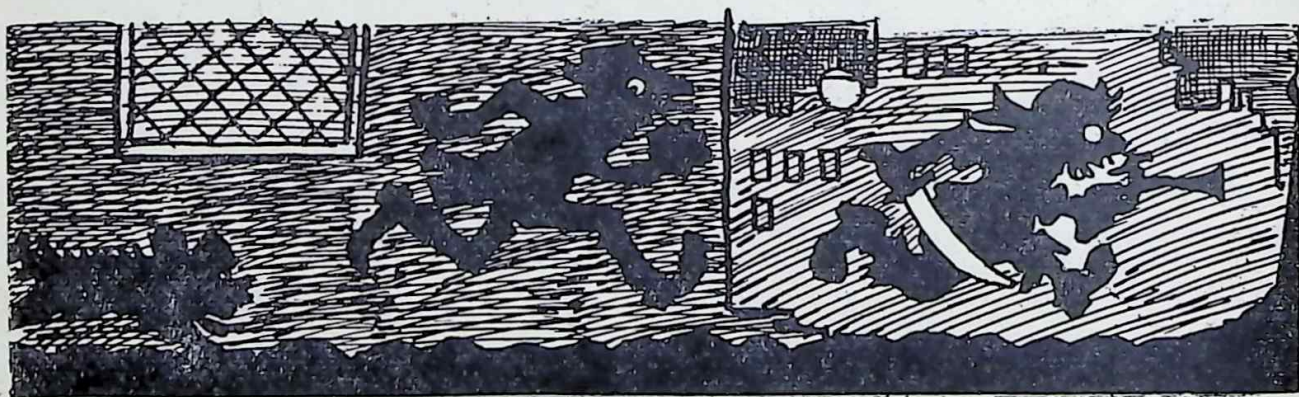
Плащ кигән кеше туктады. Сакаллысы да туктады. Алар күзләре белән тирә-якны айкадылар, тыңлап карадылар. Беркайда беркем юк иде.

— Гаҗәп хәл! — дип аптырап торды сакаллы кеше: — чыннан да арттан беркем дә чапмый. Без юлбасарлар, ә безнең арттан беркем дә кумый! Китаплар да болай була алмый.

Плащ кигән кеше үпкәләгәндәй әйтеп куйды:

— Мин юлбасар түгел! Мин намуслы шпион! Минем фамилиям Шым-шым.

— Фью!.. — дип сызгыргандай итте сакаллы кеше. — Юлбасар белән шпион — икесе дә бер үк нәрсә бит ул. Син гади юлбасар, ә мин гади юлбасар гына түгел. Диңгез юлба-

сары Пират мин! Мин атаклы капитан Чум-Чум! Диңгез-
ләр патшасы!

Шпион Шым-Шым явыз күршесенә куркынып карап
куйды:

— Хөрмәтле пират! Сездең белән танышуыма бик шат-
мын, — диде.

Аларның сөйләшүен кем дә булса тыңлап торса, ике
кеше түгел, ә бер кеше генә сөйләшә дип уйлар иде. Пират-
ның да, шпионның да тавышы бер үк төсле иде. Алар
Озынкул кебек сөйләшәләр иде.

Дөрөс, аларның тавышында аерма да бар. Озынкул
үзеннән кече балаларга ничек дәшсә, пиратның да тавышы
шундый иде.

Озынкул ялагайлык күрсәткәндә яисә вазадагы кон-
фетларны мин түгел, тычканнар ашап бетергән, дип әнисен
ышандырырга маташканда ничек сөйләшсә, шпион да нәкъ
шулай сөйләшә иде.

Кешенең тавышы ике төрле була.

«Рrrrr!» — дип куйдылар. Бу — кечкенә йөнтәс эт ырылды иде. «Сез мине оныттыгыз!» — дияргә тели иде ул.

— Ха-ха, менә безнең Кап-Кап исемле каптыргыч этебез! Кил монда, барбос! — дип чакырды пират. — Менә хәзер минем бөтен банда — тьфу, команда! — бергә жыелды. Мин үземне атаман-капитан итеп билгелим. Мин үзем командалык итәчәкмен! Кайсыгыз миңа каршы?

Әлбәттә, барысы да риза булды.

— Бик яхшы! — диде Капитан. — Бик яхшы! Шулай булыр дип уйлаган идем аны. Ә хәзер барыбыз да кемне булса да талыйбыз, югыйсә миңа күңелсез була башлады.

— Нигә таларга? — дип сорады шпион Шым-Шым куркып кына.

— Аңгыра баш! Кайда күргәнең бар таламый торган юлбасарны? Ә? Китапларда энә талыйлар бит!

— Әгәр безне тотып кыйнасалар?

— Мин курыкмыйм! Мин батыр! Атла минем арттан, дус кеше! Бер-ике! Бер-ике! Бер-ике!

Юлбасарлар олы юлга чыктылар.

ЕГЕРМЕНЧЕ БҮЛЕК

Остакул Карандашка кайнар сөт эзли

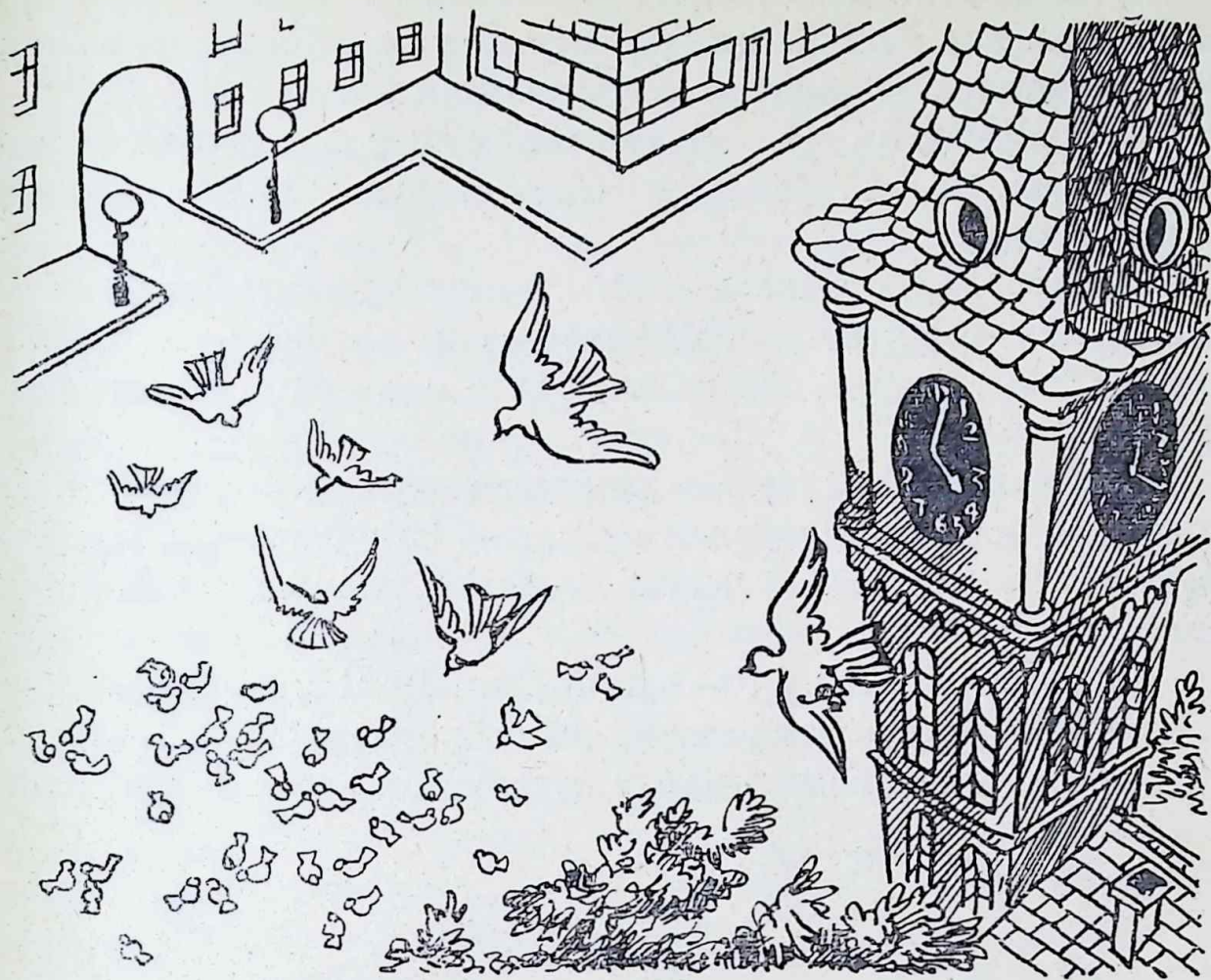
Остакул мичкә коры яфрак тутырды-тутырды да әкрен генә авыру янына килде.

Карандаш тынычсыз йоклый иде.

«Аңа кайнар сөт эчәргә кирәк, шул чакта ул терелер, — дип уйлады тимер малай. — Мин сөт рәсеме ясый белмим шул. Ләкин нәрсә булса да уйлап табармын».

Ул Карандашның юрганын рәтләп куеп, кайгыга баткан хәлдә, урамга чыкты.

Шәһәрдә яктыра башлаган иде. Төнлә агачлар кара булып күренә, ә хәзер алар соры, зәңгәрсурак төстә. Һәр

минут саен алар яшел төскә керә бара. Йорт тәрәзәләре яктыра, ялтырый башладылар. Бульварда юлларны себерү өчен кулына каен себеркесе тоткан ак альяпкычлы Дворник күренде.

— Менә сиңа кирәксә!..— диде Дворник үз-үзенә.— Һәр төнне никадәр яфрак коела иде, ә бүген бар юллар да чип-чиста.

Мичкә ягу өчен Остакулның яфраklarны жыеп бетерүен Дворник каян белсен соң!

Ә Остакул, кая барырга белмичә аптырап, шәһәр мәйданында басып тора иде. Ул әле берни дә уйлап тапмады.

Мәйданда, якын-тирәдәге урамнарда, иртәнге салкын-ча һавада яңа пешкән икмәк исе килә иде. Кайнар икмәк исе кемнең генә борынын кытыкламый ул!

Мәйданның иң ерактагы читенә төнгә ике юлбасар килеп чыкты. Остакул аларны күрмәде. Алар да Остакулны күрмәделәр.

Юлбасарлар исләре китеп туктап калдылар. Пират борынын тартып куйды. Шпион да борыны белән иснәнде.

— Үләм, ашыйсым килә!— дип, ыңгырашкандай әйте ул.

— Тәмле дә соң исе,— дип мыгырданды пират, һәм аның эче бордырып чурлап куйды.— Кыздырган акуланы да сөякләре-ние белән йотар идем! Котырып ашыйсым килә.

Шәһәр сәгәте сукты — «Доң! Доң! Доң! Доңң!» Агачлар инде бөтенләй ямь-яшел төскә керделәр. Түбәләрдә, өй кыекларында, балконнарда күгәрченнәр уяндылар, шап-

шоп канат кагындылар. Зәңгәр болыттай булып майданга очып төшкәч, майдан да зәңгәр төскә керде.

Майданга вагон кебек озын йөк машинасы килеп туктады. Күгәрченнәр аңа илтифат итмәделәр. Алар бөтен юлны биләп алганнар да, аны бушатырга уйламыйлар да төсле иде. Йөк машинасының моторы ачулы итеп гүләп алды, ынгырашкандай булды. Ә күгәрченнәр юлда, тәгәрмәч алдында, бик эре кыяфәт белән йөриләр һәм беркая китәргә дә ашыкмыйлар иде. Шулчакта кабинадан бу хәлгә бер дә канәгать булмаган ак халатлы кеше атылып чыкты да:

— Көш! Көш-ш!— дип кулларын селти-селти, тегеләрне куа башлады.

Күгәрченнәр теләр-теләмәс кенә кузгалдылар. Теге кеше кулларын болгап алга таба атлады. Ә йөк машинасы бөтен майдан аша аңа ияреп барды.

Машина кондитер азыклары сатыла торган зур кибет янында туктап калды. Төнлә дә, көндөз дә бу кибетнең ишекләре ябылмый. Төнлә бирегә пирожный, конфет, печенье, шоколадлар алып киләләр. Ә көндөз, иртәдән кичкә кадәр, ул конфет, печенье, пирожный, шоколадларны көләч йөзле кешеләр сатып алып китәләр.

Моңсу, күңелсез кешеләр ни өчендер бу кибеткә бер дә керми.

Йөк машинасыннан, пирожныйдан аңкыган кебек, ваниль исе килә иде. Кибеттән эшчеләр чыкты, йөк машинасының бортын ачып кибеткә ящиклар ташый башладылар.

Ике юлбасар кача-поса эшчеләргә якынлаштылар. Берсе алдан бара, ә икенчесе, качарга өлгермәгәндәй, калышыбрак атлый. Аның белән янәшә, мәче адымнары белән, Кап-Кап шуышып килә иде.

Беренче юлбасар пышылдап кына дәште:

— Син: «Кулыгызны күтәрегез!»— диген, ә мин биредә басып торырман. Алар синнән өркүгә, мин сикереп чыгармын да талый башлармын. Я, бар әйдә!

— Мин б-бул-дыра алмыйм! Минем көчем юк!— дип
ялварды икенче юлбасар.— Алар хэтта миңа ышанмаслар
да! «Кулыгызны күтәрегеһ!» дип сез үзегеһ әйтегеһ алар-
га — ә мин биредә басып торырмын.

— Башта син әйт!— дип ысылдады беренчесе.

— Мин с-соңыннан!— дип жавап бирде икенчесе елак тавыш белән пышылдап.

— Комачаулап йөрмәгез, малайлар,— диде Эшче, кеше талаучыларны күргәч. Ул, мөгаен, аларның кем икәнлеген белмәгәндер дә.— Жылы түшәктә йоклап ятыр чакта комачаулап йөрисез. Ягез әле сыпыртыгыз моннан!

— Кулыңны күтәр!— дип ачы тавыш белән акырып жиберде беренче юлбасар һәм Эшче янына сикереп чыкты.

Йорт почмагыннан икенче юлбасарның да чыелдык тавыш белән:

— Сиңа әйтәләр, күтәр кулыңны!— дип кычкырганы ишетелде.

— Сезнең белән уйнап маташырга вакытым юк минем,— дип көлеп куйды Эшче, әйләнеп тә карамыйча.

Ул хуш исле конфет тутырылган ящикны йөк машинасыннан тартып алды.

— Кулыңны күтәр!!!— дип акырды беренче юлбасар. «Һ-һау!»— дип өрде Кап-Кап.

Эшче әйләнеп карады һәм ялгыш кына ящик белән кеше талаучыга орынды.

Себерке кебек, сакалы белән тротуарны себерә-себерә, юлбасар әллә кая очып китте.

Эшче, гажәпләнеп, як-якка каранды, ләкин беркемне дә күрмәде.

Ә бу вакыт мескен юлбасар чатлык артында юлда утыра иде инде. Икенче юлбасар белән йөнтәс эт нишләптер чүп савытына килеп төшкәннәр һәм, шыңшый-шыңшый, калтырана-калтырана, аннан башларын гына чыгарып карыйлар иде.

Эшче ящикны кибеткә кертеп куйды, икенчесен алырга дип чыккан иде — машина янында Остакул басып тора.

— Бая син кычкырдыңмы?— дип сорады Эшче.

— Юк, мин кычкырмадым. Әйдәгез мин сезгә ящиклар

ташырга булышыйм,— диде Остакул, бөтенлэй өлкән кеше кебек.

Эшче елмайды:

— Рәхмәт, энекәш. Мә менә шуның өчен сиңа конфет. Ә мин синнән башка да ташып бетерермен. Ящик сиңа, мөгаен, авырга килер.

ЕГЕРМЕ|БЕРЕНЧЕ БҮЛЕК

Тыңлаусыз күгәрченнәр

Бу кечкенә малай ни өчен таң тишегеннән шәһәр буйлап боегып йөри икән? Эшче моны аңламады. Авыру Карандашка бер конфет кына азрак булуын да белмәде. Кайнар сөт һәм яңа пешкән икмәк тә кирәк бит. Остакул Эшчегә шул турыда әйтмәкче генә булган иде, мәйданга шул чак һәр яклап төрле төсләргә буялган, вагоннарда охшаган йөк машиналары килеп керде. Кабиналардан ак халатлы кешеләр чыкты да, ризасызлык белдереп, куллары белән селтәнә-селтәнә күгәрченнәрне куа башладылар:

— Көш! Көш! Көш!

Күгәрченнәр өөрелешеп өскә күтәреләләр, әйләнгәләп йөриләр-йөриләр дә, кешеләр кул селтәүдән туктагач, тагын очып төшәләр һәм юлны сырып алалар иде.

— Мин Күмәчче!— диде шул чакны берәү.— Мин икмәк илтәм! Тиздән кибетләр ачыла. Кешеләр икмәк алырга дип килерләр, ә мин менә монда тоткарланып ятам.

— Мин сөт илтәм!— диде икенчесе.— Тиздән балалар уяныр. Ләкин аларга беркем дә сөт алып кайтмас, һәм әниләре дә тәмле итеп сөтле ботка пешерә алмас. Мин сөтне кибетләргә илтөп житкерә алмыйм.

— Мин Балыкчы,— дип зарланды өченче шофер.— Мин балык илтәм. Һәркөнне юлдан күгәрчен куып вакыт үткәрәм мин. Шуңа күрә дә кайвакыт кибетләрдә тере чөгә балыгы булмый.

— Ә мин Казылыкчы, казылык ташыйм,— диде дүртенчесе, карлыккан тавыш белән пышылдап, «Көш-көш!» дип кычкыра-кычкыра тамагым бетте инде. Күгәрченнәрне куа-куа хәлдән тайдым. Күгәрченнәр беркемнән курыкмый, беркемне тыңламыйлар. Хәтта милиционерларны да! Күгәрченнәр светофор сигналын да бар дип тә белмиләр.

— Бу хәл дәвам итсә, без бүтән эшли алмыйбыз!— дип тавышландылар башкалары.— Нәрсә булса да уйлап табарга кирәк. Бар газеталар да шул турыда яза. Галимнәр дә эзләнәләр, эзләнәләр, әмәлен уйлап таба алмыйлар. Нишләргә соң?..

— Бу дәрәс түгел!— дип кычкырып жибәрде Остакул.— Мин әмәлен таптым!

— Кем ул? Кем?— дип, кешеләр берьюлы шаулаша башладылар.

— Ул, мөгаен, уйлап табучы галимдер,— диде Күмәчче.— Мин аны күптән күргән идем инде. Ул һәрчак басып тора һәм һәрвакыт нәрсә турындадыр уйлана.

— Мин уйлап таптым!— диде Остакул.— Сезгә «көш!» дип кычкырырга да, кулларыгыз белән селтәнергә дә кирәк булмайчак. Бирегез миңа тимерчыбык, пычкы, чүкеч, шөрөп боргыч, винтлар, келәшчәләр, чүпрәк-чапраклар. Ни эшләргә кирәген күрсәтәм мин сезгә.

— Мин агач рейкалар ташыйм,— диде Балта остасы.— Ал энә, күпме кирәк. Үзем дә сиңа булышам.

— Мин эш кораллары ташыйм,— диде Слесарь.— Минә дә ярдәмчең итеп ал.

— Ә мин чыбык бирермен,— диде Монтер.

— Ә мин чүпрәк-чапрак бирермен,— диде Тукучы.

— Без дә булышабыз!— диделәр бүтәннәр дә, халатларын сала-сала.

Икенче көнне газеталар болай дип хәбәр иттеләр:

«ИСКИТКЕЧ АЧЫШ!

Кичә иртән ниндидер бер сәләтле конструктор барлык машина йөртүчеләр һәм милиционерлар күптән хыялланган нәрсәне уйлап тапты. Һәр гражданин, күгәрчен таптатудан курыкмыйча, шәһәр буйлап иркенләп йөри алачак! Бар машиналарга да селтәгечләр куелачак. Уйлап табылган нәрсә селтәгеч дип атала, шәһәрнең бөтен халкы шул турыда сөйли. Селтәгеч автомобильнең алдына беркетеп куелган гади бер таяктан гыйбарәт. Таяк очына чүпрәк бәйләп куелган. Ул таяк йомшак тимерчыбыклар белән машинаның алгы пыяласындагы ике чистарткычка тоташтырып куела. Машина йөргән чагында аның моторы тимерчыбыкны я уңга, я сулга тарта, һәм таяк та чүпрәкне уңлы-суллы селти башлый. Техниклар әлеге конструкциянең гадилегенә таң калдылар!..

Кызганычка каршы, ыгы-зыгы вакытында әлеге уйлап табучының исеме белми калганнар. Гафу ителмәслек хата!»

Ләкин бу хәбәр газеталарда икенче көнне генә басылган иде. Ә хәзергә исә Остакул бер машинадан икенчесенә йөгерде, эшләп күрсәтте, винтларны боргалады, тегене-мо-

ны бэйлэде, киңэшлэр бирде. Нэкъ ярты сэгатытэн эш беткэн иде инде. Барсы да Остакулга рэхмэтлэр эйттелэр, кулын кыстылар, үзен кунакка чакырдылар.

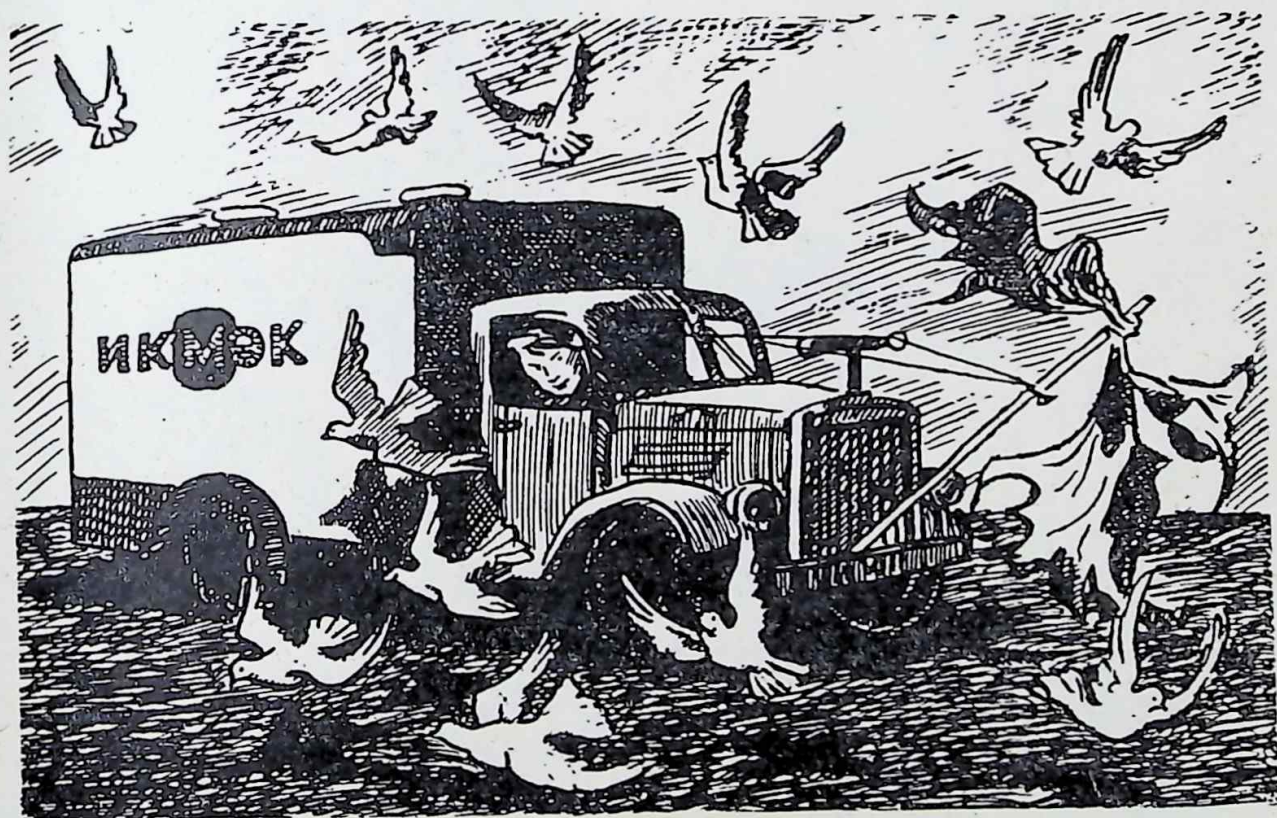
Күмөчче аңа кайнар күмөч китереп бирде.

— Сызгә бу,— диде ул, шатлыгыннан елмаеп.

Сөтче бәсләнгән ике зур бидон белән сөт, бер шакмак атланмай һәм бер банка каймак китерде. Балыкчы балык алып килде. Казылыкчы пешкән һәм ысланган казылык бирде.

— Минем күчтәнәчем сызгә. Сыз гажәеп мастер!— диде ул карлыккан тавыш белән.

Жиләк жимеш сатучы бакча жимешләре алып килде. Кондитер — пирожный белән конфетлар. Ә Слесарь барлык бу күчтәнәчләрне салу өчен кечкенә арба бүлөк итте. Остакул һәркайсына рэхмәт эйтте. Тик морожрыйны гына һич тә алырга теләмәде. Шуңа күрә морожрый сатучы берәз үпкәләде дә:

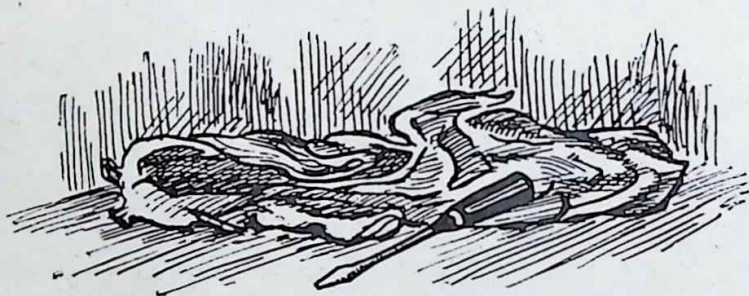
— Күрдеңме?— диде пират, төкреген йотып.— Шундый хэчтерүшкә күпме сый-хөрмәт! Бәхете бар кешенең! Ә синең белән миңа — биштән йомарлаган йодрык!

— Ыич югында ипи катысы бирсәләр иде!— дип кызганыч тавыш белән шыңшыды Шым-Шым.

Беркемгә дә, пиратка да сиздермичә генә, ул берничә булкины урларга һәм плащ астына яшерергә өлгергән иде. Ә хәзер юри шыңшыды, күмәчен бүлешмәс өчен генә. Күмәчләр кайнар иде, кабыргасын пешереп бетерделәр, ләкин шпион Шым-Шым түзде.

Селтәгечләр беркетелгән автомобильләр төрлесе төрле якка иркәнләп китеп бардылар. Күмәчче иң соңыннан китте. Ул озак кына үзенең ак халатын эзләде, ләкин шулай да тапмады. Халатны Шым-Шым урлаган иде. Слесарьның шөреп боргычы югалды. Кирәк була-нитә калса дип, аны да Шым-Шым элөп киткән.

Бәлки, аның гадәте шундыйдыр. Кайбер малайлар да кесәләренә төрле вак-төяк: таш, иске кадак, гайка, төймә, тимер чыбык һәм бакыр акчалар жыялар бит.

ЕГЕРМЕ ИКЕНЧЕ БҮЛЕК

Коточкыч вакыйгалар башлана

Остакул бүләкләрне арбага төяде дә әкрән генә өйгә алып кайтып китте.

Арба жиңел түгел иде. Ул аны этөп тә карады, тартып

та карады, азапланып мыш-мыш килде, ниһаять, арба әкренләп алга таба тәгәрәде.

— Кабахәт!— дип жикеренде капитан Чум-Чум.— Ычкына бит, ычкына. Талый алмавыма гажизмен! Үзен үзе ихтирам иткән батыр юлбасар бервакытта да көндез таламый! Китаплар да шулай яза әнә!

Шым-Шым Остакулга карады, һәм аның кечкенә генә башында кеше ышанмаслык фикер тугандай булды. Ул агарынды.

— Мин беләсезме нишлим, беләсезме?!— дип пышылдап як-ягына каранып алды ул.

— Я, я?— дип шулай ук пышылдап сорады пират та.— Әйт тизрәк!

— Без Карандашны әләктереп алыык та, беләсезме, ни эшләргә мәжбүр итик?..— Шпион артка әйләнеп карарды: — Ни теләсәк, шуны ясарга мәжбүр итик. Без селтәгечләр уйлап табып маташмабыз, ящиклар ташып та мәшәкәтләнмибез. Кыл да кыймылдатмабыз! Шулай да безнең бөтен нәрсәбез булыр! Карандаш барысының да рәсемен ясаячак! Барысын да!!!

— Ура! — дип акырып жибәрде капитан Чум-Чум һәм шундук ике кулы белән авызын томалады.

— Ура! — дип пышылдады пират. — Мин аны кораб рәсемен ясарга мәжбүр итәчәкмен! Диңгез юлбасары корабсыз булмый ул! Минем зур-зур пушкалы корабым булчак! Мин аның белән океанга чыгып китәчәкмен! Кораб трюмында ысланган казылык һәм сөт мичкәләре... тфү! — арагы мичкәләре ятачак! Ә аннары! Ә аннары!..— Капитан шатлыгыннан хәтта тончыгып сүзен әйтә алмыйча торды. — Аннары ул тагын кораблар рәсеме ясар да, мин аларны талармын! Ооо!!! Яндырам! Батырам! Ул кораб ясый! Ә мин — талыйм! Берсе артыннан икенчесен! Берсе артыннан икенчесен!

«Ыр-р»! дип куйды каптыргыч Кап-Кап. Ул: «Ә мин

аны итле сөякләр ясарга мәжбүр итәм. Берсе артыннан икенчесен! Берсе артыннан икенчесен!» — дип әйтергә теләгән иде.

Капитан Чум-Чум шпионны дусларча, ләкин тупас итеп кочаклап алды һәм:

— Миннән кала, син иң бөөк юлбасар! — дип кычкырды.

Кайнар булкилар шпионның тәненә ябышты.

— Ай! — дип акырып җибәрде ул.

Булкилар юл уртасына коелды. Аларның берсен шундук Кап-Кап кабып йотты.

— Менә ничек икән! — диде пират янаулы тавыш белән, үзе әле булкиларга, әле төсө киткән дустаны карап алды. — Яшердеңме?! Миннәнме?! — Ул пистолет тартып чыгарып дустаның калтыранган озын борынына төбәде. — Әгәрәнки мине тагын бер мәртәбә алдасаң, мин сине атып үтерәм! Әйе, ике дә уйламыйм. Ә бу юлга ярар, гафу итәм. Ләкин хәзер үк син бу кечкенә эшлексезләрнең өенә бар да, — Карандашны ничек эләктерергә була икән, — шуны белеп кайт.

— К-куркам мин! Мин бит бик көчсез! — дип шыңшыды шпион.

— Авыз ачасы булма! — дип ярсып әйтте атаман. — Бу тимер карачкы Остакул үзенең арбасы белән сөйрәлеп кайтып җиткәнче йөгөр тизрәк!

ЕГЕРМЕ ӨЧЕНЧЕ БҮЛЕК

Доктор Карандашны дөваларга тели

Җиләс бульварда куаклар арасына яшеренгән кечкенә йорт янына доктор килде. Кем җибәргәндер бу докторны, авыру Карандаш турында аңа кем сөйләгәндер, без белмибез.

Доктор ак халаттан иде. Аңардан ни өчендер дару исе түгел, ә мәкле булки исе килә. Бәлки, ул авыруларны мәкле булки белән сыйлап дэ-валагандыр?

Доктор агарынган озын борынлы һәм чытык чырайлы иде. Ул һаман як-ягына карана һәм тавыш-фәлән юкмы дип тыңлап карый. Куак арасына кереп чумгач та әйләнәп карады. Аяк очларына гына басып, ишек янына килде — тагын борылып карады. Йорт тирәли йөгереп әйләнәп чыкты, тәрәзәдән эчкә карап алды, аннары ялт итеп ишектән кереп китте.

Карандаш бик каты йок-лый иде.

— Һи-һи! — диде доктор, кулларын уа-уа. — Менә кайда икән ул, Карандаш мескен-кәй!.. Синең кабырсык дустан кайтып житкәнче, без сине, һи-һи, дэвалап алайык... Саф һавага алып чыгабыз да, һи-һи, яшереп куябыз...

Доктор бик канәгать иде. Ул йомшак сөлге алды да йоклап яткан Карандашның авызын нык итеп бәйләп куйды. Аннары тиз генә аяк-ларын, кулларын бәйләде.

Доктор авыруны караватыннан сөйри башлады. Ләкин шап итеп ишек ачылып китте. Остакул кайтып керде. Узып баручы бер агай аңа бульварга кадәр арбасын алып кайтырга булышты, шуңа күрә Остакул өйгә тиз кайтып җитте.

Көтелмәгән бу хәлдән доктор катып калды.

— Сез кем? — дип сорады Остакул, гаҗәпләнеп.

— Мин ды-ды-ды-доктор, — дип бытылдады доктор, үзе як-якка карана, ничек булса да тизрәк шылу ягын чамалый иде. — Мин чын укымышлы доктор!

— Ә сез Карандашның авырганын каян белдегез?

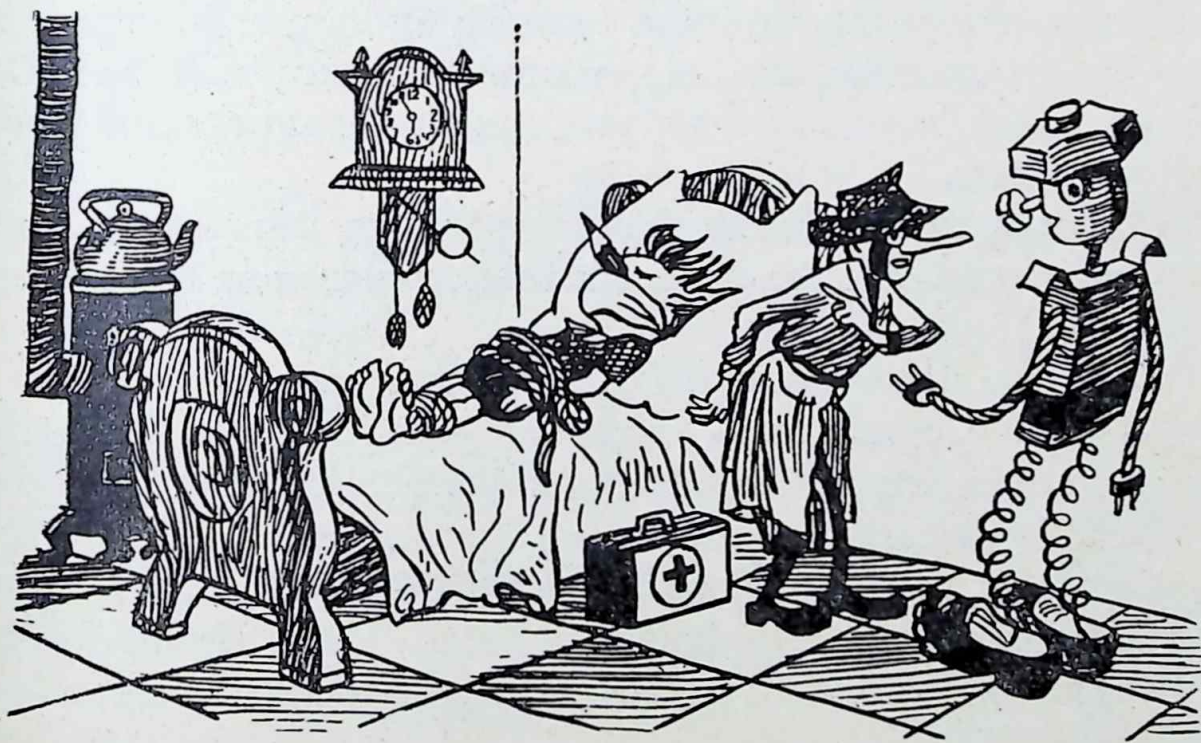
— Бе-бе-без бөтенесен дә беләбез.

— Ә сез аны нишләтәсез?

— Тинтәк малай! — диде доктор, батыраеп китеп. — Дэвалыйм мин аны!

— Миңа да карап торырга ярыймы?

— Уйлама да! — диде доктор, бөтенләй батыраеп. — Бар, малай, йөрөп кер. Ә мин сине аннары, хи-хи, үзем дөшөп кертермен...

— Мин сезгә комачауламыйм, мин тик кенә утырам.

— Тавык мие эчкән тимер малай! — дип ысылдады доктор.

— Ә ни өчен аның аяк-куллары бәйләнгән? — дип сорады Остакул.

— Надан! — дип ачуланды доктор. — Авыруларга сөйләшәргә дә, селкенергә дә ярамый. Син моны белмисеңмени? Ахмак сүзләрең белән миңа комачаулап утырма. Тизрәк аптекага йөгер дә дару сора, бусы әйбәтрәк булыр. Югыйсә, безнең мескенкәебез, иң сөйкемле, иң яхшы Карандашкынаебыз үлеп китәр һәм син алып кайткан пирожныйны бервакытта да, беркайчан да авыз итә алмас.

Остакулның бар пружиналары калтыранып куйды.

— Әйтегез тизрәк, нинди дару алырга кирәк, хәзер үк мин аптекага чабам!

— Һем... — диде доктор. — Син сора... э... «бурамурадурапыр» дигән даруны сора. Менә!

«Болай исеме дә бик хикмәтле булгач, мөгаен, бик сирәк очрый торган дарудыр, — дип уйлады Остакул. — Укымышлы докторлар гына беләдер бу даруны».

«Бурамурадурапыр», — дип отып калырга тырышты Остакул, кабатлый-кабатлый, үзе, сикергәли-сикергәли, урам буйлап очты.

Аның йорт чатыннан борылуы булды, йөгергән шәпкә, зур жирән сакаллы, курткасын төймәләмәгән ят бер кешегә килеп бәрелде.

Сакаллы кеше авызын зур ача-ача булки ашый иде.

— Каһәр суккыры! — диде ул. — Хөрмәтле, намуслы кешене борчырга ничек батырчылык итәсең син?

— Гафу итегез, зинһар, мин ялгыш кына...

Сакаллы кеше күз кысып куйгандай тоелды Остакулга. «Минем аны кайдадыр күргәнем бар», — дип уйлап куйды Остакул, һәм даруның исеме шундук исеннән чыкты.

— Ой! — диде ул. — Мин оныттым! Даруның исемен оныттым!.. Кура... Ньюра... — дип, исенә төшерергә тырышты Остакул. — Сез белмисезме, даруның исеме ничек? — дип сорады ул сакаллы кешедән.

— Нинди дару тагын? — дип, авызын ерды сакаллы кеше. — Синең сасы даруыңны белергә дә теләмим!

Остакул кирегә борылды да өенә йөгәрде. Ул эшнең төбен аңлап алгандыр дип уйлыйсыздыр инде сез. Ыйч юк! Ул кайтып доктордан дару исемен генә сорамакчы иде.

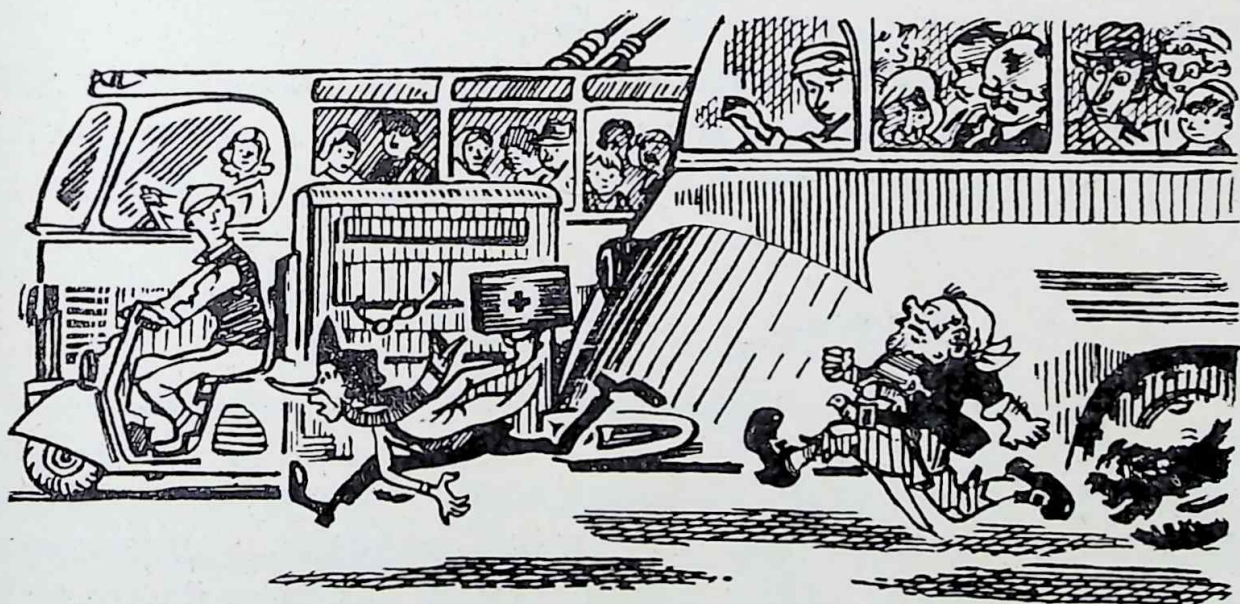
— Тукта! — дип кычкырды сакаллы исенә килеп. — Сиңа нинди дару кирәк?

Ләкин Остакул борылып карамыйча йөгәрә бирде.

— Сиңа әйтәләр, тукта! Чапма өеңә! Тукта диләр сиңа! Мин сиңа табышмак әйтәм! Тукта! Әкият сөйлим үзеңә! Әкият! Менә дигән коточкыч әкият!.. — дип акырды сакаллы кеше, Остакулны туктатырга тырышып.

Кинәт һаваны сыбызгы тавышы ярды.

— Гражданин, — дип кырыс кына эндәште Милиционер, сакаллының юлына аркылы төшеп. — Сез урам хәрәкәте кагыйдәләрен боздыгыз. Урамны биредән аркылы чыгарга ярамый.

Остакул сакаллының:

— Мин читтән килгән кеше, — дип әйткәнен ишетте. — Билләһи, дим, башка алай эшләмәм! Билләһи, алай эшләмәм!..

Остакул өйалды баскычына йөгереп менде һәм тавыштыңсыз гына ишекне ачты. Даруның исемен онытуы өчен бик оялды. Ул аны доктордан сорарга теләгән иде.

Ләкин доктор Остакулны күрмәде, аяк-куллары бәйләнгән Карандашны мыш-мыш килеп жылкәсенә салырга азаплана иде.

Остакул барын да аңлады. Ул ачы тавыш белән кычкырып җибәрде, тимер кисәү агачын эләктереп алып докторның укымышлы башына китереп сукты.

Доктор улап җибәрде, Карандашны ташлады. Аның ничек элдертүен күрсәгез иде!.. Ул дүрт троллейбусны, ике мотоциклны, алты велосипедчыны, бер җиңел машинаны һәм дүрт йөк машинасын узып китте!

— Ай-яй чаба! Ай-яй чаба! Ут капканмыни!.. — диештеләр малайлар.

Сакаллы гражданин йөгереп баручы докторны күргәч, — ни өчендер инде, аны белгән кеше юк, — «каптык!» дип куйды һәм үзе дә доктор артыннан чапты. Ул аны шәһәр читендә генә куып җитте.

Кайда күргән иде соң әле ул сакаллы кеше белән докторның йөзен? Шунда кылт итеп Остакулның исенә төште: Озынкул ясаган рәсемдә ләбаса!

ЕГЕРМЕ ДҮРТЕНЧЕ БҮЛЕК

Остакул белән Карандаш Брылдыкны эзләргә китәләр

Остакул котылган дустанының аяк-кулын чишә башлады һәм шунда Карандашның башта бер, аннары икенче күзен ачуын күреп алды. Карандаш күзләрен чел-челт йомгалый,

әйтерсең: «Ниге син мине бәйләп ташладың?» — дип сорарга жыена иде.

— Син тыныч кына ят,— диде Остакул, аңа кулы белән ишарәләп.— Сөйләшергә ярамый сиңа. Ипидер сөйләшмәм, диген, шул чакта гына мин сине чишәм.

— Мммм... — дип җавап бирде Карандаш. «Ипидер сөйләшмәм»,— дип әйтүе иде ул аның.

Остакул аның богауларын салдырып алды, мичкә ягып җибәрде һәм чәйнәктә сөт кайнатты, аны чынаякка салып, Карандашның ай-ваена карамыйча, башта бер, аннары икенчесен — өч стакан тутырып сөт эчерде!

— Я, хәзер әйт әле: «ааа» диген.

— Аааа!

— «Ууу», — диген.

— Уууу!

— «Ооо», — дип әйт.

— Ооо!

— «Эээ» — диген.

— Ээээ, — дип кабатлады Карандаш һәм Остакулга телен күрсәтте. — Ээээ!.. Әй лә, интектереп бетердең инде. Мин бөтенләй тап-таза бит! Хәзер бер җирем дә авыртмый. Мин хәтта төш тә күрдем, имеш, без сиңең белән самолтта очабыз, аннары төшөп ватылдык, вак кисәкләргә таралып беттек. Кызык та инде...

— Син терелдеңме инде?

— Терелдем!

Остакул дустын түшәгеннән күтәрәп торгызды. Алар шатлыктан сикерешеп бии башладылар.

Кирәк түгел безгә врач,
Икебез дә таза булгач!

Аннары, кошларга татлы жимнәр ыргыта-ыргыта, бик зур мәжлес үткәрделәр.

— Ә малаебыз кайда? — дип сорады Карандаш. — Син, мөгаен, Брылдыкка малайлар белән уйнарга рөхсәт биргәнсеңдер әле? Аны тизрәк дәшәп кертәп пирожный ашатырга кирәк.

Остакул күңелсезләнәп китте. Көлүдән дә туктады. Пружиналары эч пошыргыч итеп шылтырап куйды.

Карандаш бик гажәпләнде.

— Син авырыйсыңмы әллә?

— Юк, мин сау-сәламәт. Тик әллә нигә күңеләм боек.

Һәм тимер малай Брылдыкның ничек итеп яшь техник булып китүе турында кайгылы хикәясен сөйләп бирде.

Тылсымчы художник торып басты.

— Без Брылдыкны табарбыз! Малай алдакчы булмаячак! Киттек әйдә, Остакул!

ЕГЕРМЕ БИШЕНЧЕ БҮЛЕК

Юлбасарлар кечкенә атка атланып киттеләр

Диңгез юлбасары капитан Чум-Чум докторны халат итәгеннән тотып алды, елгыр доктор шунда гына туктап калды.

Докторның маңгае күм-күк булып шешәп чыккан иде. Халатын салгач, докторлыгы шундук юкка чыкты. Халатын бинт кебек озынча чүпрәкләргә телгәләп маңгаендагы хурлыклы шешне беркем дә күрмәслек итеп бәйләп куйды.

— Герой,— дип мыскыллап дәште аңа пират.— Шул хәрәсәннәрне дә жиңә алмадың!

— Бар, үзең барып кара әле ул тимер малай янына! Ык та иттерми, сугыша ул!

— Исең киткән икән! Мин дә сугышырга яратам. Их, берәрсенең муен тамырына бирергә!

— Беләбез инде синең нинди батырай икәнеңне,— дип мыгырданды шпион.

— Нәрсә дисең? Нәрсә?— дип әтәчләнде пират.

— Батырның да батыры инде, мин әйтәм, сез... Ой, ничек авырта! Нәлэт яугыры тимер малай! — дип шыңшыды шпион Шым-Шым.

Пират дустының жылкәсенә сугып куйды: — Кайгырма!— диде.— Тотабыз без аларны! Ул хәчтерүшләр бездән котыла алмас! Сасыган акула белән ант итәм менә!

— У, мин ул малайның винтларын сүтеп ташлыйм! Пружиналарын йолкып чыгарам! Тегендә-монда тондырам! Аяк астына салып таптыйм! Вак кисәкләргә кискәләп ташлыйм! Мин! Мин... Ой, ничек авырта!

— Бер минутны да эрәм итмик! Менә үзеңә миннән бер пистолет, ал. Кирәк булыр ул сиңа. Ашыгыйк!— диде пират, Шым-Шымга пистолет сузып.

— Без юлны ничек табарбыз соң?— дип, ыңгырашып куйды Шым-Шым.— Мин хәзер бернәрсә дә хәтерләмим.

— Алга!— дип команда бирде капитан Чум-Чум.— Тотарга! Эләктереп алырга! Сүтеп ташларга! Әй, Кап-Кап, алып бар безне, эт жан! Аларны тукмарга кулым кычытып тора минем.

Пират кемне тукмарга жыенуын да әйтмәкче иде дә, ләкин шул чак күзе бакчаның тәбәнәк коймасына бәйләп куелган ике кечкенә генә матур атка төште. Атлар тыныч кына ямь-яшел чирәм утлап йөриләр иде. Берсе — ак тимгелле жирән ат, икенчесе жирән тимгелле ак ат иде.

— Атка атланырга!— дип кычкырып жибәрде капитан Чум-Чум. Аның тавышы Озынкулныкына охшаган иде.— Атка атланырга!

Юлбасарлар атларга атландылар да чабып киттеләр.

ЕГЕРМЕ АЛТЫНЧЫ БҮЛЕК

Карандаш белән Остакулга беркем дә ярдәм итә алмый

Әгәр сез Айга очу өчен билетны кайда сатуларын, малайларны ракеталарга кайда язуларын белергә теләсәгез, әгәр сез филнеңме, китныңмы көчлерәк икәннен белергә теләсәгез — белешмәләр бирә торган урынга барыгыз. Кай шәһәргә генә барма, урамнарда фонарьга охшаган пыяла будкалар тора. Белешмәләр бюросы ул.

Нурлы мәйданда энә шундый фонарь эчендә яшъ бер кыз китап укып утыра иде. Ни өчендер бүген аңардан Ай-

га билетны кайда сатулары турында беркем дә сорашмады, шуңа күрә яшъ Беләмбикә сиксән сигез бит укырга өлгерде һәм тагын алдагы бер битне ачты. Нәкъ энә шул сиксән тугызынчы битне укырга керешмәкче генә иде, фонарь тәрәзәсеннән Карандашның борыны белән Остакулның баш түбәсе күренде.

— Апа, Брылдык дигән малайны ничек табарга икән? Ул Яшъ Техник булган ди хәзер.

— Аһ,— дип авыр сулап куйды кыз,— безнең шәһәрдә кырык жиде мең ике йөз житмеш биш яшъ техник бар! Аңарга ничә яшъ?

— Аңаргамы?.. Ике көн...

— Сез шаяртасыз бит!— дип көлеп куйды кыз.— Мин мезәкләргә карата белешмә бирмим.

«Нинди көлке малайлар!— дип уйлады кыз.— Кызык, болар кемнәр икән?» «Сез кем?»— дип сорамакчы иде ул, тик уеннан кире кайтты.

Мәйданга аклы-жирәнле атларда ике жайдак килеп керде. Берсе сакаллы бик кызык жайдак, икенчесе, озын борынлы шырпы кебек нечкәсе, якасын күтәртеп куйган иде. Кыз атлардан күзен ала алмады. Ул андый атларны тик кинода гына күргәне бар иде.

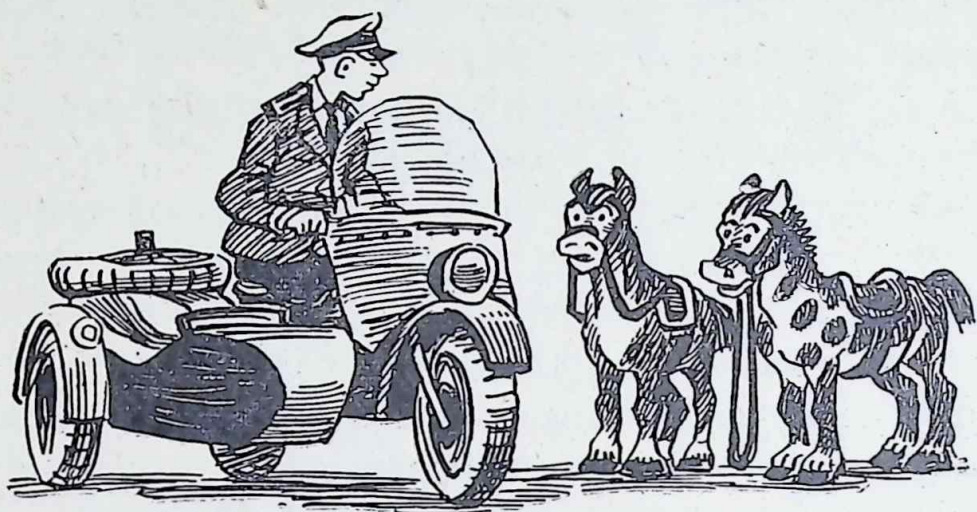
Жайдаклар, як-якка каранып, зоопарк капкасы янына килеп туктадылар, аттан сикереп төштеләр дә йөнтәс кара эт артыннан тротуар буенча йөгерделәр. Эт аларны Карандаш белән Остакул басып торган урынга алып барды.

Чикләвек урамыннан мәйданга ачулы кызыл мотоцикл атылып чыкты. Аңа Милиционер утырган иде. Мотоцикл атлар янына ыжгырып килеп туктады.

— Тагын шушы атлар!— диде Милиционер кырыс кына итеп.— Атларның хужасы кем?

Ләкин капитан Чум-Чум белән шпион Шым-Шым бу минутта астыртын гына Карандаш белән Остакулны күзәтәләр иде. Болары исә үзләрен куып килүчеләрне дә, атлар-

ны да, Милиционерны да күрмәделәр. Уенчыклар кибете-
нең бик зур витринасы каршында торалар иде алар. Әкият-
тәй витрина каршында торганда каян керсен инде чит-ят
нәрсәләр уеңа!

ЕГЕРМЕ ЖИДЕНЧЕ БҮЛЕК

Пыяла витрина, сихерле тимер, Соры Бүре һәм Кызыл Калфак

Зур, көзгә кебек чип-чиста витрина пыяласы артында, авызын ачып, уенчык Соры Бүре утыра иде. Ул хәйләкәр генә итеп уенчык Кызыл Калфакка карый. Кызыл Калфак — бер кулына кечкенә кәрзин, ә икенчесенә акчәчәк бәйләм тоткан. Ул бүредән: «Ни өчен, Соры Бүре, синең тешләрең шундый зур?» — дип сорарга теләгән иде. Теләде — әмма сорый алмады. Чөнки ул уенчык кына бит!

Соры Бүре дә: «Кызыл Калфак! Сине ашар өчен шундый булып үсте минем тешләрем!» — дияргә теләгән иде. Ләкин ул да берни әйтә алмады. Чөнки Бүре дә уенчык бит.

Кызыл Калфак, мөгаен: «Тизрәк качарга кирәк!» — дип уйлап куйгандыр. Ләкин качмады, чөнки ул уенчык бит. Ә Бүре: «Аны куып җитәргә кирәк!» — дип уйлаган.

дыр. Ләкин куа китмәде. Ул ачкыч белән борып җибәрелә торган түгел, ә эченә мамык тутырылган плюш бүре генә. Уенчык бүреләр чапмасын һәм тешләмәсен өчен аларны борып җибәрә торган итеп ясамыйлар.

Соры Бүре белән Кызыл Калфак энә шулай кара-каршы басып торалар иде. Узып баручылар аларга карый да: «Бүрене калдырып, Кызыл Калфакның үзен генә сатып алырга кирәк. Шул чакта ул аңардан котылыр. Ә Бүре витринада бер ялгызы тора бирсен. Үзе гаепле!» — дип уйлыйлар иде.

Күңелле музыка уйнап җибәрде. Кибет ишекләре ачылып китте дә, радио бөтен мәйданга ишетелерлек итеп:

— Яшь техниклар! Безнең кибеткә ашыгыгыз! — диде. — Элек без уенчык кына сата идек, ә хәзер һәркем безнең кибеттән файдалы төрле әйберләр сатып ала ала. Чүкеч, пычкы, кадак, винт, ышкы, төрле көпчәкләр, таяклар, юка тар такталар алырга мөмкин. Меңнәрчә машина төзү өчен ике мең төрле җайланма, ачкыч белән борып җибәрә торган кечкенә пароходлар, җилкәнле кораблар, самолет һәм вертолетлар бар. Яшь техниклар, безнең кибеткә кереgez!

Этиләр, әниләр, балаларны тизрәк безнең кибеткә алып килегез! — диде.

— Энә, ишеттеңме? — диде Остакул. — Алар яшь техникларны чакыралар. Димәк, безнең Брылдык та шунда киләчәк!

— Дөрөс! — дип җөпләде аның сүзен Карандаш.

Алар зур ишектән кибеткә йөгереп керделәр, хәтта үзләре артыннан чытык йөзле, явыз юлбасарларның елт итеп ияреп керүләрен дә сизмәделәр.

Кибет эче шау-шу белән тулган: ачкыч белән бора торган этәчләр кычкыра, резин җәнлекләр чыелдый, гармун уйный, сыбызгылар сызгыра, барабаннар кагыла, кечкенә кыңгыраулар чыңлый иде.

Энэ чүкечләр тук-тук килә — малайлар чүкеч белән чын кадакны кагып буламы икән дип сынап карыйлар. Энэ пычкылар чыжылдый — малайлар чын тактаны кисеп карыйлар иде.

Карандаш белән Остакул, кулга-кул тотынышып, бер каттан икенче катка йөгереп кибет буенча йөриләр, Брылдықны эзлиләр иде.

Бүтән вакыт булса, Остакул да чүкеч белән пычкыны сынап карар иде, ләкин хәзер аларның вакытлары юк иде шул. Кечкенә Брылдықның менә-менә кибеткә килеп керүе мөмкин. Карандаш белән Остакул шулай дип уйлыйлар иде.

— Кайчан килер икән соң?— дип, авыр сулап куйды тимер малай.

Ә юлбасарлар халык төркөмө арасында тыкшынып йөрделәр, я колонна, я кулына чемоданнар тоткан киң жылкәле агай артына яшеренделәр, я инде сумкалы хатынның юбкасына ышыкландылар.

— Бездән ычкына алмассыз!— дип пычкы кебек ысылдады Шым-Шым.

— Элэктегез, күгәрченкәйләр!..— дип шатланды пират.

Карандаш белән Остакулны яхшырак күзәтү өчен, пират яш техникларның әйберләре яткан зур өстәл янына үтеп керде. Дагага охшаган ниндидер бер тимер кисәгә кинәт шунда өстәл өстеннән сикерде дә, пиратның кабыргасын авырттырып шунда ябышып калды.

— Сугыша бит бу!

— Кем сугыша?— диде шүрләвек Шым-Шым.

— Менә бу каһәр тимер кисәгә!— Пират ярып тимер кисәген идәнгә алып ташлады.

Ләкин тимер кисәгә идәннән кире сикереп пиратның корсагына китереп сукты.

— Каһәр төшкере!— дип ырылдады пират.— Сихерле тимер, ахрысы, бу!

— Уф, котымны ала яздыгыз!— диде Шым-Шым.— Борчылмагыз, гади тимер түгел ул, магнит ул. Сездең пычагыгызга ябышмакчы.

Шпион магнитны алып сиздермичә генә кесәсенә салып куйды:

— Кирәге чыгар әле!— диде.

Юлбасарлар магнит белән сугышкан арада, Карандаш белән Остакул Сатучы кыз белән сөйләшеп алдылар:

— Гафу итегез, зинһар, без Брылдыкны көтә идек. Сездә аны күрмәдегезме? Ул — Яш Техник!

— Ә ул нәрсә ясый соң?

— Кораблар ярата ул.

— Корабмыни? Алайса сез Тын яр буена йөгерегез. Анда малайлар уенчык пароходлар сыныйлар. Мин сезнең Брылдык та, мөгаен, шундадыр дип уйлыйм. Башта сулга борылырсыз, аннары уңга... Рәхим итегез!..

Карандаш белән Остакул ишеккә таба үттеләр, шул чакта юлбасарлар тагын аларны күреп алдылар.

— Энә алар! Куып житәргә!— дип акырды пират.

Дөрес, бу тавышка ансы беркем дә игътибар итмәде — кибет болай да шау-шу белән тулган иде.

ЕГЕРМЕ СИГЕЗЕНЧЕ БҮЛЕК

Иң күңелле вакыйгалар

Сатып алучыларны этә-төртә, юлбасарлар Карандаш белән Остакул артыннан ташландылар. Ләкин кибеттә кемне дә булса куып житеп кара әле! Һәркайда кеше. Төрлесе төрле якка бара, ашыга.

Юлбасарлар ниндидер ишектән урамга атылып чыктылар. Ләкин бу урам түгел икән әле. Алар алдында уенчык Кызыл Калфак тора. Соры Бүре малайларга карый һәм тешләрен шыкырдата иде.

— Витрина бит бу! Без витрина эченә килеп кергәнбез! Кире чыгыйк тизрәк!

Юлбасарлар витринага кергәндә пират жылкәсе белән ишеккә кагылып киткән, һәм аның йозагы чырт итеп бикләнгән иде.

— Без тозакка эләктек!— дип кычкырып жибәрде пират.— Бу каһәр суккан пыяланы ватам мин!

— Туктагыз, капитан!— дип пышылдады Шым-Шым һәм бармагы белән урамга төртеп күрсәтте.— Энә тегеләр! Безне күрмәгәйләре! Әкрен! Шауламагыз!

Карандаш белән Остакул витринага якынлаштылар. Тын ярга юл нәкъ менә шушы витрина яныннан уза иде.

Юлбасарлар, куркышып, витрина эчендә әрле-бирле йөгөрештеләр, кая булса да качарга тырыштылар. Ләкин качар урын юк. Кайсы төшкә генә посма, барыбер күрәчәкләр иде!

— Мин милициягә эләгергә теләмим! Бармыйм мин милициягә!— дип кычкырды пират.— Моннан ары болай әшләмәм!

Витрина буйлап йөгөргәндә, шпион ялгыш Кызыл Калфакка орынып китте дә сөртенеп ялгыш аны тибеп җибәрде. Мескен кыз идәнгә егылып төште, ак чәчәкләре тирә-якка чәчелде.

— Кызый актыгысы!— диде Шым-Шым ачуы килеп һәм кинәт шатланып сикереп торды.— Мин бер хәйлә уйлап таптым!

Ул уенчык Кызыл Калфакның атаклы кызыл калфактын, алъяпкычын, күлмәген, шарфын салдырып алды. Бер секунд эчендә аларны ашыга-кабалана киеп куйды. Тик кызның аксыл шарфын гына пиратка ташлады.

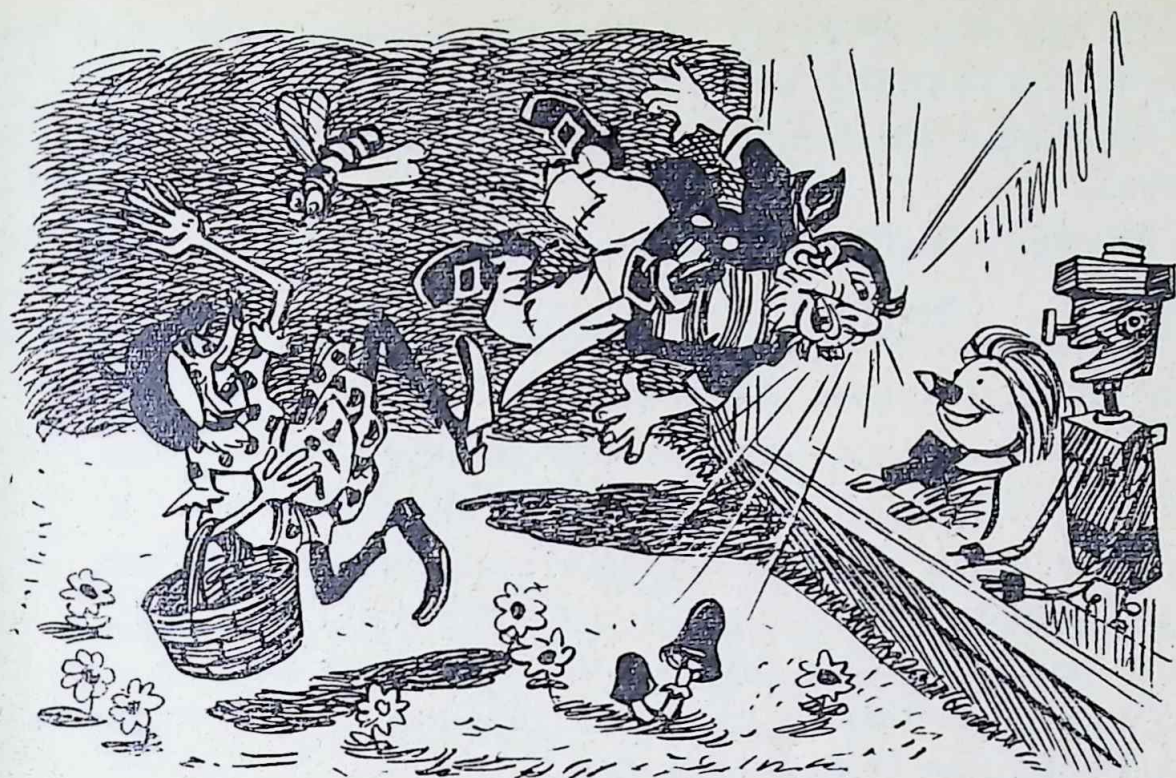
— Сакалыгызны яшерегез, капитан! Сөз аучы булырсыз! Ә мин, һи-һи, Кызыл Калфак булырмын...

Капитан Чум-Чум, үзәң танытмас өчен, җирән сакалын шарф белән урады. Үзәң бик дәү пистолетын чыгарды да аны бүрегә төбәде; ул уенчык аучы, имеш.

— Карагыз әле, карагыз,— диештеләр узып баручылар, витрина янында тукталып.— Әнә уенчык аучы. Әлек юк иде ул. Яңа уенчык бу. Кызык, бәһасе күпме икән? Аһ, нинди батыр аучы! Нәкъ чын аучы кебек! Я, Соры Бүре, саклан хәзер!

Карандаш һәм Остакул борыннары белән витрина пыяласына ябыштылар. Алар шулай ук туктамыйча узып китә алмадылар.

— Нинди иләмсез Кызыл Калфак!— дип гажәпләнде Карандаш.— Кечкенә Кызыл Калфакның борыны нигә шулай зур икән?

— Кызлар күп белергә тырышалар, һәрнәрсәгә тыкшы-
нырга яраталар, шуңа күрә борыннары озын булып үсә,—
дип аңлатты Остакул.

— Кара әле, кара! Ни өчендер Кызыл Калфакның
башы бинт белән бәйләнгән!

— Мөгаен, Соры Бүре тешлэгәндер аны.

— Ә син күрәсеңме, аучы энә нинди ачулы, пистолеты
да нинди зур аның?

— Бүре ату өчен аучыга бик дәү пистолет кирәк.

Карандаш белән Остакул үзара энә шулай сөйләштеләр.
«Кызыл Калфак», ярсуыннан кызарынып, бүртенеп, кер-
фек тә какмыйча, әлегә кызыксынучан ике дуска карап
торды.

«Ычкыныгыз моннан, кабахәтләр!— дип уйлады «Кы-
зыл Калфак».— Ычкыныгыз тизрәк, кәрлә явызлар! Ми-
нем кул-аягым оеп бетте инде!»

Витринада «Кызыл Калфак»ның нәкъ борын очында чебен, гап-гади бер чебен очып йөри иде.

— З-з-з-з-з!— дип безелдәде чебен.— Эссе бит без-з-з-згә!

Мескен «Кызыл Калфак» ачынып чак кына елап жи-бәрмәде.

— Кызыл Калфакның күзләре нинди усал,— дип башын селкеп куйды Карандаш.

— З-з-з... эс-се!— дип безелдәде чебен һәм «Кызыл Калфак»ның тирлэгән озын борынына килеп кунды.

Шул чакта «Кызыл Калфак»ның түземлеге бетте, борынын жыерып шундый каты итеп төчкереп жибәрде, чебен пуля кебек атылып «аучы»ның нәкъ күзенә барып тиде. «Аучы» мескен аяклары белән тибенеп куйды, кыргый тавыш белән кычкырып жибәрде.

— Ой!— диде гажәпкә калган Карандаш.

— Ай!— дип кычкырып куйды Остакул һәм кинәнен бер көлдә.

— Исәнмесез, хөрмәтле доктор! Сезнең кадерле шешегез ни хәлдә?

«Кызыл Калфак», нәкъ чын Соры Бүре кебек, тешен шыкырдатып витрина буйлап сикеренде, йодрыклары белән кизәнде. Тәгәри-тәгәри көләрлек иде бу!

— Ха-ха-ха!— дип көлделәр Карандаш белән Остакул.

— Кабахәтләр!— дип жикеренде «аучы».

— Тү-тү-тү!...— дип кычкырып көлдә Остакул һәм юлбасарларны «борын» күрсәтеп үчекләде.

Юлбасарлар, витрина пыяласын онытып, үзләрен үзләре белештермичә, алга ташландылар.

«Доңң!»

Йомшак маңгайлары белән каты пыялага шап итеп килеп бәрелделәр дә идәнгә барып төштеләр. Узгынчылар:

— Ой, ха-ха-ха!— дип эчләре катып көлделәр.

— Сау булыгыз! Эшлэрегез уң булсын!— дип кычкырды Карандаш.

— Хәзергә хушыгыз!..— дип юлбасарларга кул болгады Остакул.

ЕГЕРМЕ ТУГЫЗЫНЧЫ БҮЛЕК

Исең китәрлек чып-чың кораб

Безнең дуслар Тын яр урамына, киң зәңгәр елга буена, йөгереп килделәр.

Елганың нәкъ уртасында, Жем-жем күпер янында, бар жире флаглар белән бизәлеп беткән матур бер зур көймә экрен генә йөзә иде. Салмак жыл көймәдәге жете флагларны жылфердәтә, ә аларга кечкенә шөлдерләр тагылган. Шөлдерләр Яңа ел бәйрәмендәге пыяла сөңгеләр кебек шылтырый иде.

Көймәгә кушбугаз малайлар утырганнар, кулларын болгыйлар, бер ярдан икенче ярга ишетелерлек итеп, бөтен елга өстен яңгыратып кычкыралар:

— Миңа энә тегесен бирегез, зинһар! Кызыл моржалысын!

— Ә миңа ак пароходны алып бирегез! Иң тиз йөрешле ул!

— Ә миңа караны, ике моржалыны!..

Морякка охшаган өлкән яшьләрдәге мыеклы абзый ачкыч белән борып жибәрелә торган пароходларны елгadan сачок белән эләктереп ала да, суын селкеп, кем ниндиен тели, малайларга шундый пароходны сайлап бирә. Бөтен елга өсте ачкыч белән борулы пароходлар белән тулган. Дулкында чайкала-чайкала алар төрле якка йөзеп китәләр, сигнал бирәләр, моржаларыннан төтен чыгаралар.

Биек Жем-Жем күпергә менгән, яр буенча тезелгән башка малайлар түземсезләнеп көймәгә карап торалар.

— Безнең чират хәзер пароход сайларга!— дип ду кубып кычкыралар алар.— Безне көймә кайчан алып керә инде?!

Ләкин ул малайлар арасында да Брылдык юк иде. Бәлки, көймәдәдер ул? Ләкин көймә еракта, андагы малайлар яр буеннан начар күренә.

— Брылл-дыык!..— дип кычкырып жибәрделәр Карандаш белән Остакул берьюлы.

Тик аларга беркем дә җавап бирмәде. Беркем дә игътибар итмәде аларга. Барысының да күзләре көймәгә текәлгән, ә анда төсле хәрефләр белән язылган плакат эленеп тора иде:

ЙӨЗМӘ КИБЕТ

Уенчык пароходлар сатыла

Көймәдәге малайлар ярга чыгарга бер дә ашыкмыйлар иде. Алар кораб сайлыйлар, һәркайсының ничек йөзүен, ничек борылуын, ничек кычкыртуын бик игътибар белән күзәтәләр. Пароход сайлап алу — җиңел эш түгел ул, моны һәркем белә.

— Карале, Карандаш, кораб рәсеме ясачы, — диде Остакул.— Әгәр Брылдык көймәдә булса, ул аны күреп алыр да яр буена чыгаруларын сорар.

— Дөрөс, — диде Карандаш.— Мин нәкъ шулай эшлим дә. Тик рәсемне кая ясыым икән? Корабны су өстенә куярга кирәк, ә су өстендә рәсем ясап булмый. Берәр хәйлә уйлап тап...

— Таптым. Башта бау рәсеме яса. Мин сине бау белән аска төшерермен, ә син турыдан-туры ярның таш стенасына рәсем ясарсың. Син хәрби кораб рәсеме яса. Пушкалары да булсын! Ни өчендер бар малайлар да пушкаларны бик яраталар...

Кечкенә художник башта бау рәсеме ясады, Остакул аның бер очын Карандашның биленә бәйләде, һәм тегесе яр башындагы киртә аша чыгып аска төшөп китте,

Остакул яр башында калды.

Карандашның ничек рәсем ясавын беркем дә күрмәде. Аның каравы, дулкыннар арасында гажәеп матур җилкәнле кораб йөзә башлагач, яр буендагы бар малайлар да, көймәдәгеләр дә аны күреп аһ иттеләр. Ә көймә ярга таба килә башлады.

— Карагыз әле! Карагыз! Кораб!

— Кем корабы ул? Кемнеке?

— Ә мин беләм. Биредә кинога төшерәчәкләр!

— Нинди кино!

— Моряклар турында!

— Булмастыр ла?

— Дөрөс инде!

— Вәт кораб дисәң кораб бу!

Барысы да корабны карарга ашыктылар.

Елга буенда ук эшчеләр яңа биек йорт төзиләр. Өстән аларга барысы да яхшы күренә иде.

— Карагыз әле,— диделәр эшчеләр,— ниндидер мастер җилкәнле чын кораб ясаган. Мөгаен, балалар өчендер. Менә бу булдырган!

Корабның җилкәннәре төшерелгән, тимер чылбырлы якоре елга төбөндә иде. Бакырдан эшлэнгән чын пушкалар кояш нурында ялтырап тора. Кораб артына алтын хәрәфләр белән:

«БРЫЛДЫК»

дип язылган иде.

Кораб горур гына чайкала, кайчан телисең, шул минута иң ерак сәяхәткә китәргә дә эзер иде ул. Хәтта дөнъя тирәли сәяхәткә дә!

Карандаш сөөнеченнән елмая, Остакул исә сокланып сикереп-сикереп куя иде.

— Малаебыз шатланыр да соң инде!

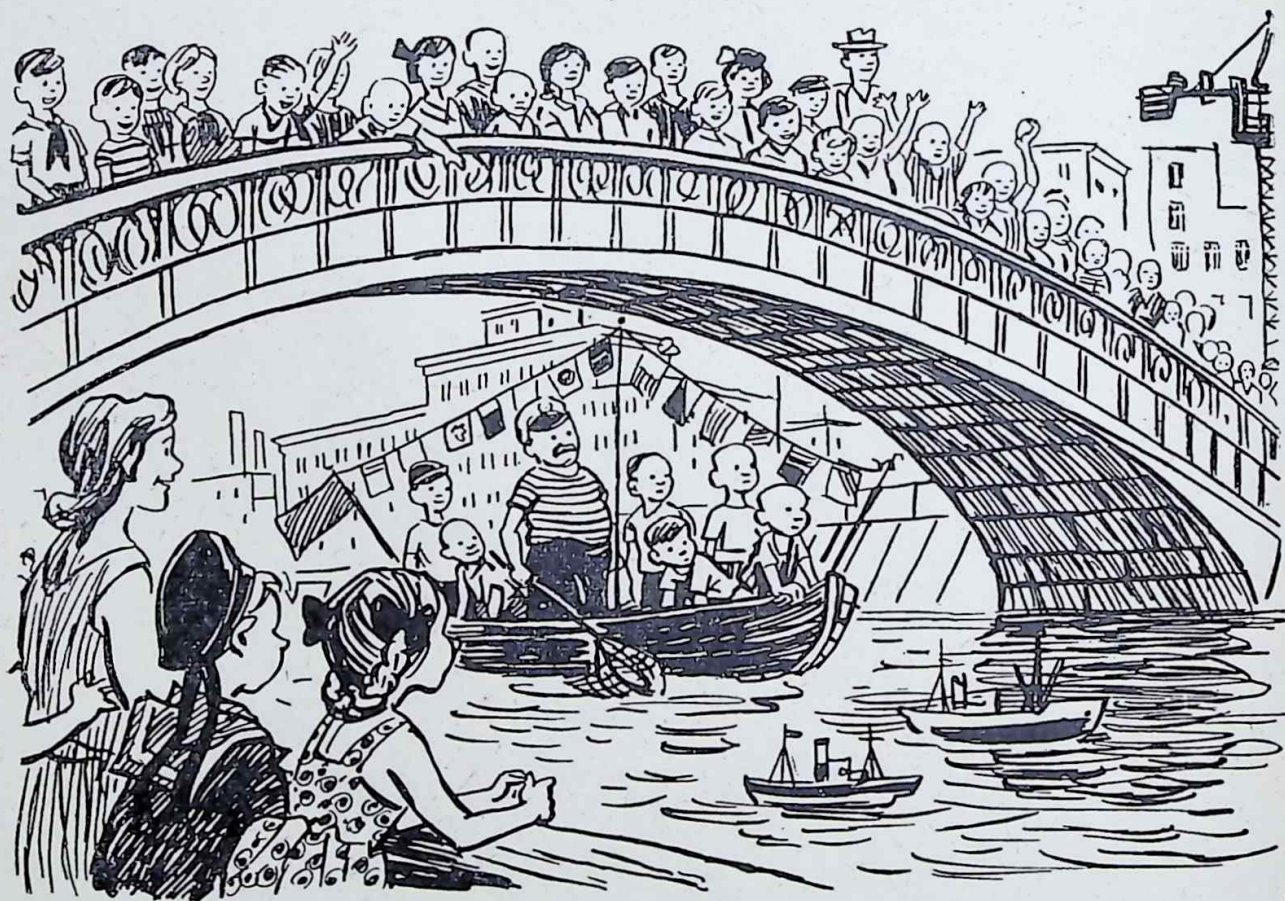
Матур көймә причал янына килеп туктады. Малайлар, бакалар кебек, ярга сикерешә башладылар, могжизадай кораб торган урынга йөгерделәр.

Ләкин Брылдык алар арасында да юк иде.

Морякка охшаган мыеклы абзый үз көймәсендә бер ялгызы басып калды, уйлап-уйлап торды да кулын селтәп мачтага такта кисәге элөп куйды:

ЯЛ КӨНЕ.

— Исләре киткән — кораб күргәннәр, имеш! Без күргәннәр мондый гына түгел! Без төкереп барган дулкын-

нар да мондый гына түгел иде! — дип мыгырданды абзый, яр буена чыга-чыга.

— Абзыкай, сез Брылдыкны очратмадыгызмы? — диде Карандаш.

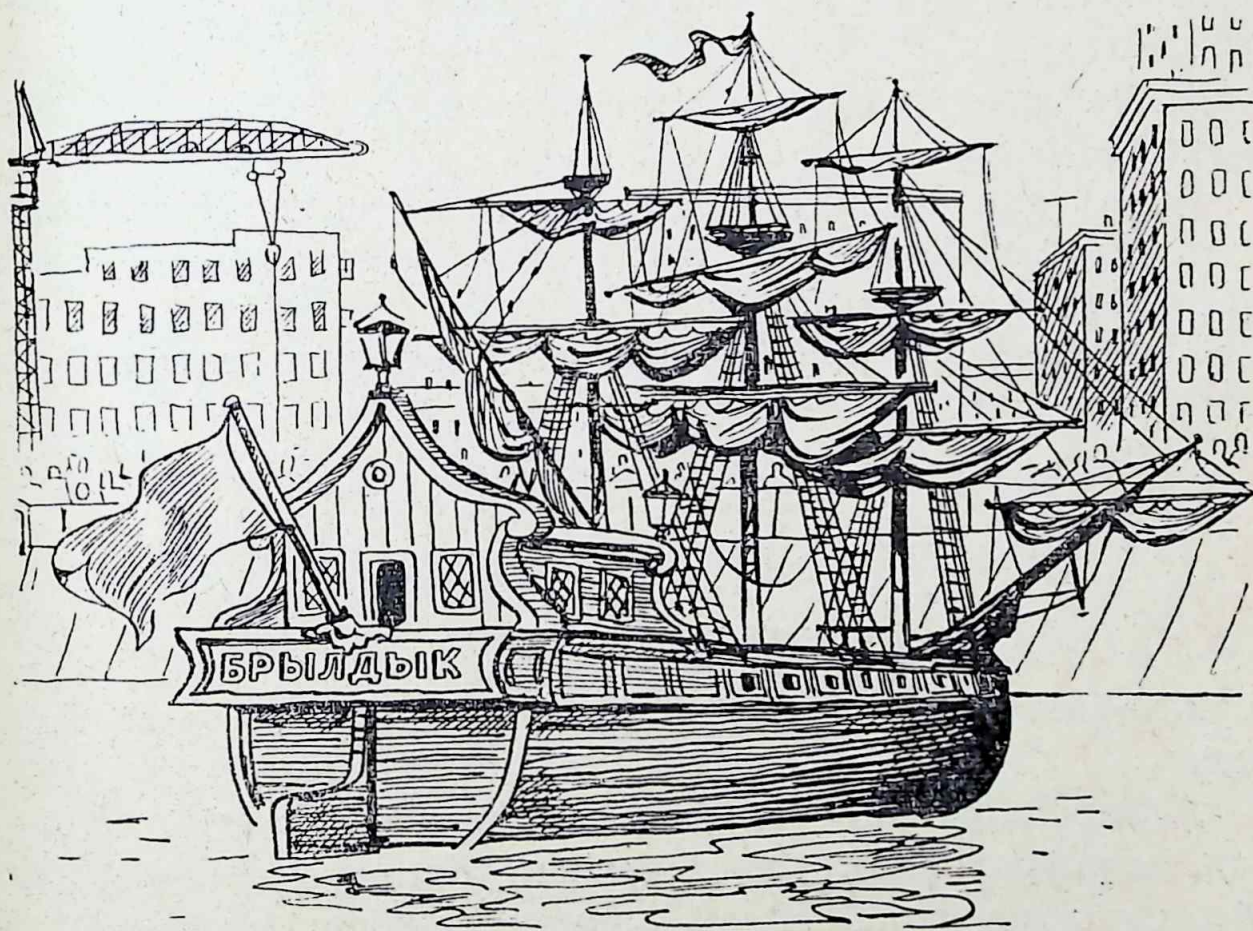
Абзый, папиросына ут кабыза-кабыза:

— Э сезнең Брылдык кайсы корабта хезмэт итэ соң? — дип сорады калын тавыш белән.

— Ул хезмэт итэ микәнни? — дип аптырап калды Карандаш. — Ул Яшь Техник иде бит...

— Э-э, яшь техникмыни? Ну, болай булгач, бары да ачыкланды, нәкъ томан эчендәге кебек. Көн саен мин икешәр мең яшь техникны күрәм, һәр өченчесе — һичшиксез, Брылдык булырга тиеш.

— Э?! — дип куйды Карандаш, берни дә аңламыйча.

— Я, ярар, энекәшләр, мин шаярттым гына. Әгәр дә үзегезнең Брылдыгыгызны табарга телисез икән — иртәгә Язгы проспектка барыгыз. Көн үзәгендә анда яшъ техниклар парады була. Алар ни өчен жыелалар — бусын иртәгә үзегез күрерсез. Билгеле, әгәр ул яшъ техник икән — сезнең Брылдық та парадта булачак.

— Рәхмәт, абзый, — диделәр дуслар, әллә ни шатланмыйча. — Тик без Язгы проспектның кайда икәннен белмибез шул.

— Күренеп тора, читтән килгәнсез сез! Ярар, алай булгач бәйнә-бәйнә сөйләп бирим. Каршы килмәсәгез, әйдәгез башта диңгез ашханәсенә керик, тамак ялгап алыйк! Карыным ачты.

Ул аларны як-ягына киндер корган кечерәк кафега алып керде. Кафе елга буенда иде.

Гаҗәеп корабны карарга дип Яр бие урамы буйлап халык агыла.

Малайлар таш киртәләргә менгәннәр дә чак-чак кына әләгеп торалар.

Яр читеннән корабка баскыч басма сузып салганнар. Сыгылып торган мондый баскычтан, әлбәттә, тәҗрибәле моряк кына уза ала.

Малайлар арасында андый күпне күргән, тәҗрибәле моряк юк иде.

УТЫЗЫНЧЫ БҮЛЕК

Тагын бәләкәй атлар турында

Ике бәләкәй ат элеккечә зоопарк капкасы янында тора иде.

Атлар жирән койрыкларын бик күңелсез генә селкиләр. Һәрнәрсә белән кызыксына торган узгынчыларга әйләнәп-әйләнәп карыйлар, ләкин берни дә дәшмиләр. Ә

узып баручылар исә атларга карап сүз алышкалап куялар иде.

— Кем атлары болар? — дип сорады Милиционер.

— Болар, мөгаен, кыргый атлардыр, — диде кемдер.

Ә зоопарк капкасыннан алсу йөзле, күзлекле кеше йөгереп чыкты.

— Ягез, күрсәтегез әле! Кайда ул атлар? Үткәреп жибәрегез мине, иптәшләр! Мин — зоопарк Директоры.

— Күрдегезме? Директор, имеш! Ә жәнлекләре качып беткән! Урам буйлап чабып йөриләр!

— Гражданнар, жәнлек түгел бит болар! Атлар! Атларның да әле ниндие! Сирәк очрый торган токымнан! Бик сирәк очрый торган!.. Мескенкәйләрем, ачыкканнар бит алар!..

— Бу ни хәл бу! — диде кемдер. — Өстәвенә ач та икән әле алар! Ә үзе директор, имеш! Директор, ә атлары ач йөри!

— Газетага язарга кирәк. Мин моны болай гына калдырмам, — диде узып баручы бер кеше, атка яңа пешкән батон биреп.

Ә икенче бер узгынчы булки тулы сумкасын, солы капчыгы кебек итеп, атның башына кидереп куйды.

— Мин атларны алып керәм! — диде Директор кискен генә. — Аларны тамаша кылырга теләүчеләр зоопаркка килсеннәр. Атлар нәниләрне утыртып йөртәчәк. Бушлай!

Кибетнең пыяла банка эчендәге шикелле бөркү витринасында утырган юлбасарлар атларны ничек итеп зоопаркка алып китүләрен күреп калдылар.

— Талыйлар! — дип кычкырып жибәрде пират. — Алар бит безнең атлар! Безнең үз атларыбыз!

Ул сүгенә башлады, ләкин аны беркем дә ишетмәде.

Юлбасарларга Кап-Каптан башка беркем дә карамый иде инде. Кап-Кап узган-барган кешегә сирәк кенә өргәләп, витрина янында сабыр гына утыра бирде.

Витрина артында нәрсәдер даң-доң итте, йозак шылтырап куйды да, ишек ачылды, һәм кулына тузан суыргыч тоткан Жыештыручы килеп керде.

— Атакайгынам! Ничек эләктегез сез монда? Бар нәр-

сәне пыран-заран китереп бетергәнсез! Хәзер менә милиция чакырттам!

— Без ялгыш кына! — диделәр юлбасарлар, кызганыч тавыш белән. — Без моннан ары алай эшләмәбез!

— Ә сиңа, кызий, оят түгелме! Син бит зур инде, — диде Жыештыручы киemen алмаштырып кигән шпионга.

— Ааа!.. — дип сыкрана башлады Шым-Шым.

— Зинһар, дим, елама! Бала елаган авазга түзә алмыйм. Ычкын моннан, бар, икенче элэгәсе булма монда. Мөгаен, әниң зарыгып беткәндер.

Юлбасарлар кибеттән атылып чыктылар. Кап-Кап каты итеп өрөп жибәрде. Шпион каушап калган Жыештыручыга йодрык күрсәтте, һәм алар йөгәрә-йөгәрә китеп бардылар.

Кап-Кап юлбасарларны Карандаш белән Остакул эзенән Тын яр урамы ягына алып китте.

УТЫЗ БЕРЕНЧЕ БҮЛЕК

Бу бүлек «рульне уңга!», «рульне сулга!» дип кычкыручылар турында

Пират «Брылдык» исемле корабны күрөп алды да:

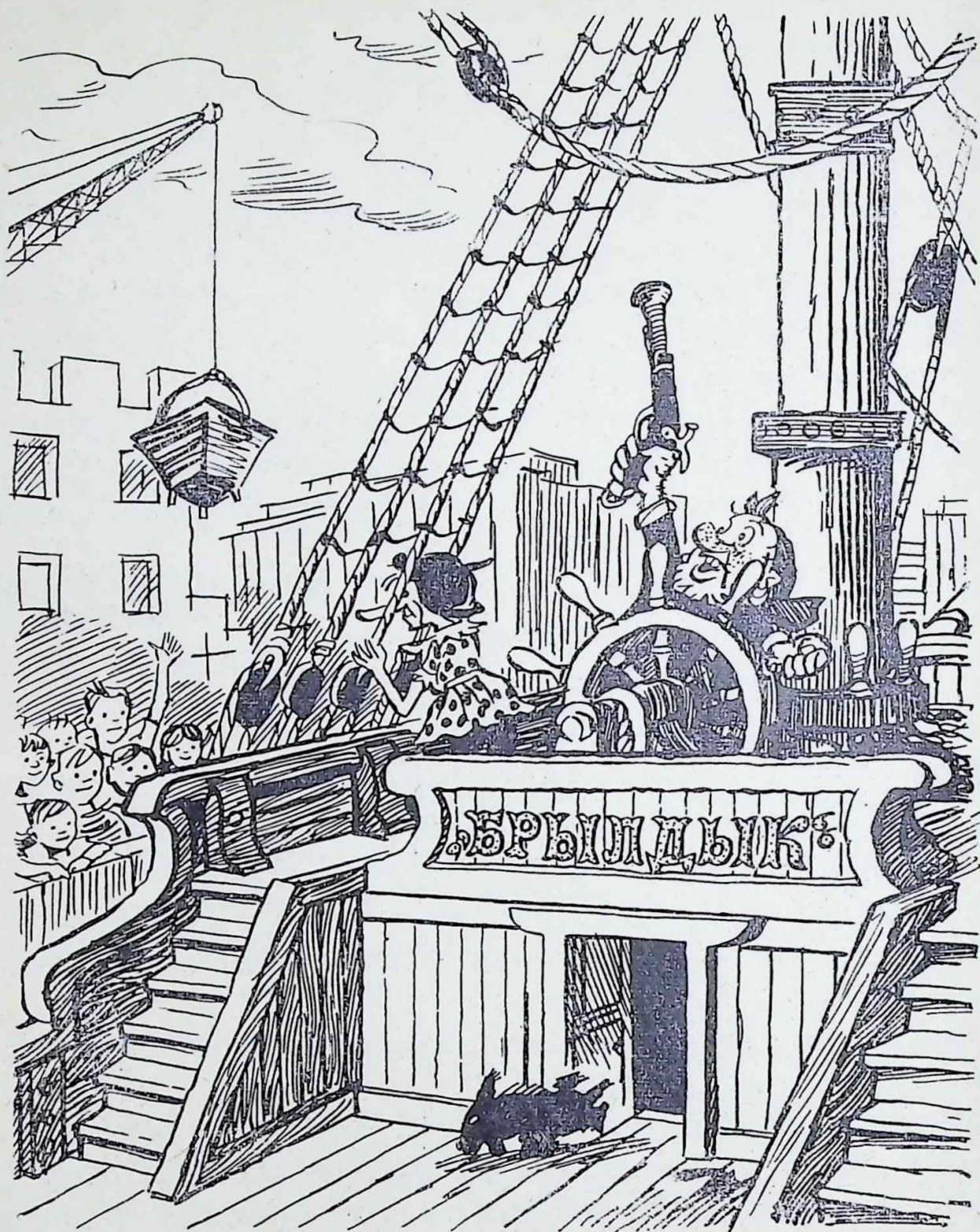
— Кораб! — дип кычкырып жибәрде. — Чын кораб! Кем корабы ул? Бөрөп керергә кирәк үзенә! Атакага! Ми-нем арттан! Ура!.. — Ләкин үзе ни өчендер кымшанмыйча шул урынында басып калды.

Әйләнә-тирәдә халык, халык! Ул малайлар! Хәтта берничә милиционер да күренә.

Турылыклы Кап-Кап, муенчак жебе белән киерә-тарта, киemen алмаштырып кигән шпионны сөйрәп бара иде.

— Аңлашыла, — диде Шым-Шым. — Кораб рәсемен юньсез Карандаш ясаган! Хәзер исә корапта беркем дә юк. Безгә ничек кенә эләгергә икән шуңа?

Малайлар буй-буй тельняшка кигән пиратны күрөп алдылар да:

— Карагыз эле! Карагыз! Энә кораб капитаны килә! —
дип кычкырдылар.

— Эйе-эйе! Мин капитан!! Мин ул капитан! — дип шатланып айтте пират. — Ягез эле, юл бирегез миңа! Мин капитан!

Юлбасарлар басма буйлап корабка йөгереп керделэр.

— Ура! — дип колакны ярырлык итеп кычкырды пират. — Кораб! Минем кораб! Ура! Вира! Карамба! — дип пират ниндидер аңлашылмаган сүзлэр дэ айтте.

Чын диңгез юлбасары корабта һәрвакыт аңлашылмый торган сүзлэр кычкыра, шулай итмәсә, нинди юлбасар ди ул!

— Рульне уңга! Рульне сулга! — дип кычкырды пират. — Карамба! Вира! Касторка!.. Рульне уңга! Рульне сулга!

— Рульне сулга! — дип кабатлады бу хәлгә шаккаткан малай-шалай.

— Ура! — диде пират.

— Урааа! — дип элеп алдылар тирә-юньдәге малайлар. — Рульне сулга! Иң зур тизлектә — алга!

Ниһаять, пират исенә килде:

— Кем болай командалык итә? — диде ул. Малайларны күреп алды да аларны куллары белән куа башлады. — Т-таралыгыз моннан! Күзегезне акайтып тормагыз! Көш-ш-ш!

— Чыннан да, гражданнар, — диде милиционерлар, — кешеләргә эшләргә комачауламагыз.

Өлкәннәр үз юллары белән китте. Ә малайларны бирегә йөгереп килгән эти-эниләре алып киттеләр.

Малайлар, киemen алмаштырып кигән шпионга бармаклары белән күрсәтеп:

— Ғызларны корабка алалар, ә безне юк! — дии шаулаштылар.

Яр буе бушап калгач, диңгез юлбасарлары койрыкта сөяк рәсемнәре төшерелгән пиратлар флагыи күтәрделәр.

Юлбасар жаиын бирер андый флаг өчен. Йөнтәс Кап-Кап та ошатты ул флагыиың ак сөякләрен.

УТЫЗ ИКЕНЧЕ БҮЛЕК

Шпион эзгә басып бара

Пиратлар корабныың каютасына хәрби советка жыелдылар.

— Карандаш дигән малай кисәген кулга төшермичә торып, без океанга чыгып китә алмыйбыз!

— Тимер бүкәне Остакулныың муеныи өзми торып, мин беркая да бармыйм!

— Тотып алырга!

— Әләктереп алырга! Сүтеп ташларга!!

Юлбасарлар үзара әнә шулай сөйләштеләр.

— Кара әле, Шым-Шым, — диде пират. — Син атаклы шпион. Син аныың эзеннән барырысың! Ә син, Кап-Кап, иснәнеп бар! Ә мин әләктереп алырмыи! Әләктерермен дә талармыи!

Кап-Капныи ияртеп, юлбасарлар яр буена чыктылар.

Юлны исни-исни, Кап-Кап алга чапты. Аннары чүп савыты яныида туктап бер урыида әйләнгәли башлады.

— Болай булгач аңлашылды! — диде шпион. — Алар биредә туктап торганнар!

Ул кесәсеннән зурайтып күрсәтә торган пыяла чыгарды да игътибар белән юлны карый башлады.

— Алар кем беләндер сөйләшеп торганнар! — диде Шым-Шым. — Мин кырык бишенче размерлы ботинка эзләре күрәм монда. Эзләр юеш. Алар яныида гына көл. Тәмәке көле!

Шпион чүп савыты-на үрелеп карады, аны астын-өскө айлан-дерде. Юлга бары тик бер төмөкө төпчеге генө килеп төштө. Шпион аны элөктереп алды да зурайткыч пыяла аша карый башлады.

— Кырык бишенче размерлы ботинка кигене «Дингез» папиросы тарткан.

— Юктыр ла! Чылап та биредө чын моряк булганмы? — дип сорады пират.

— Алга! — дип команда бирде шпион.

Кап-Кап түзмичө алга ыргылды.

Алар су буена корылган зур палатка янына йөгерделәр.

Палатка эчендө ак өстөлләр тора, тын гына музыка уйный. Палаткадан бөтен яр буена, кыздырылган казылык исе кебек, гажәеп тәмле ис тарала иде.

Палатка эчендө беркем дә юк иде.

Юлбасарлар, телләрөн ялый-ялый, ялт-йолт каранып, эчкө үттеләр. Кап-Кап почмакка таба тартылды һәм буш өстөл тирәсендө әйләнә башлады.

— Алар шушында ашаганнар! — диде шпион, әлегә хикмәткә төшенеп.

— Ә нәрсә ашаганнар? — диде ачыккан пират һәм телен ялап куйды. — Ниләр бүскәннәр, дим?

Шпион өстөл астына үрмәләп керде, ләкин беркайда бернинди дә ашамлык эзен тапмады.

— Гаждәп хәл! — диде ул, һәр якка борынын суза-суза. — Беркайда һичнәрсә юк, икмәк валчыгы да, ипи катысы да күренми! Бернинди калдык-постык та юк! Нәрсә ашаганнарын да әйтә алмыйм хәтта!

«Һау! Һау! — дип өрдә Кап-Кап, һаваны исни-исни. «Ит котлеты, кефир, йомырка тәбәсә ашаганнар!» — дип әйтмәкче иде ул.

Ләкин пират Карандаш белән Остакул турында уйламый да иде инде. Капитан Чум-Чум, йотардай булып, икенче өстәлгә карады. Анда күз явын алырлык тәлинкәләрдә теләм-теләм ак күмәч белән арыш икмәге, кыздырылган котлетлар, тавык ботлары, бәрәңге, кәстрүл белән хуш исле кайнар шулпа тора иде. Салкын чия компоты белән мүк жиләге кесәле салынган кәстрүлләр дә бар.

Өстәлнең бер читендә матур салфетка ята. Аңа шундый сүзләр чигеп язылган:

«Исәнмесез!

*Рәхим итеп, үз өегездәге кебек утыры-
гыз. Үзегез кайнар шулпа бүлеп салыгыз,
шулпадан соң, ягъни икенчегә, жаныгыз
ни тели, шуны сайлап алыгыз!*

*Аш өчен түләнгән акчаны
зәңгәр тартмага салыгыз.*

*Әгәр кыенсынмасагыз, аштан бушаган
савыт-сабаны юынгыч янындагы шкапка*

Аны шкаф үзе юар.

С а л а м ә т б у л ы г ы з!»

Юлбасарлар өстәлдәге ризыкка ташландылар. Йотардай нәрсәләренә алар шундук йоттылар, тавык сөякләрен, ипи катыларын өстәл астына тондырдылар. Ашап туйгач, мүк жиләге кесәленә буялган кулларын ашъяулыкка сөрттеләр, ә шпион зәңгәр тартмага йодрык күрсәтте.

Шуннан алар палаткадан жан-фәрманга чыгып йөгерделәр.

Пират белән шпион артка әйләнгәләп карыйлар, ә туйганчы лыкынган Кап-Кап аларны Карандаш белән Остакул эзеннән алга таба сөйри иде.

«Һау! Һау!» — «Минем арттан!» — дип әйтергә тели иде ул.

УТЫЗ ӨЧЕНЧЕ БҮЛЕК

Юлбасарлар октябратлар сафына керә

Кап-Кап юлбасарларны пыяла сарайга охшаган метро станциясенә алып килде.

— Безне алдаганнар! Жир астына кереп качканнар кабахәтләр! — дип уйлады Шым-Шым.

Ләкин юлбасарларны метрога жибәрмәделәр — чөнки аларның билеты юк бит.

— Каһәр суккыры!.. — Пират зур пистолетын тартып чыгарып, ачудан, кемне дә булса атарга теләде.

Ләкин узып баручыларның һәммәсе дә шау-гөр килеп сөйләшә, көләшә һәм берсе дә пираттан курыкмый иде. Тамчы да курыкмый! Ә инде юлбасардан беркем дә курыкмаса, ул үзе һәркемнән курка башлый.

Юлбасарлар яныннан халык агыла. Шәһәр халкы метрога ашыга. Кем генә метрода электр поездына утырып йөрергә яратмый!

Метро янына ак күлмәк кигән, күкрәкләренә кызыл йолдызчык таккан нәни балалар отряды килде. Отрядны почык борынлы бер кыз — Тәрбияче апа алып бара иде. Балалар, тирә-юньне яңгыратып, күңелле жыр жырлыйлар:

Октябратлар — шат балалар!
Бер-ике!
Жырлый-жырлый баралар!
Бер-ике!

Узгынчылар балаларга карыйлар да елмаялар.

— Бик чибәр балалар! — диделәр узып баручылар. —
Бик тату болар!

Ә шпион Шым-Шым пиратка күз кысып, жырлаучы балаларга ымлап куйды. Шуннан юлбасарлар, посып кына, отрядка килеп кушылдылар. Капитан Чум-Чум сакалын шарф белән урап куйды һәм юлбасарлар тавышы белән жырлап жибәрде:

Октябратлар — ш-шат б-балалар!
Бер-ике-өч!..

Шпион Шым-Шым тыңкыш тавышы белән аңа кушылды:

Октябрат без, шат бала без...

Юлбасарлар хәзер үзләрен октябрат дип белерләр, Тәрбияче апа берни дә сизмәс һәм аларны балалар белән бергә

метрода электр поездына утыртып йөртер дип уйлаганнар иде.

Ләкин Тәрбияче апа, әйләнөп карап, шундук пиратны күрөп алды.

— Малай, син кем? — дип сорады ул.

— Мин Хәким, — дип ялганлады пират.

— Нишләп әле син хырылдыйсың?

— Тамагым авырта.

— Ул морожрый күп ашаган, — дип өстөдө Шым-Шым.

Тәрбияче апаның йөзө агарынып китте.

— Тамагым авырта дисеңме?! Ишеттегезме? Бу малайның тамагы авырта! Малай авырый!!!

— Кайда ул авыру малай? Кайда? — дип борчыла калдылар узып баручылар да.

— Малай авырый!

— Малай авырта!

— Хәзер үк «Ашыгыч ярдәм» машинасын чакыртырга кирәк!

— Кайгы, кайгы! Малай авырып киткән!

Троллейбуслар, автомобильләр, автобуслар туктап калды. Төсләре киткән пассажирлар тәрәзәләрдән үрелөп карыйлар иде.

— Күңелсөз хәл! Зур бәхетсөзлек! Малай авырый!

Юлбасарлар бернинди дә хәйлә кора алмый калдылар. Әче генә сызгыртып, ак автомобиль килөп туктады, ишек канатлары ачылды. Простыня кебек ак халат кигән ике кеше пиратны носилкага салды да пыяласына Кызыл Хач рөсөмө төшерөлгән ак машинага алып китте.

Капитан Чум-Чум аяклары белән тибенә, кычкыра иде:

— Мин сәламәт! Больницага барасым килми минем! Мин ю-юлбасар! Мин капитан! Шым-Шым, ярдәмгә кил! Коткар!

Бу хәлне карап торган кешеләр авыр сулап куйдылар:

— Мескен малай! Хәле бигрәк авыр! Ишетәсезме, әнә ничек саташа?

Машина ишеге ябылды, тагын әче итеп кычкырткан тавыш ишетелде. Пиратны больницага алып киттеләр.

Берни дә эшләп булмый. Авырып китсәң, кычкырсаң-кычкырмасаң да — караватка яткызалар. Градусник та куялар әле. Дару да эчерәләр.

Ә Шым-Шым нишләде? Боегып калды дип уйлыйсызмы? Юк, киресенчә ул рәхәтләнәп көлдә генә.

«Сиңа шул кирәк, сакалбай! — дип куанды Шым-Шым. — Ята бир карават саклап, дару эчеп. Мин синнән башка да яши алам.

— Џи-һи-һи! Қорабны да, Карандашны да — барысын да кулга төшерәчәкмен мин. Барысы да миңа булачак!..»

Балалар сәер генә һи-һи, ми-һи килгән кызыл калфаклы бу кыз белән бергәләп метрога керделәр.

УТЫЗ ДҮРТЕНЧЕ БҮЛЕК

Күгәрченнәр тагын урам хәрәкәте кагыйдәләрен бозалар

Қара Кап-Кап, өрә-өрә, ак автомобиль артыннан чапты. Яшен шикелле, ракета шикелле очты гына урамнар буйлап автомобиль. Шофер иң қысқа юл белән генә барырга теләгән иде. Авыру малай кулларын селкеде, юлбасарлар тавыше белән қычқырынды:

— Больницага бармыйм мин! Мин ю-юлбасар!

Чорнаган шарфы чишелеп китте дә, жирән сакалы тырпаеп килеп чыкты. Доктор башта гаҗәпләнде. Аннан агарынып китте:

— Сакал! Малайга сакал үсеп чыккан! Ниндидер яңа авыру бу! Тизрәк больницага барып җитәргә кирәк!

Ләкин ак автомобиль, үч иткәндәй, бер урында туктап калды.

— Тизрәк! — дип ашықтырды Доктор. — Тизрәк!

— Узып булмый! — диде агарынган Шофер юлга күрсәтеп. — Күгәрченнәр! Юл бирмиләр!

— Вася! — дип ыңгырашты Доктор. — Нигә соң син селтәгечсез чыктың?

— Гаеп миндә! Онытканмын...

— Вася, қызганыч, әмма сиңа җәза бирмичә калмам. Син шелтә алачаксың!

Доктор автомобильдән төште дә куллары белән күгәрченнәргә селтәнә башлады.

— Көш! Көш! Көш!

Пират, ракетадан да болайрак, ярым ачык ишектән чыгып шылды. Кайсы тыкрыкка кереп югалуын доктор күрми дә калды. Күгәрченнәр, ыңгырашкан Докторга, Васяга, ак автомобильгә игътибар итмичә, машина тирәсендә тыныч кына йөрөнәләр иде.

УТЫЗ БИШЕНЧЕ БҮЛЕК

Рәсем ясау тыела

Ә безнең кечкенә дуслар — шат Карандаш белән мастер Остакул кайда соң?

Морякка охшаган мыеклы абзый, — кечкенә пароходлар саткан иде бит әле, әнә шул абзый, — Карандаш белән Остакулны тәмле ашлар белән сыйлагач, алар белән бергәләп метрога китте.

— Энекәшләр, — диде абзый, — беренче карауга ук күренә — сез читтән килгән кешеләр, шулай булгач, сезгә метроны тамаша кылмый ярамый!

Йөгерең басмалы озын баскычка басып, алар өчәүләп жир астындагы станциягә төштеләр, буге чакрым ярым булырлык зәңгәр поездга кереп утырдылар да рәхәтләнеп выжт-выжт йөри башладылар.

«Чиста тыкрык» дигән станциягә житкәч, морякка охшаган мыеклы абзый, кечкенә дусларының кулын кысып, төшеп калды.

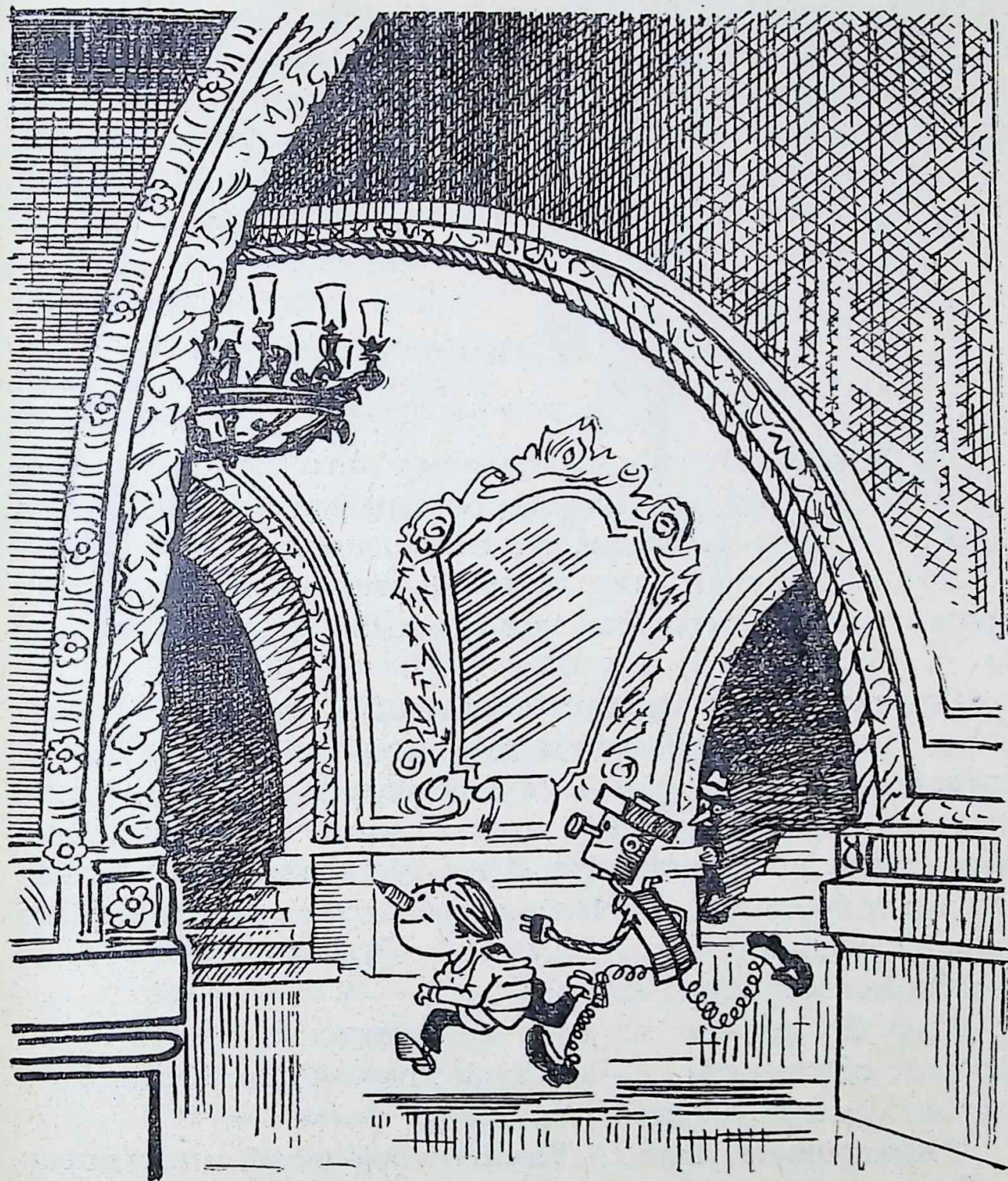
Ә Карандаш белән Остакул жир асты сараен карарга йөгерделәр. Алар шатлыктан көләләр, кул чабалар, сикергәлиләр иде.

— Ай-яй матур! — дип сокланды Остакул.

— Матур гынамы, ифрат матур! — диде Карандаш. — Миңа биредә бик-бик-бик тә ошый! Мин монда тере кокос чикләвекләре белән пальмалар, чын алтын балыклары булган фонтаннар, тере чәчәкләр рәсеме ясыйм!

Ул хэтта стенага сызык та сызып жибөргөн иде инде,
лөкин кырыс чырайлы апа ачуланып әйтеп куйды:

— Егеткәем, стенаны буямагыз, сөртегез хәзер үк!

— Беркем дә юк чагында төнлә белән ясарга кирәк рәсемне, — дип пышылдады хәйләкәр Остакул.

— Дәрес! Төнлә килеп ясарбыз, — дип күз кысып алды Карандаш.

Энә шуңа күрә дә Остакул белән Карандаш метро поездында төнгә кадәр утырып йөрделәр. Алар станция саен йөгереп чыгалар, икенче поездга утыралар, кая барганнарын үзләре дә белмиләр, кайдадыр якында гына һәрнәрсәгә тыкшынучан Шым-Шымның алар артыннан чабуын, аларны эзләвен башларына да китермиләр иде.

УТЫЗ АЛТЫНЧЫ БҮЛЕК

Иң куркыныч вакыйгалар

Шундый табышмакның җавабын тап: «Иң кыска төн кайда була?» Күпме уйласаң да, барыбер тиз генә җавап бирә алмассың. Иң кыска төн метрода була.

Югарыда, ягъни җир өстендә, төн булды. Ә метрода көндөзгә кебек якты. Тик чак-чак кына тына төшкән иде ул.

Энә туннельләр буйлап станциядән станциягә соңгы поезд узып китте. Бөтенләй буш диярлек вагонда кайберәүләр рәхәтләнеп йокымсырап баралар. Бер кечкенә гражданин хәтта бик тирән йокыга талган. Ул башы күмелгәнче плацка төренгән. Тик әлегә гражданинның агарынганын борыны гына тышка чыгып тора һәм ниндидер шикле тавыш белән сызгыра иде: «Фью, фью! Сез биредә, сез биредә, сез биредә!»

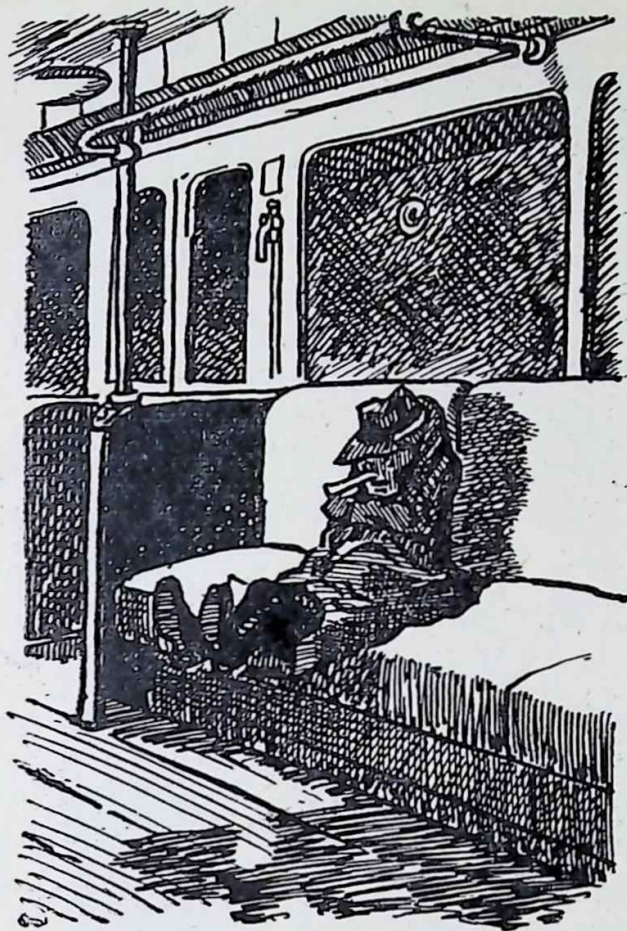
Хәер, бу, мөгаен, безгә шулай булып тоелгандыр гына. Кечкенә гражданин гамьсез генә йоклый иде. Менә карагыз әле сез аңа. Әлбәттә, йоклый ул!

Ә поезд бик ашыга иде. Ул тагын берничә станция яныннан узып китте. Ләкин радиосы:

— Гражданнар, поезд башка бармый инде. Метро ябыла. Сау булыгыз! Тыныч йокы! — диде.

Карандаш белән Остакул вагоннан чыктылар да шыпырт кына ниндидер эскәмия астына кереп яттылар. Тыннарын да чыгармадылар алар!

Станция эче шактый караңгы иде, кечкенә шәһәрдәге кичке урам кебек. Яп-якты лампочкалар сүнгән. Тонуклары гына калган. Шуңа күрә әлегә дусларның хәйләсен беркем дә күрмәде. Беркем дә дияр идек, тик... Аларны кем күргәнән без хәзергә әле белмибез...

Станциягә халат кигән Жыештыручылар килде. Алар су сиптергеч машиналарын, үзйөрешле себеркеләрен эшләтә башладылар, озаклап юдылар, станцияне сөртеп чыктылар. Аннары йөгерек баскыч буйлап өскә күтәрелделәр.

Алардан соң баскыч бөтенләй буш көе йөгәрә башлады. Дежур Монтер аны эшләүдән туктатты, станцияне йозак белән бикләде дә өенә кайтып китте.

Станциядә төнгә фонарьлар гына янып калды.

— Вакыт житте! — диде Остакул һәм Карандашка эскәмия астыннан чыгарга булышты.

— Ай-яй караңгы! Котың чыгар!

— Котың чыгар! — дип кабатлады кемдер.

— Ой! — дип сискәнәп китте Карандаш.

— Ой! — дип үчекләде кемдер.

— Курыкма, биредә берни дә юк. Кайтаваз гына ул,— диде зирәк Остакул.— Курыкма, дим инде, зинһар.

— Курык! Курык!..— дип кабатлады кайтаваз.

— Шулай да куркыныч,— дип пышылдады Карандаш.

— Ә син уеңа да кертмә, рәсем ясавыңны бел,— диде Остакул.

Кечкенә художник, төсле карандашларны алырга дип, кулын кесәсенә тыккан гына иде:

— Эләктегезме, асыл кошларым!— дигән аваз ишетте.— Менә кайда икән сез! Күптән кетүләп йөрим инде мин сезнең артыгыздан!

Элбәттә, шпион Шым-Шым иде бу.

Жыештыручылар станцияне юган арада, ул күрше эскәмия астында посып утырып торган иде.

— Кулыгызны күтәреgez!— дип кычкырды Шым-Шым, пистолетын чыгара-чыгара.

—Йөгерик, Карандашкай! Йөгерик!

Зирәк Остакул Карандашны кулыннан сөйрәде.

— Тукта, атам хәзер! —

дип чәрелдәде Шым-Шым.

«Гөрст!» иткән тавыш яңгырады. Аннан тагын гөрселдәп куйды.

Пуля төнгә лампочкага тиеп челпәрәмә китерде. Станция бөтенләй диярлек караңгыга чумды һәм бик куркыныч булып калды.

— Йөгерик! Тизрәк йөгерик!— дип кычкырып жиберде Остакул.

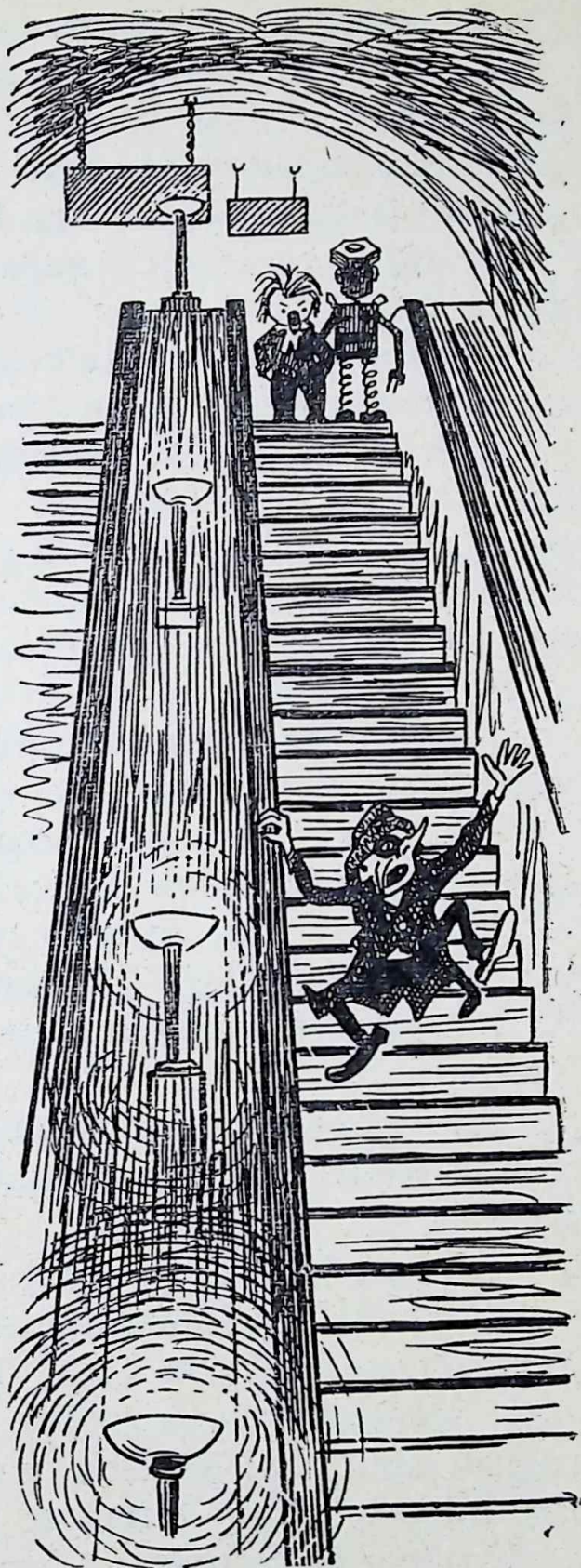
Алар рельска сикереп төштеләр дә көндөз поездлар рәхәтләнеп чаба торган караңгы туннельгә йөгерделәр.

— Малайлар, кая чабасыз? Туктагыз! Мин бит шаярттым гына! Ха-ха-ха!.. Мин бит уйнап кына! Туктагыз! Капитаннан сәлам сезгә! Туктагыз инде! Ауу!.. Кайда сез?!— дип кычкырды Шым-Шым, дусларның ботинка тавышына колак сала-сала.

Ул читкә атлады да перроннан егылып төште.

— Каһәр суккыры!..— дип акырып жиберде Шым-Шым.

«Суккыры!»— дип каты итеп яңгырап куйды туннель эче.

Пистолеты белән селтәнә-селтәнә, шпион сикереп торды.

— Тизрәк, Карандашкai, тизрәк!— дип ашыктырды Остакул.

Юлны сирәк-мирәк кенә фонарьлар яктырта, кайдадыр арттан Шым-Шым йөгәрә һәм:

— Кача алмассыз, кабахәтләр! Эләктегез!— дип кычкыра иде.

Жир астының кыска төне буенча йөгәрделәр алар һәм алдагы станциягә килеп җиттеләр.

Иртән кайдадыр югарыда, жир өстендә, станциягә Монтер килде. Ул кесәсеннән ачкычларын чыгарды да зур ишекләргә ача башлады, нәкъ шул минутта Остакул белән Карандаш, басмадан-басмага сикерә-сикерә, баскыч буйлап менеп киләләр иде. (Төнлә белән метро баскычлары үзләре йөрмиләр.)

Шым-Шым, кайсының булса да аягыннан эләктерергә тырышып, алар артыннан сикерә-сикерә менеп килә иде.

— Туктагыз!— дип ялварды Шым-Шым.— Туктагыз, диләр сезгә! Станция бикле! Барыбер ычкына алмаячасыз! Беркая да!.. Ашыкмагыз, юньсез малайлар, минем тыным кысыла бит! Уф, ардым! Уф!..

Хәлдән таеп, шпион соңгы басмага ял итеп алырга дип утырды.

Агарынган Карандаш белән боек Остакул аның каршында басып торалар. Чөнки чабарга бүтән урын юк иде инде.

«Харап булабыз!»— дип уйлады Карандаш.

— Һи-һи-һи! Һи-һи-һи!..— дип шатланды Шым-Шым.— Уф, хәлдән тайдым! Ягез бергә-бергә утырып сөйләшик инде хәзер. Вак-төяк турында. Кызганам мин сезне, кызганам! Һи-һи-һи! Эй, син, калай чиләк! Мин сине хәзер вак кискәкләргә сүтеп бетерәм!

Ул Остакулга шөрөп боргыч күрсәтте. Әнә теге, Остакул

селтөгечләр уйлап тапкан көнне төнлө белән Слесарьдан урлаган иде бит,— шул инде.

Кинәт станция яп-якты булып китте. Монтер лампаларны кабызган иде.

Шым-Шым утырган хәрәкәтсез баскыч кинәт түбәнгә таба йөгөрдө.

— Ниткән ахмак шаярту бу!— дип ачуланып кычкырды Шым-Шым.— Ярдәм итегез! Туктатыгыз! Каравыл!!.

Ләкин могҗизалы баскыч юлбасарны, безнең әлсерәгән нәни дусларыбыздан ерагайта барып, түбәнгә үк алып төшөп китте.

УТЫЗ ЖИДЕНЧЕ БҮЛЕК

Будильник әтәч

Шәһәрдә яңа матур көн туды. Хәлдән тайган дуслар урамга чыкты.

— И-и, бик тә йоклыйсым килә-ә-ә!— дип, Карандаш авызын ачып иснәп куйды.— Киттек өйгә, Остакул.

— Тукта әле,— диде Карандаш.— Әнә кара, без синең белән кая килеп эләккәнбез!

Урам буеннан-буена төрле флаглар белән бизәлгән. Метро станциясендә зур бер плакат эленеп тора иде:

БАЛАЛАР!

Бүген безнең шәһәрнең яшь техниклары бәйрәм итә. Һәр малай һәм һәрбер кыз бәйрәмгә катнаша ала! Башта ишегаллары, урамнар һәм тыкрыклар буйлап тимер-томыр жыярга зур походка чыгабыз.

Тимер-томырны кем күп жыя, шул жиңүче булып исәпләнә!

Төгәл сәгатъ 12 дә Язгы проспектта
ЯШЬ ТЕХНИКЛАР ПАРАДЫ БАШЛАНА.

Ә парадтан соң бер минут үткәч, бәйрәмдә жиңеп чыгучыларга бүләкләр тапшырылачак.

**ТӨРЛЕ УЕННАР! КИНО! КҮҢЕЛЛЕ КОНЦЕРТЛАР
БУЛА!**

— Карандашкай, без биредә калыйк! Парадта Брыл-дыкны да табарбыз!

— Мин риза, тик ә-ә-әй-дә берәз утырып торыйк, жеп өзәрлек тә хәлем калмады.

— Дәрес,— диде тимер малай.— Әйдә утырып торыйк. Минем аяк та тимер түгел бит...

Юлда утыру уңайсыз. Шуңа күрә Карандаш белән Остакул кечкенә генә, ләкин бик куге бакчага кереп, куак төбәндәге жып-жылы йомшак үлән өстенә сузылып яттылар.

Рәхәт җил үләннәрне сыйпаштыра. Ул Карандаш белән Остакулның да битләрен кытыклый иде. Агачка кунган кошкайлар бишек җырына охшаган җыр көйләп җибәрделәр.

— Мин йокыга к-к-ки-тәм, ахры,— диде Карандаш моңлы тавыш белән.

— М-мин д-дә-әә...

— Тик безнең йоклап парадтан колак кагуыбыз мөмкин!

— Шулай шул.

— Нишлик соң?

— Будильник рәсеме яса эле. Без аны борып куярбыз да, ул безне нәкъ уникадә шалтырап уятыр.

— Мин будильник рәсеме ясый белмим.

— Алайса этәч яса.

— Этәч? Ха-ха,— дип көлемсерәде Карандаш, йокы баскан күзләрен ачмыйча гына.

— Зинһар дим, йоклама. Этәч рәсеме яса!

— Син миннән көләсеңме әллә? Нигә дип этәч рәсеме ясыйм ди мин?

— Этәчләр гел бер вакытта кычкыралар. Борын заманда шуңа карап сәгать ничә булганны да белә торган булганнар. Этәч рәсеме яса. Ул нәкъ уникадә кычкырып безне уятыр.

Ярты минут та үтмәгәндер Остакул белән Карандаш каты йокыга талдылар. Ә янәшәдә бик горур кыяфәтле бик матур будильник этәч йөри иде. Ул бөжәкләр, кортлар чүпли һәм елык-йолык иттереп койрыгын селеккәли иде.

УТЫЗ СИГЕЗЕНЧЕ БҮЛЕК

Карандаш белән Остакул әсир төшәләр

Метродан кыйналган эттәй ачуы кабарып шпион килеп чыкты. Ул мыгырдана-мыгырдана зурайтып күрсәтә торган пыяласын чыгарды:

— Юньсезләр! Кая качтыгыз сез, юньсез хәчтерүшләр?!

Ул асфальтны карый башлады, ләкин беркайда да һичинди дә эз тапмады. Иртәнге тын урамга эле генә аяк баскан узгынчылар шпионга гажәпсенеп карыйлар иде, шуңа

күрә Шым-Шым үзенәң пыяласын тиз генә кесәсенә яшерде.

Урамнан:

«КОНФЕТ, ШОКОЛАД, МОРОЖНЫЙ»

дип язылган фургонлы автомобильләр узып китте.

Конфет, шоколад, морожрый һәм тәмледән-тәмле кырык ике мең төрле әйбер алып киттеләр алар бәйрәмгә. Ач шпион автомобильләргә комсызланып, борынын сузып карап калды.

Шпион: «Кыт-кыт-кыт!» — дигән ниндидер бер ят аваз ишетте. Кечкенә бакча ягыннан килә иде ул.

Һәрнәрсәгә тыкшына торган шпион, аяк очларына гына басып, шунда килде, саклык белән генә куакны як-якка аерды һәм шатлыгыннан чак кына кычкырып җибәрмәде, ләкин шундук башлыгы белән авызын томалады.

Шым-Шым авызына тыккан башлыгын төкереп чыгарды да:

— Һи-һи,— дип пышылдап куйды.— Менә бит алар! Табакка салып китергәннәрмени! Бу юлы ычкындырмам! Йоклагыз, бәбекәчләрем, йоклагыз! Бәлли-бәү! Бәлли-бәү! Төн җиткәч, мин сезне уятырмын. Һи-һи! Тимер бүкән, мин сине башта котыңны алам әле, аннары вак кисәкләргә сүтеп ташлыйм. Ә сине, хәсрәт художник, үземнең корабыма алып китәм! Бәлли-бәү...

— Кыт-кыт-кыт! — дип кыткылдап куйды этәч, ачу белән.

— Тс-с, этәч актыгы! Уятасың!

— Кыт-кыт! Кыт-кыт!

— Әх сине, этәч пәхри! — дип ысылдады Шым-Шым.— Тукта әле, мин сине!.. Кил монда. Я кил инде!..

Ул бармагы белән ымлап этәчне чакырды. Горур этәч килергә уйламады да. Юлбасар җиргә җим сипкән булып кыланды.

— Ти-ти-ти!

— Кыт-кыт?— дип сорады этэч, шиклэнep кенэ.

— Ти-текэй, этэчкэй!— дип юхаланып дэште юлбасар.

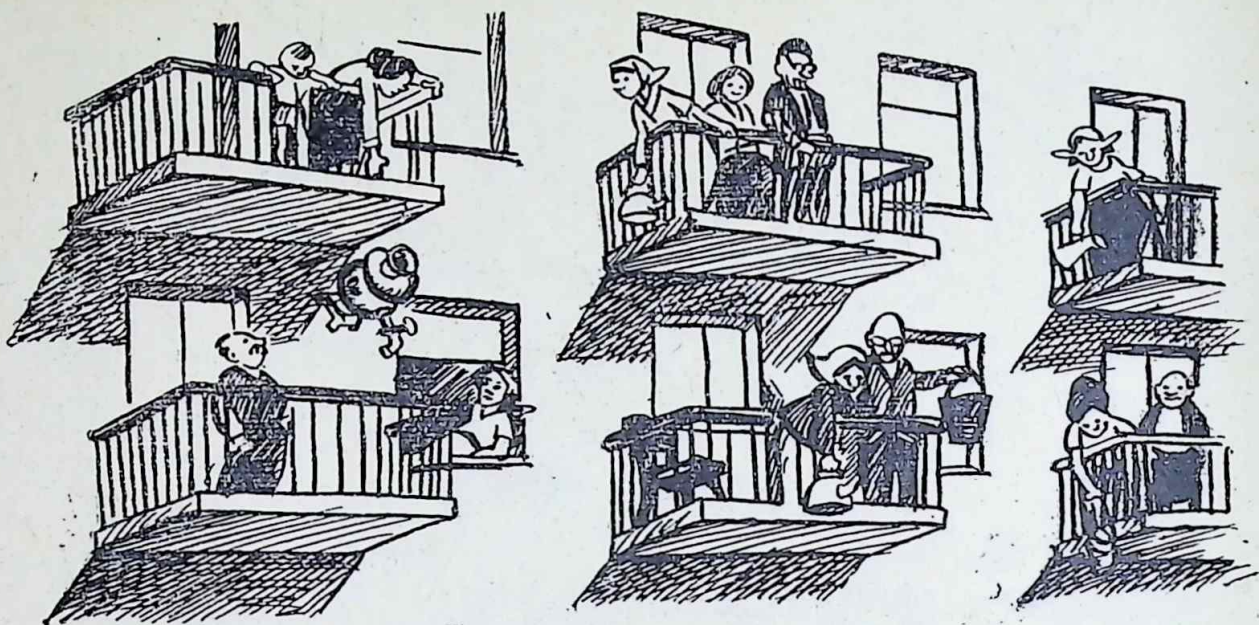
Этэч,— тиле түгел диген инде,— якын ук килде дэ:

— Кыт-кыт!— диде.

Шпион, төлке шикелле, аңа ташланды. Һәм Будильник-ның шундук эше бетте.

Юлбасар коры яфраклар жыйды, ботаклар сындырып алды, ут ягып жибәрде, этэчнең йонын йолыкты да утта кыздырды.

Учак төтенен беркем дә күрмәде. Кешеләр башка якка карыйлар иде.

Шәһәрдә барабан суга башладылар, көмеш быргылар уйнап жибәрделәр. Кызлар һәм малайлар отрядлары урамга чыкты. Алар янәшәсеннән:

«МЕТАЛЛ ТАШУ ӨЧЕН»

дип язылган матур йөк машиналары бара иде.

Зур поход башланды.

Йорт тәрәзәләре ачылды. Балконга чыгып әбиләр кул болгадылар:

— Балакайлар, минем яныма кереп чыгыгыз әле! Чәйнегем тузган, төзәтер җире дә калмаган инде!

— Бер дә харап!— дип кычкырды икенче әби.— Минем самоварым бар. Әнә, чәйнек ише генә түгел! Тотыгыз, оланнар, мин аны бауга асып төшерәм.

Һәркайдан:

— Безгә керегез, балалар! Безгә керегез!— дигән табышлар ишетелә иде.

Кешеләр кирәксез металл әйберләрен үзләре чыгарып бирделәр. Балалар ярык табаларны, тишек чәйнекләрне, иске велосипед тәгәрмәчләрен һәм бик күп башка нәрсәләрне йөк машиналарына тәйи бардылар.

Роликлы тимераяклар таккан дежур элемтәчеләр киндер палаткага ашыктылар.

Күпме тимер-томыр жыелуу турында Яшь техниклар штабына рапортлар илтә иде алар.

Барабан кагып, торба уйнасалар да, Остакул белән Карандаш берни дә ишетмәделәр. Алар шулай каты йоклыйлар иде.

Юлбасар этәчнәң сөякләрен дә калдырмады, тук барбос кебек, мыр-мыр килеп ашады.

— Тәмле дә соң! Бу хәсрәт художниктан көн саен тавык ясаттырыйм әле. Тик кыздырып маташасым килми. Ярар алайса, кыздырылган тавык рәсеме ясаттырырбыз, хи-хи!

Шәһәр сәгәте уникале сукты. Зур оркестр күңелле музыка уйнап жибәрде. Язгы проспект буенча саф-саф булып яшь техниклар, яшь мастерлар атладылар.

Алар арасында рәсемнән ясалган кечкенә Брылдык та бар иде.

Малайлар самолет, ракета, жирнең ясалма иярчене, кораб, машина һәм комбайн мо-

дельләрән, меңнәрчә төрлө бүтән модельләр күтәрәп баралар иде. Самолетларның пропеллерлары гөжли; жирнең ясалма иярченнәре, «пип-пип» итә-итә, баш очында әйләнәп йөри. Ракеталар, кулдан ычкынып, зәңгәр күккә очарга тырышалар иде.

Шәһәр халкы балконнардан «ура» кычкыра һәм чәчәкләр ыргыта. Кечкенә Брылдык күтәрәп барган плакатны барысы да күрәп алды. Анда шундый сүzlәр язылган иде:

**НИЧЕК ИТСӘН ДӘ ИТТЕР,
БЕР КИЛО ТИМЕР КИТЕР!**

Остакул белән Карандаш Брылдыкны күрмәделәр.

— Бәлли-бәү!— дип ысылдады юлбасар.

Ә шәһәр өстеннән һава шарлары, күгәрчен өерләре очып үттө. Жңңүчеләр мәйданында биек трибунага әлегә ярышта жңңеп чыгучылар күтәрелде. Өч көләч кыз белән өч көләч малай.

Аларга велосипедлар һәм фотоаппаратлар бүлөк ителәр.

— Ура! Ура!— дип кычкыра иде барысы да.

Остакул уянып китте. Ул бер күзен ачкан иде, шпионны күрәп, шундук тагын йомды.

— Аһ, бик куркыныч төш күрдем!

— Төш түгел бу!— диде тәмам уянып жңңткән Карандаш.— Без әсир төшкәнбез!

— Тыныгызны да чыгармагыз!— диде юлбасар, кесәсеннән пистолет чыгарып.— Кыймылдамагыз да! Караңгы төшкәч, минем белән китәрсез!

— Кайда безнең Брылдык?— дип авыр сулап куйды Карандаш.— Бездән башка ул харап булачак, бик бөләкәй бит әле ул...

УТЫЗ ТУГЫЗЫНЧЫ БҮЛЕК

Пират Карандаш белән Остакулга булыша

Бәйрәмнәр һәрвакыт ни өчендер тиз узып китәләр.

Кич житте. Урамнарда шат күңелле шәһәр халкы җырлар җырлый, бии, морожрый, конфет, шоколад сатып ала.

Аулак тыкрыклардан кайгылы ике дус белән кәефе килгән бер юлбасар атлый.

— Мин сине сүтеп маташмам, ахры,— дип, мыскыл белән көлдә бандит.— Мин сине елгага гына ташлармын! Син тимер бит, суны яратмыйсың...

Горур Остакул берни дәшмәде. Ул тылсымлы художникны, ягъни Карандашны, ничек булса да коткару турында уйлап барды. Ләкин юлбасарның пистолеты, гаҗәеп зур пистолеты бар! Дөнъяда иң батыр, иң көчле кеше дә пистолеттан курка. Кечкенә Остакул да пистолеттан курыкты.

— Атла! Атлавыңны бел!— дип боерды Шым-Шым.— Әнә кораб та күренә инде! Искиткеч кораб!

Алар Тын яр урамына, «Брылдык» дигән өч мачталы кораб торган елга буена килеп чыктылар. Алар каршына кемдер йөгереп килә иде. Я, кем булыр ул, сезнеңчә?

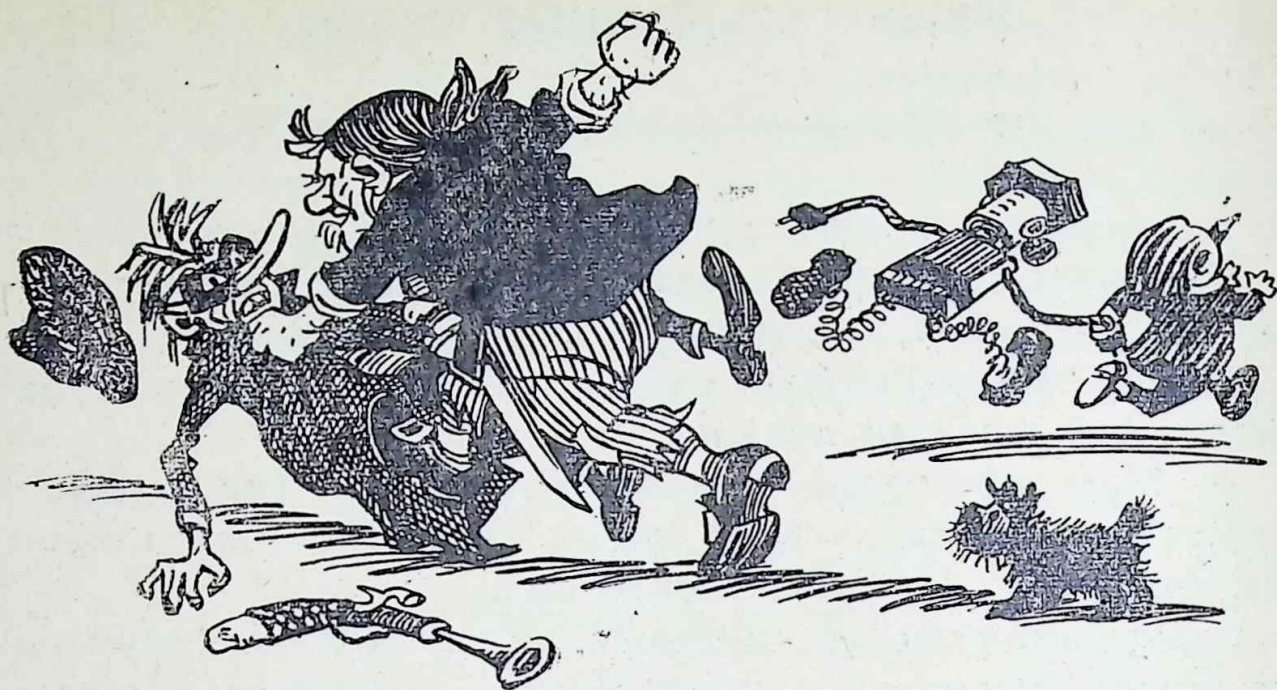
— Капитан Чум-Чум!

— Без һәлак булдык!— дип пышылдады Карандаш.— Беттек! Хуш, Остакул!

Ләкин ни өчен әле юлбасар Шым-Шым шулай калтырана башлады?

— Сатлык җан! Кабахәт!— дип акырды капитан Чум-Чум, килеп җитәрәк.— Сатлык җан!

— Якын килмәгез миңа! Атам!— дип чәрелдәде Шым-Шым, пиратка пистолетын төбәп. Ләкин аның кулы шулкадәр калтырый иде, әйтерсең ул пистолет түгел, ә буяу пумаласы тоткан да шул пумала белән стенаны буйый, арлы-бирле, арлы-бирле йөртә иде.

Пират аның өстенә давил кебек ташланды. Шым-Шым чинап жибәрде. Юлбасарлар, бер-берсен дөмбәсләп, юл буйлап тәгәрәделәр.

— Үтерәләр! Ярдәм итегез!..— дип акырды Шым-Шым.— Анакаем!

— Сазлык корты!— дип кычкырды пират, дустының борынын жимереп.

— Мин бүтән алай эшләмәм! Мин шаярттым гына!— дип кычкырды Шым-Шым.— Мин шаярттым гына.

— Мә алайса, шаяртсаң, әкәм-төкәм!— дип пират тагын дустының колак төбенә кундырды.

— Мин Карандашны тоттым! Мин эләктердем аны! Мин яхшы малай! Мин иң намуслы малай!..

Дөнъяда намуслы кеше бервакытта да шпион булмаган, аның каравы һәр шпион мин намуслы дип сөйләргә ярата.

Дустының баш түбәсеннән чәчен йолкырга чамалаган пират кинәт сугышуыннан туктап калды.

— Нишләп соң син аны башта ук әйтмәдең? Кайда Карандашың, күрсәт әле!

— Күрсәтми ни!— дип үчекләде шпион.— Бар, кара, качканнар энә!.. Ай, авырта, Аааа!..

— Куарга!— дип боерды пират.— Минем арттан! Кап-Кап! Оч алга, эт жан!

Күз яшен сөртә-сөртә, Шым-Шым да алар артыннан чапты.

КЫРЫГЫНЧЫ БҮЛЕК

Иң күңелсез вакыйгалар

Карандаш белән Остакул Жем-Жем күпернең биек торыгы астына кереп качтылар. Ләкин кара Кап-Кап шундук алар эзеннән йөгәрде.

— Мәче! Мәче рәсеме яса!— дип пышылдады Остакул.

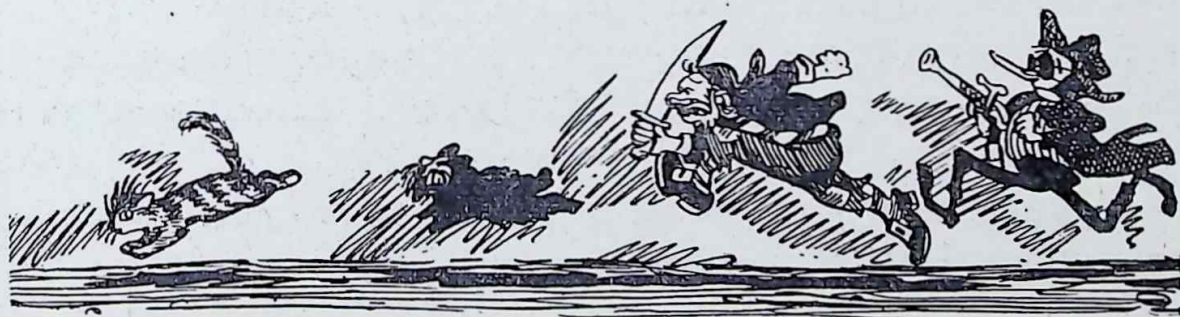
Калтыранган куллары белән Карандаш йоны тырпаеп торган усал мәче ясап куйды.

«Мияу» дип ачы тавыш белән мияулады мәче һәм Кап-Капка сыртын кабартты.

Бу кадәрле оятсызлыкка түзә алмыйча, кара Кап-Кап чиный-өрә аның өстенә ташланды. Мәче тыкрыкка кереп шылды. Эт белән юлбасарлар да тыкрыкка таба борылдылар.

Остакул белән Карандаш Тын яр урамы буйлап киттеләр.

Еракта «һау-һау!» дип эт өргән тавыш ишетелде.

— Тизрэк, Карандашкай! Тизрэк!..

Ләкин бандитлар, ахмак этне тирги-тирги, яр буена ашыктылар.

Качкыннар, ярдәмгә кешеләрне чакырып, «тук-тук!» ишек кактылар. Тик берәү дә аларга ишек ачмады. Барысы да Язгы проспектка киткән иде шул.

Бер тыкрыкта алар яныннан автомобиль узып китте. Гади түгел, ә су сиптерә торган автомобиль. Ул юлларга, тротуарларга, куакларга һәм агачларга саф салкын су сиптерә иде.

Карандаш белән Остакул кулларын изи-изи машинага таба чаптылар.

— Абыкай, туктагыз! Безне утыртып алып китегез! Артыбыздан юлбасарлар куа!

Ләкин шофер моны ишетмәде. «Ничек кенә кыланмый бу малай-шалай. Хәтта төнлә дә минем фонтаннар астына килеп керәләр!» Шулай дип уйлады да, Карандаш белән Остакулны манма су итеп, китеп барды.

«Һау-һау-һау!»

Юлбасарлар аларны менә-менә куып җитәргә тиешләр иде.

— Тукта әле,— диде Карандаш Остакулга,— мин сөлге рәсеме ясап алыым. Сөртенергә кирәк сиңа. Югыйсә, судан тутыгып бетәрсен син.

— Вакыты ул түгел! Тизрэк бул! Тиз! Йөгерик!

Кинәт Карандаш Остакулның артка кала башлавын күреп алды.

— Ай, сиңең төсәң киткән! Авырыйсыңмы әллә?

«Мин тутыга башладым, ахрысы. Бик кызу да чаба алмыйм!»— дип күңелсез генә уйлап куйды тимер малай. Ә үзе исә:

— Минем юри йөгерәсем килми! Беләм мин нәрсә эшләргә кирәген! Мин сугышачакмын!— диде.

— Син каты авырыйсың бит!

— Юк, мин авыру түгел! Йөгер тизрәк! Алар мине түгел, сине тотарга уйлыйлар. Юлбасарларга син кирәк! Йөгер! Мин сугышам! Күрсәтим әле мин аларга күрмәгән нәрен! Маңгайларын күптәрәм мин аларның! Мин иң батыр кеше! Мин иң көчле кеше! Менә күрерсең әле!

Ул, көрәшкә эзер торган боксчы кебек, бер урында сикергәли башлады.

Остакул шундый сугышчан кыяфәт белән болгады кулларын, Карандаш тәмам ышанды аның сүзләренә.

— Ярый, мин йөгердем! Мин милиция чакырам!

Ул дустан үбеп алды да йөгерде.

— Әһә, эләктеңме!— дип кычкырды пират Остакулга.— Кайда Карандаш?

— Карандашның эзен дә күрмәячәксез!

— Мин сиңа сугам хәзер!— дип ярсыды пират.

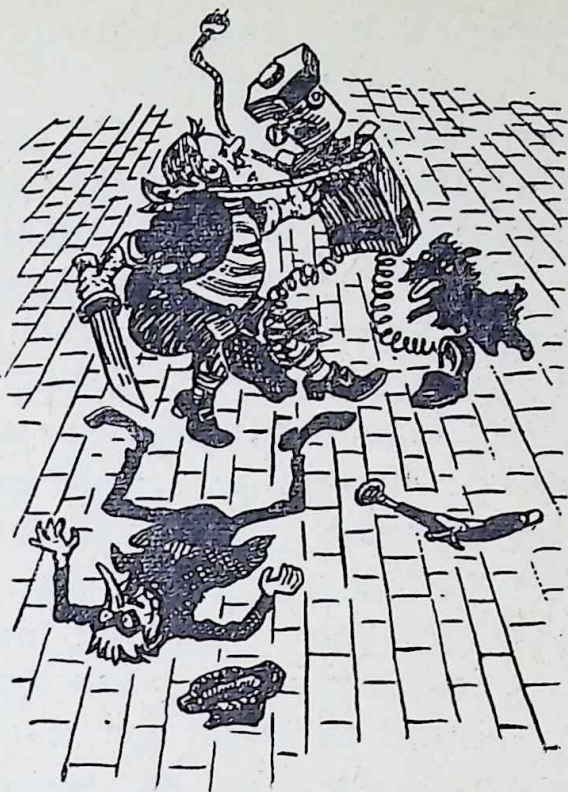
— Ах, сакаллы себерке!— дип кычкырып жибәрде Остакул.— Мин сиңең сакалыңның бер бөртеген калдырмыйча йолкып бетерәм.

— Нәрсә-әә?!— диде капитан Чум-Чум, ярсуыннан йөзе яшел төскә керде.

— Кис үзен!— дип котыртты Шым-Шым.— Остакул, табып бир дим Карандашны! Тапмасаң, атып үтерәм!

Ләкин кечкенә тимер малай курыкмады. Ул шылтырап куйды һәм көлдә генә!

Шул чакта шпион Шым-Шым үзенең коточкыч пистолетын аңа төбәде да атып жибәрде.

Пуля Остакулның күкрәгенә барып тиде, чылтырт итте дә читкә очып китте.

— Мине пуля тишә алмый! Ура!!!— Остакул шулай диеп пружиналарында сикерде дә юлбасар Шым-Шымга үзенәң тимер башы белән китереп бәрде.

Шым-Шым юл уртасына барып төште.

— Жңңү безнең якта! — дип кычкырды Остакул, пиратны тукмый-тукмый.

Капитан Чум-Чум авыртуга чыдый алмыйча разбой салды. Ләкин яралы мастерның — тутыгып баручы Остакулның шулай ук аягында басып торырлык хәле юк иде. Ул егылды. Аның күз алдында бар нәрсә әйләнә сыман тоелды. Кара Кап-Кап аның үкчәсеннән каптырып алды.

Сакаллы юлбасар аңа йодрыгы белән ташланды.

— Тукма Остакулны! — дип кычкырды Шым-Шым, юл уртасында яткан көенчә.— Тукма! Аның инде көче бетеп килә! Тукма!..

Остакул сикереп куйды — һәм шалт берне! Сакаллы юлбасар, тешләре белән жңргә шык-шык бәрелеп, шпион өстенә барып төште.

— Каравыл! — дип инәлеп кычкырды буыла башлаган Шым-Шым.

— Жңңү безнең якта! — диде Остакул. Ләкин тавышы бу юлы чак-чак кына ишетелә. Аның аяк-кулы бик кыенлык белән генә хәрәкәтләнә иде.

Хәйләкәр Шым-Шым уенчык кибетеннән урлаган магнитын кесәсеннән тартып чыгарды да Остакулга таба сузды, һәм тимер малай аңын жңеп егылды. Ул магнитка тартылып калды.

— Хе-хе! — дип гырылдады Шым-Шым.— Жң-ңү-ү-ү...

— Жң-ңү-ү-ү! — дип ыңгырашты капитан Чум-Чум.— Аны бәйләргә кирәк!

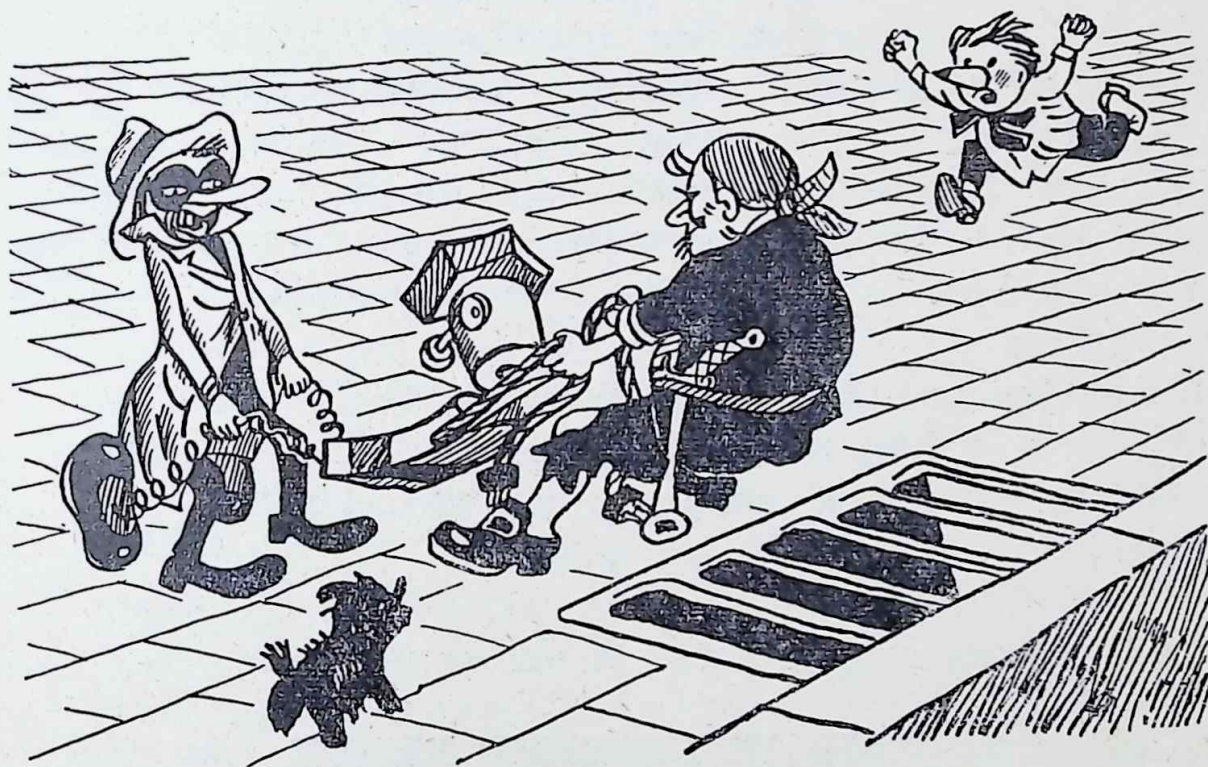
Юлбасарлар Остакул мескенкәйне бәйләп ташладылар.

— Менә хәзер инде мин сине вак кисәкләргә сүтеп бетерәм, тимер малай актыгы!

Юлбасар теге чакта слесарьдан урлаган шөрөп боргычны кесәсеннән тартып чыгарды. Ул аны башта бер башыннан, аннары икенче башыннан тотты, кулында әйләндергәләде, хәтта нигәдер иснәп тә карады. Ләкин мондый корал белән ничек файдаланырга, юлбасарлар аны белми иде. Элек аларга беркайчан да шөрөп боргыч белән эш итәргә туры килгәне юк иде. Шуңа күрә берни дә булдыра алмадылар.

Шым-Шым шөрөп боргычны атып бәрде. Ул чыңгылдап куйды да бер чокыргамы төшеп күздән югалды.

— Анда шоп-шомлы бер чокыр бар!— диде сакаллы юлбасар.

— Шым-Шымлы дисеңме? Мин анда түгел, биредә бит!— дип җавап бирде Шым-Шым.

— Сине әйтмим лә мин,— диде пират.— Юл уртасындагы чокырны әйтәм: чокыр өстендә рәшәткә!

Дөрөстән дә, юл өстендә чуен рәшәткә белән каплап куелган дүрткел чокыр бар иде. Юлда очрый андый рәшәткәләр. Су агып төшү өчен алар. Яңгырдан соң су шунда агып төшә.

Шпионның күзләре ялтырап китте.

— Остакулны без шунда тондырыйк! Анда су ага, һи-һи, елгага агып төшә! Суга батарея да безне беркайчан да тукмамас.

— Суның кая таба акканын мин күрмим. Ә менә хәсрәт художникның миңа таба йөгереп килгәнән күрәм!— дип акырды капитан Чум-Чум.

Чынлап та, аулак тыкрыктан аларга таба Карандаш йөгереп килә иде. Ату тавышын ишетте ул. Шуннан дустанә ярдәмгә ашыкты.

— Тимәгез Остакулга! Кызганыгыз Остакулны!

— Әйе, кызгандык ди менә!— дип, Шым-Шым жан әсәре калмаган Остакулны чокырга табан сөйрәде.

Карандаш, ачыргаланып, кораллы юлбасарлар өстенә ташланды. Елады ул, кычкырды, тыпырчынды. Ләкин юлбасарлар аны бәйләп капчыкка тыгып куйдылар. Ә аннары Остакулны су агып төшә торган чокыр рәшәткәсенә ташладылар.

Аста су шаулавы гына ишетелә иде...

Кечкенә тимер малай һәлак булды! Остакул һәлак булды! Карандашны юлбасарлар алып китте! Мин бүтән сөйли алмыйм.

Б е т т е

дигән сүздән башка берни дә әйтә алмыйм.

КЫРЫК БЕРЕНЧЕ БҮЛЕК

Озынкул тимер-томыр жыя

Мин бүтән сөйләмәм дигән идем инде. Ләкин энә тыкчыкка Озынкул килеп керде. Аның бер дә кәефе юк иде. Парадка аны чакырмаганнар. Ул да тимер-томыр жыйды.

Башта урамдагы чүп савытын сөйрәп китергән иде. Ләкин аңа:

— Бу бит металл ватыгы түгел. Катыргы стаканлы яки кәгазьгә төрөлгән морожрый сатып алучы малайлар өчен бик кирәкле нәрсә ул...— диделәр.

Ләкин Озынкул бу үгетне тыңлап та тормалды. Гарьленнән шул чүп савытына төкерде дә аны майданның нәкъ уртасына илтөп куйды. Шуннан үпкәләп, телевизор карарга дип өөнә кайтып китте.

Ул телевизорны кабызган иде, әлегө үзө чакырылмаган бәйрәмне күрде.

Балаларның ничек итөп күңөл ачуларын Озынкул озак карады.

«Исең киткән икән иске чикмәнгә! Тишек чиләкләр жыялар, имеш! Мин андый юк-бар белән маташмыйм да!»

Ә телевизор экранында тегө, Озынкул чүп савытын куйган майданда бииләр дә бииләр, һәм балалар аңа морожрый кәгазьләрен ташлыйлар иде.

Озынкул телевизорны сүндөрдө. Аңарга бөтөнләй күңөлсөз булып китте. Озынкул урамга чыкты. Ул Тын яр урамыннан барганда иң кырый йорт чатыннан капчык күтөргән икө кешө борылып киткәндәй булды.

Сызгырына-сызгырына, Озынкул юлны күздән үткөрдө. Чип-чиста итөп юылган юлда, суга агып төшө торган чокырының рәшәткәсеннән башка бернәрсә дә күренми. Көм дә булса берәр нәрсәсөн төшөрөп калдырса гына инде.

Озынкул рәшәткә янына килдө һәм узып та китмәкчө иде инде.

«Тик нәрсә ялтырый соң анда?»

Озынкул рәшәткә арасыннан кулын тыкты да магниты белән бергә Остакулны тартып чыгарды.

Чынлап Остакулмы? Булмастыр ла!

Әйе! Остакул шул! Тимер малай чокыр төбөнә төшми калган. Магнит тимер рәшәткәгә ябышып Остакулны да

шуңа ябыштырып куйган иде. Аста, шаулап, су акты. Ләкин Остакулның колагына берни дә ишетелмәде, күзенә берни дә күренмәде.

— Менә сиңа тимер-томыр!— дип шатланды Озынкул.
— Мин үзем таптым! Моның өчен миңа велосипед бирәләр. Ә тагын — фотоаппарат! Көнләшүдән шартласыннар әле бер!.. Жңңүчеләр мәйданына йөгерим!

Тимер малайны калтыр-колтыр китереп йөгереп китте ул.

Озынкул Жңңүчеләр мәйданына килгәч, горур кыяфәт белән Яшь техниклар штабына барып керде һәм үзенең табышын сузды.

— Булдыргансың да соң!— дип мактадылар Озынкулны.— Син ниндидер тутыккан детальләр китергәнсең, берни дә аңлап булмый. Ләкин нык, чын металл бу. Без аны заводка, яңадан эретергә жибәрербез. Бу металлдан уенчык, ә бәлки, чын машина ясарлар. Син морожрый ярата-сыңмы?

— Кайда сезнең фотоаппаратларыгыз?

— Аппаратлар юк инде.

— Велосипед бирегез миңа, алайса! Тик тиз булыгыз. Ә фотоаппаратка иртәгә килермен.

— Без велосипедларны жңңүчеләргә өләшөп бетердек. Син бер килограмм туксан грамм тимер алып килдең. Ә иң алдынгы Жңңүче егерме бер килограмм жыйды.

Буш кул белән китте Озынкул, урамда трай тибөп йөрдө. Һәм кинәт мәйдандагы чүп савытын күрөп алды. Тимер-томыр дип тапшырырга иде бит,— энә шул савытны!

— Әһә, эләктеңме!

Ул аны кыйнапмы кыйнады, тибөп жибәрде!

Чүп савыты дыңгырдап тәгәрәп китте, кәгазь стаканнар чөчөлөп калды. Беркем берни күрмәде — һөммәсе дә бөйрәм итә иде.

Озынкул чүп савытын куып житте дә тагын бер ките-

реп типте һәм тәгәрәп киткән савыт артыннан үзе дә Тын яр урамына йөгәрде.

— Барысына да син гаепле!— дип ярсыды Озынкул.— Кадак белән тишкәләп бетерәм мин сине, аннары тимер-томыр дип илтеп тапшырам. Ул вакытта беркем дә сине файдалы әйбер дип әйтмәс!..

Юк, тишкәләп тормамдыр мин сине. Барыбер велосипедлар беткән инде. Мин сине елгага ташлыйм. Вәт кызык була аннан!

Озынкул аулак тыкрыклардан даң-доң узып Тын яр урамына, төнгә елгага якынлашты.

КЫРЫК ИКЕНЧЕ БҮЛЕК

Озынкул диңгез юлбасары булып китә һәм: «Әни!» — дип кычкыра

Юлбасарлар, корабка кергәч, Карандашны капчыктан селкеп төшерделәр дә аяк-кулын чиштеләр.

— Сөекле Карандашкай,— дип ялагайлана башлады Шым-Шым.— Без синнән бик-бик үтенеп сорыйбыз. Башта безгә морожрый рәсеме ясап бир әле.

— Бер мичкә аракы!— дип таләп итте пират. Үзләре турында китапларда язылганча, ягъни чын пиратлар кебек, ул да аракы эчәргә ярата иде.— Аракы кирәк! Минем тамагым кипте!

Карандаш әкрен, ләкин катгый тавыш белән болай диде:

— Мин бернинди рәсем ясамаячакмын, сез Остакулны һәлак иттегез. Үлсәм үләм, әмма рәсем ясамыйм!

— Ясамыйсыңмы?!— дип кашын жыерды пират.—
Ә менә мин сиңа берне китереп сыласам? Яса, диләр сиңа!
Тиз бул!

Ләкин кечкенә художник берни дә жавап бирмәде. Кораб тәрәзәсеннән кап-кара булып күренгән суга боегып кына карап торды ул. Мондый судан батыр Остакул да бик курка иде.

Юлбасарлар никадәр ялынсалар да, никадәр янасалар да, Карандаш ләм-мим бер сүз әйтмәде.

— Бикләп куярга үзен! Бәйләп ташларга! Ач утырып карасын әле!

— Ә без нишләребез?

— Исең китмәсен!— диде пират, сакалын селкеп.—
Ике дистә күгәрчен атабыз. Кыздырылган күгәрчен ите ашыйбыз! Иртәгә минем кораб бу әшәке шәһәрдән китәчәк, ачык океанга чыгачак, һәм мин бу хәсрәтне рәсем ясарга мәжбүр итәчәкмен! Мин бу корабның капитаны! Иртәгә мин: «Жилкәннәрне күтәрергә!..» дип команда бирәчәкмен.

— Син бирерсең дә бит, тик аларны кем күтәрер икән соң?— дип сорады Шым-Шым, куркып кына.

— Матрослар, әлбәттә!

— М-матрослар! Нинди матрослар! Кайда безнең матросларыбыз?

— Әгәр мин капитан икән,— диде пират,— димәк, син матрос буласың.

— Мин матрос түгел! Мин жылкән күтәрә белмим! Минем көчем юк!— дип сыкранды шпион.

— Исең китмәсен! Мин өйрәтәм сине! Әлбәттә, көчең азрак анысы. Минем корапта чын команда юк. Их, тагын бер юлбасар кисәге булса!— диде капитан Чум-Чум.

Яр буенда доңгырдаган тавыш ишетелде. Юлбасарлар палубага йөгереп менделәр, Озынкул чүп савытын йөзмә кибет пристанена таба тәгәрәтеп алып килә. Чүп савыты

даңгыр-доңгыр итә, футболчыдан качарга тырышкан туп кебек сикергәли. Ләкин Озынкул аны куып житә дә аягы белән тибеп-тибеп жибәрә. Озынкул аның кабыргаларын ярыйсы гына санаган иде.

— Мә сиңа! Тагын мә! Ура, гол!— дип кычкырынды Озынкул.

Озынкулга хәтта кызык булып китте. Калай савыт шалтырата, дөнья бетереп шаулуй, һәм беркем дә моның өчен аны ачуланмый. Чөнки беркем дә юк: һәммәсе дә бәйрәмдә.

— Аһ, син, юлбасар!

Өченче катта тәрәзә ачылып китте дә, күзләрен йокы баскан әби урамга карады.

— Нишлисең син анда?! Кая, кирәгеңне бирим әле мин сиңең хәзер, юлбасар!

— Ул юлбасар икән!— дип кычкырып жибәрде Шым-Шым.— Капитан, ишеттегезме? Юлбасар ул! Шул гына житми иде ләбаса безгә. Ул матрос булыр! Ә мин исә... Шулай ук командалык итәргә телим!

Капитан Чум-Чум сакалын селкетте, күкрәген киерде.

— Әй, хөрмәтле юлбасар! Минем корабка керергә теләмисезме? Мин кораб капитаны. Килегез монда!

— Кемне дәшәсез сез, минеме? Корабкамы?— дип сорады Озынкул, үз колагына үзе ышанмыйча.

— Сезде, әлбәттә! Палубага менегез әле!

Озынкул хәйран калып яр буендагы киртә янына килде. Каршында, елга дулкыннарында тирбәлә-тирбәлә, жылкәнле гажәеп кораб тора иде!

— Салют!— дип боерды капитан Чум-Чум.— Туплардан салют бирергә!

Бу бөтенләй кинодагыча булды. Туплар берьюлы атып жибәрделәр. Мачталар өстеннән ак дары төтене күтәрелде. Өченче катның тәрәзәсе шундук шап итеп ябылды.

— Ура!— дип кычкырды юлбасар Шым-Шым.

— Менә шәп булды!— дип көлдө Озынкул.

Корабтан ярга тар гына басма суздылар. Дулкыннар корабны ярга кадәр диярлек куып китерделәр. Озынкул палубага сикереп менде. Иске дустан кебек, башта Озынкулны капитан кочып алды, аны үзенең жирән сакалы белән кытыклады. Аннары шпион Шым-Шым аның жылкәсеннән какты.

— Исәнме, дускай!— дип күз кысты пират.— Эшләр ничек? Күп таладыңмы?

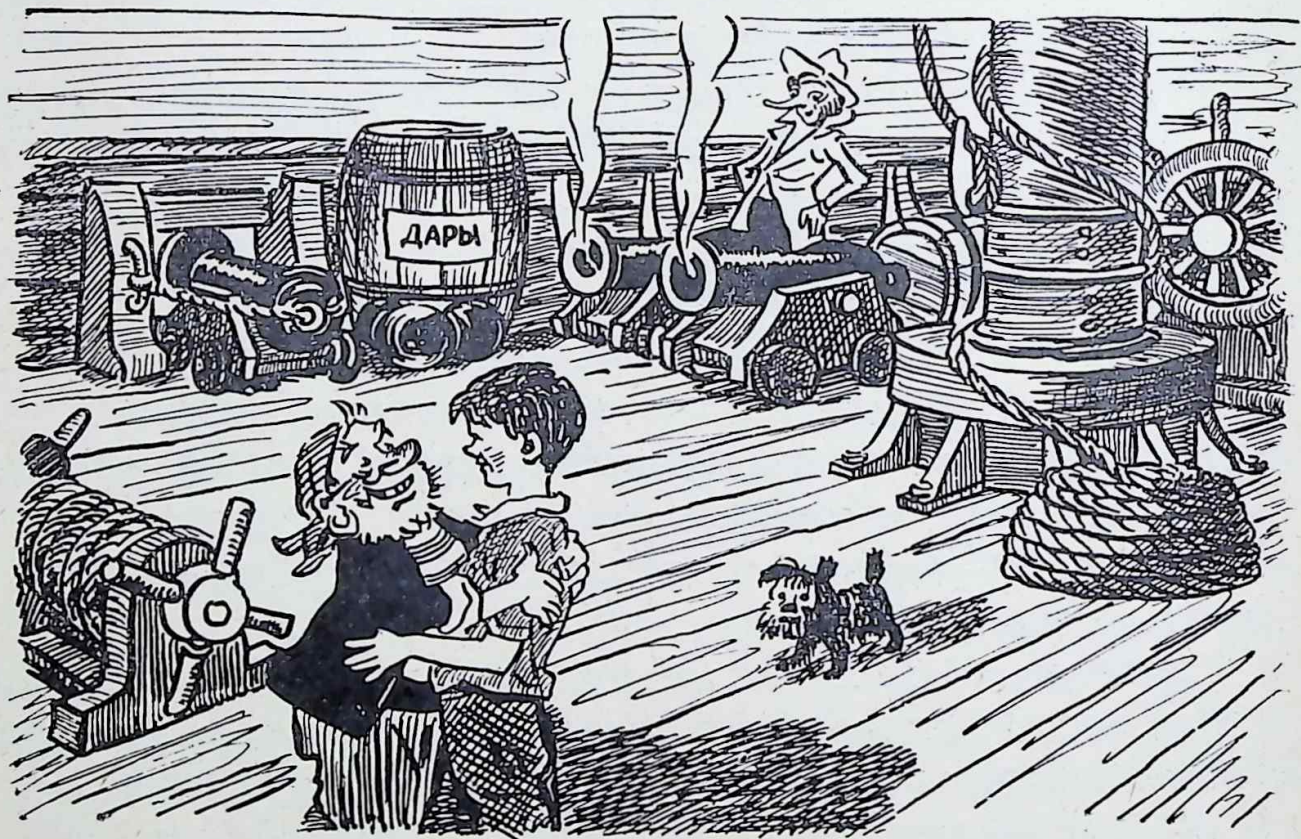
— Минме?— дип гажәпләнде Озынкул.— Мин таламадым...

— Сөйлән әйдә! Һа-һа-һа! Без синең сүзеңә ышандык ди! Син бит юлбасар! Син безгә юлбасар кушаматыңны әйт.

— Нәрсәне? Нинди кушамат?

— Ну, теге... Ничек дип йөртәләр сине?

— Минем исемем Озынкул.

— Э мин — капитан Чум-Чум.

— Сез атаклы капитан, ахры,— диде Озынкул.— Минем сезне кайдадыр күргәнем бар.

— Элбәттә, атаклы! Минем белән давыллы диңгезләрдә йөзәргә телесеңме?

— Телим!— дип кычкырып жибәрде Озынкул.— Рульне сулга борырга! Рульне уңга!

— Бик тә яхшы! Мин сине үземнең бандага... түгел лә, командага алам. Бергәләп юлбасарлык итәрбез! Атарга, туктаусыз ут яудырырга, таларга!

— Мин талый белмим,— диде Озынкул.

— Ёи-һи-һи, шук та инде үзе!— дип көлдө Шым-Шым.
— Чынлап та, синең беркайчан да кеше корабын тартып алганың яки суга батырганың юкмыни?

— Ёа-һа-һа! Момент өйрәтәбез без сине,— диде пират.
— Ниһаять, безнең чып-чын командабыз оешып житте! Без синең белән эшлексез туганкайлар... тьфү... юлбасарлар булдық!

— Мин юлбасар түгел,— дип бытылдады берни дә аңламаган Озынкул.— Мин таларга теләмим!

Ул хәзер генә юлбасарларның ямьсез кыяфәтләрен, кәкре пычакларын, пистолетларын күрәп алды. Озынкул куркып китте.

— Нәрсә телесең соң син, алайса?!— диде пират караңгы чырай белән.

— Йөзәргә телим. Давыллы диңгезләргә гизәргә...

— Гизәргә? Ишеттеңме, Шым-Шым, ул диңгез гизәргә тели! Рульне уңга, рульне сулга! Э тагын нишләргә телисең?— дип сорады капитан, мәсхәрәләп көлөп.

— Өйгә кайтырга телим!— дип сулкылдап куйды Озынкул.

— Хыянәт!— дип акырды пират.— Хыянәт! Качарга телесеңме? Мачтага асып куярга кирәк аны, кабахәтне!

Капитан кулына бау алды, ләкин Шым-Шым аның колагына пышылдады.

— Асмагыз аны, капитан. Матроссыз калабыз бит. Озынкул куркуыннан кычкырып елап жибәрде:

— Әни-гә әйтәм мин сезне!

— Ха-ха-ха!— дип көлделәр юлбасарлар.— Ха-ха-ха!

— Әнкәй!— дип кычкырды Озынкул.

Ул ярга сикереп төшөргә теләде. Ләкин юлбасарлар аны эләктереп алдылар, аяк-кулын бәйләделәр. Карандаш утырган бүлмәгә төртеп керттеләр дә йозак белән бикләп куйдылар.

Яр өстендәге юлдан, моторларын гүләтеп, кузовларына:

«МЕТАЛЛ ТӨЯҮ ӨЧЕН»

дигән сүзләр язылган йөк машиналары узып китте.

Йөк машиналары шәһәрнең икенче очына — Корыч коючылар мәйданына баралар иде.

КЫРЫК ӨЧЕНЧЕ БҮЛЕК

Корыч коючы һәм пешкән кадаклар

Синең ботка пешергәннәрен күргәнең бармы? Яисә бәрәңгене? Ботканы пешереп була. Аны пешерү әллә ни кыен түгел. Ә тимер кадакларны пешерергә мөмкинме соң? Кадаклар сыек хәлгә җиткәнче пешерергә? Хәзер без моны белербез.

Шәһәрнең икенче кырыенда, Корыч коючылар мәйданында, төн буе зур завод эшләде. Бу заводта бик зур таш мичләр бар иде.

Анда шундый кызу, шундый якты ут яна, аңа болай гына карау мөмкин түгел иде. Бу мичләрдә металл пешереләр. Ул ялкын кебек кайнар, каймак кебек сыек. Үзе плитәгә куйган морожрый кебек эри.

Мич янына Корыч коючы килде. Ул теләсә нинди иң каты корычны да эретә, коя белә, шуңа күрә дә аны Корыч коючы дип атаганнар. Ул кара пыяла аша эретелгән металлга карады да:

— Яхшы!— диде.

Шунда Корыч коючыны телефонга чакырдылар.

— Корыч коючы тыңлый,— диде ул телефон трубкасына.

— Складка кереп чыгыгыз әле,— дип җавап бирделәр аңа.— Безгә малайлар әллә ни хәтле металл җибәргәннәр.

— Яхшы. Тиздән минем смена бетә. Мин һичшиксез килермен!

Иртән, заводта төнгә смена тәмамлангач, Корыч коючы үзенең эш киemen салды да складка китте.

— Балалар безгә бик яхшы металл төяп җибәргәннәр дип мактады ул.— Егет икән үзләре дә! Тик менә бусы ниткән машина икән ул?

— Кайсын әйтәсез?— дип сорады склад мөдире.— Ә-ә, менә бусымы? Мин үзем дә белмим. Кечкенә пружиналар, винтлар, сәер машина! Тик ул безгә килеп эләккән икән — димәк, беркемгә дә кирәге юк ул тутыгып беткән нәрсәнең. Эретергә кирәк аны, ә металлыннан нинди дә булса берәр файдалы нәрсә эшләргә. Ләкин туктагыз әле, ул бит кешегә охшаган! Сезгә дә шулай тоелмыймы?

— Чыннан да охшаган. Минемчә, уенчыктыр ул. Бозылган уенчык! Беләсезме нәрсә, сез аны миңа бүләк итегезче. Улым Моштыбый күптән түгел генә яш техник булды. Ул төзәтер бу уенчыкны.

— Рәхим итегез, алыгыз. Тик аны рәткә китерү өчен, улыгызга байтак тир түгәргә туры киләчәк.

— Аның каравы үзенә файдасы тиячәк. Улым Моштыбый мастер булырга тели. Юк-бар мастер гына түгел, ә үз эшенең чын остасы булырга. Рәхмәт сезгә. Сау булыгыз.

— Сау булыгыз.

Корыч коючы унбишенче троллейбуска утырып Чиста тыкрыкка кадәр кайтты. Ул култык астына газетага төрелгән тутыгып беткән тимер малайны кыстырган иде.

Корыч коючы алтынчы катка күтәрелде, 21 нче квартираның звоногын шалтыратты, һәм аңа Моштыбый исемле малай ишек ачты. Шул инде, теге Моштыбыйның үзе! Аның әтисе Корыч коючы икәнлеген сез белми идегезмени әле?

— Хәерле көн, әти!— диде Моштыбый.

— Хәерле көн, улым! Мә, бүләк алып кайттым сиңа — тимер малай. Башта әйбәтләп кара, ни эшләтергә, аны ничек төзәтергә икәннен уйла.

— Аны керосин белән юып чистартырга, винтларын борып ныгытырга да буярга кирәк,— диде Моштыбый.

Ул әтисе биргән бүләккә тагын бер карады да кычкырып жибәрде:

— Мин беләм аны! Остакул бит бу, әти!

— Нинди Остакул?.. Әй, шулай икән шул!— дип исенә төшерде Моштыбыйның әтисе.— Кара син аны, танырлыгы да калмаган, бөтенләй сүтелеп беткән! Мөгаен, бәла-казага очраган ул! Тизрәк төзәтергә кирәк! Мескен Остакул!

Моштыбый Остакулны керосин белән юды, шкурка белән бик әйбәтләп чистартты, тимер малай өр-яңа кебек ялтырап калды. Моштыбый шөреп боргыч белән аның бар винтларын борып ныгытты. Аннары Остакулны чиста чүпрәк белән сөртеп чыкты, эмальле буяу алып, аны яңадан буяды. Остакул бик матураеп китте. Ләкин ул малай һаман да хәрәкәтләнми иде әле.

— Нишләтергә соң?— диде Корыч коючы, жылкәсен жыерып.

— Мин,— диде Моштыбый,— берни дә чыгара алмам, ахры. Эти, мин Яшь техниклар сараена барып атаклы Карандашкинны алып килим. Бик атаклы мастер ул Брылдык! Ул төзәтми калмас!

— А юк!— дип туктатты әтисе.— Без Остакулны үзебез илтик. Әлбәттә, анда яхшы мастерлар аз түгелдер, шулай да Карандашкинга мин, нишләптер, бик үк ышанып житмим.

КЫРЫК ДҮРТЕНЧЕ БҮЛЕК

Келәмнәр йөгәрә, ишеклар сөйләшә

Яшь техниклар сарае Конструкторлар урамында иде. Моштыбый белән Корыч коючы бернинди дә тоткасы булмаган биек ишек каршына килеп бастылар. Ләкин ишек алар алдында үзе ачылып китте. Ул автомат ишек булып, ягымлы гына итеп: «Рәхим итегез!»— диде.

Аяк астындагы матур йөнтәс келәм, метродагы баскыч кебек, кинәт йөгәрә башлады да кеше тавышы белән:

— Сөзгә кайсы секциягә барырга кирәк?— дип сорады.

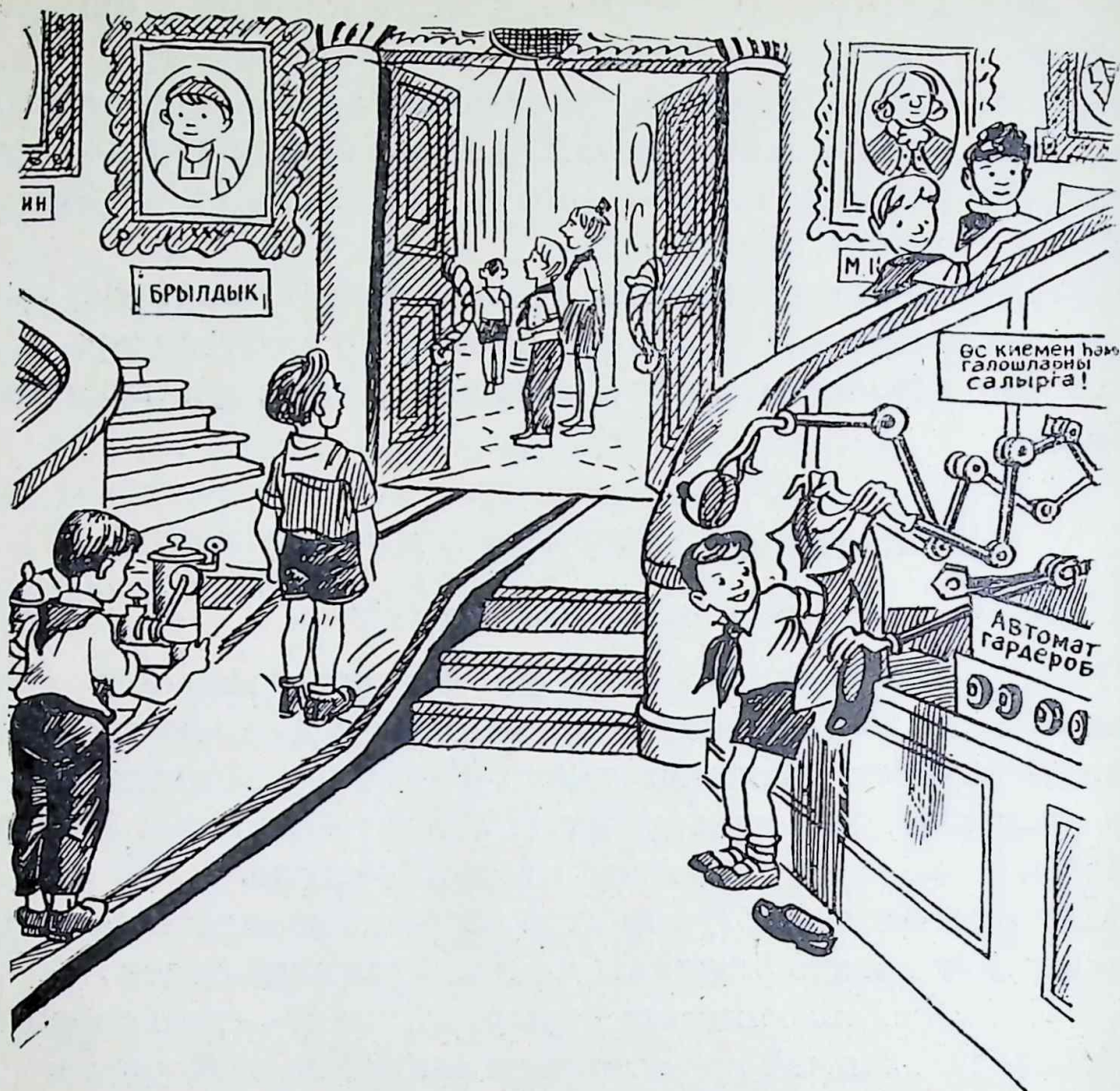
Келәм дә автомат рәвештә хәрәкәт итә иде. Корыч коючы:

— Без белмибез әле,— дип җавап биргәч, йөнтәс келәм туктап калды.

Бик зур залда атаклы Брылдык Карандашкинның портреты эленеп тора иде. Залның сул ягында берничә малай ниндидер машина тирәсендә кайнаша. Алар нәрсәдер кагалар, тишек тишәләр, боргалыйлар иде.

Корыч коючы алар янына килде.

— Без киёмнәрне чишендерә торган автомат ясыйбыз. Кунакларның пальтосын, галошларын ул үзе салдырып алачак,— диделәр малайлар.

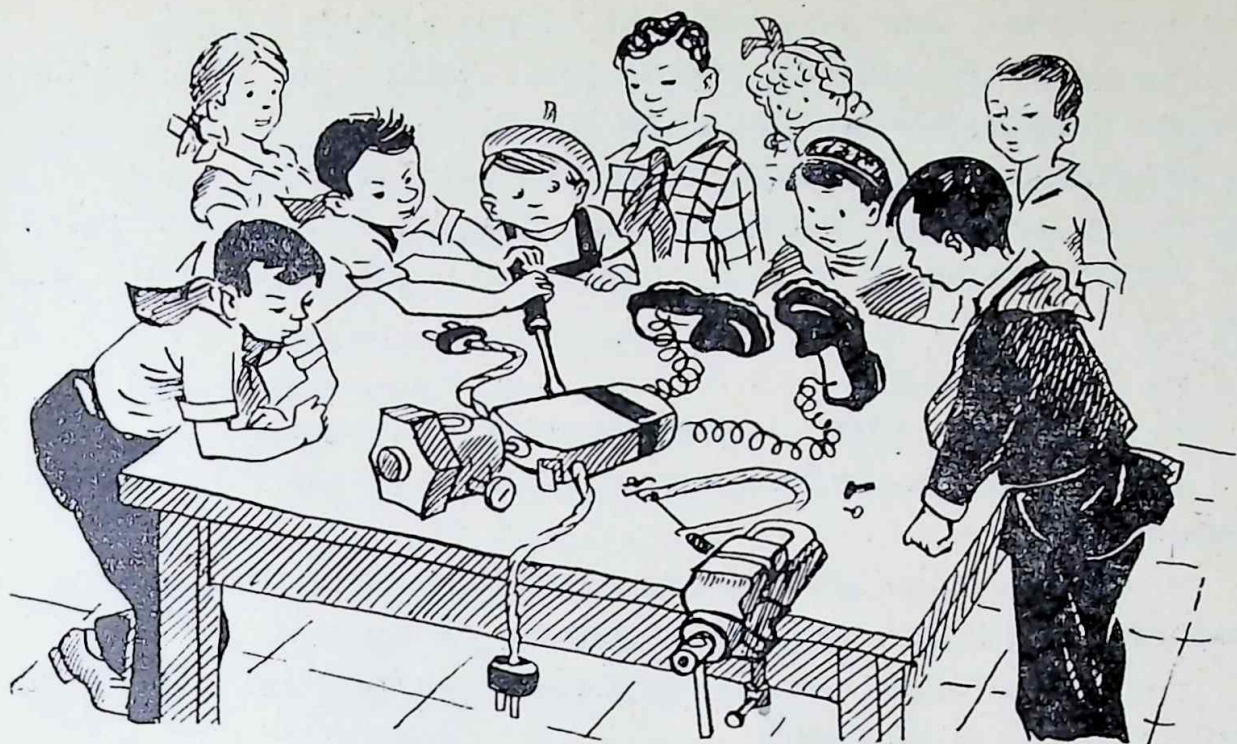
— Балалар, без сезгә тимер малай алып килгән идек, — диде Корыч коючы. — Ватылган ул, төзәтәсе иде үзен. Кайсыгыз төзәтә алыр икән?

— Брылдык Карандашкин, — диде Моштыбый.

— Әлбәттә ул, — дип килештеләр малайлар. — Карандашкин шундый атаклы мастер, аңардан да күбрәк белүче дөньяда юк!

— Зинһар, чакырыгызчы Карандашкинны, — дип үтенде Корыч коючы, ягъни Моштыбыйның әтисе.

— Ай-һай, көтеп торырга туры килмәгәе сезгә, — диделәр малайлар. — Карандашкинның вакыты тыгыз. Аның

янына бик мөһим мәсьәлә белән морожный фабрикасы Вәкилләре килде. Ул «Брылдык» дигән яңа морожныйның тәмен татып карый. Яңа морожный!

— Яңа морожныйны татып карау бик җитди эш инде ул ансы,— диде Қорыч коючы.— Тәм татып карау — фәнни тел белән әйткәндә, дегустация ясау дип атала. Ләкин шулай да Карандашкинны чакыруыгызны сорыйм. Тимер малай бәлагә юлыккан!

Малайлар кымшанмыйча яткан Остакулга карап алдылар, башларын чайкап куйдылар, аннары стенадагы ниндидер ялтыравыклы кнопкаларга бастылар. Залда сузып кычкырган тревога сигналы яңгырады. Телевизор экранында сурәтләр барлыкка килде. Барысы да Брылдык Карандашкин бүлмәсен күреп алдылар. Ул анда морожный сыптырып утыра иде.

— Кем чакыра мине?— диде ул, канәгатьсезлек белдереп.

— Синең ярдәмең кирәк!— диделәр малайлар.— Ашыгыч эш, һич кичектерергә ярамый!

— Минем тик утырмаганны күрмисезме эллә?

— Гафу ит, зинһар, ләкин бик җитди эш бит, синнән башка беркем дә батырчылык итми.

Карандашкин масаеп кына чыелдап куйды:

— Ярар, алай булгач, берәр минутка кереп чыгармын. Атаклы кешегә хас булганча, ашыкмыйча гына керде ул.

— Нәрсә бар?

— Зинһар, тимер малайны төзәтеп бирче.

Брылдык Остакулны күреп алды да уктай аның янына ташланды.

— Остакул!— дип кычкырды ул.— Остакул, нигә син йөрмисең-сикермисең? Кем ватып ташлады сине?!

— Башта төзәт әле, Аннары кем ватканын сөйләп бирер,— диделәр балалар.

— Мин... мин төзәтә алмый-йм, мин төзәтә белми-им,— дип кечкенә Брылдык сулкылдап куйды һәм кычкырып торып елап җибәрде.— Мин берни дә эшли белмим! Корабны да мин ясамаган идем, корабны ул, Остакул, ясады аны. Мескен Остакул!— диде малай, яңакларын күз яшьләре белән чыландырып.

Корыч коючы тыныч кына әйтеп куйды:

— Вакытны юкка әрәм итмик. Кайсыгыз төзәтә ала?

— Без!— дип җавап бирделәр балалар.

— Мин төзәтеп карыйм!— диде Моштыбый.

— Бик яхшы! Кая, алыгыз әле коралларны! Минемчә, башта винтларын тикшереп чыгарга кирәк.

Балалар саклык белән генә тимер малайның винтларын ныгыттылар, һәр пружинасын тикшереп чыктылар.

Остакул шунда күзен ачып җибәрде.

Остакул сикереп торды да:

— Брылдыкмы бу? Моштыбыймы? Ничек эләктегез сез монда? Кайда юлбасарлар? Карандаш кайда?!— дип кычкырды.— Юлбасарлар Карандашны харап итмәгәйләре! Аларның пистолеты бар! Алар корабны кулга төшерделәр.

— Ниткән юлбасар? Ниткән пистолет ул?— дип җилкәсен җыерды Корыч коючы.

— Соң диңгез юлбасары белән шпион Шым-Шым инде!

— Болай булгач аңлашылды,— дип тирән сулап куйды Корыч коючы.— Мескен, тимер малай шпионнар, диңгез юлбасарлары турында китаплар укып тәмам саташкан икән.

— Тиз, тиз! Тын яр буена ашыгыгыз! Карандашны коткарыгыз!— дип инәлеп кычкырды тимер малай.

— Әтием, Карандашны коткарыгыз!— дип елады кечкенә Брылдык.

— Әти, коткара күр бу бәладән!— диде Моштыбый.

КЫРЫК БИШЕНЧЕ БҮЛЕК

Вакыйгалар бетеп килә

«Брылдык» исемле кораб ерак юлга чыгарга хәзерләнә, койрык ягында кара флагы жылферди иде. Кечкенә кысрык каютада аяк-куллары бәйләп ташланган әсирләр утыра. Кораб палубасында жирән сакаллы, изүеннән йөнтәс күкрәге күренеп торган бик фырт капитан басып тора. Ул биләнә зур гына пистолет та таккан иде.

— Жылкәннәрне күтәрергә!— дип боерды капитан Чум-Чум.

Ул шулай егерме алты мәртәбә команда бирде. Ялан-аяклы матрос Шым-Шым, ачуын эченә йотып, мачталар буйлап үрмәләде. Ул кара тиргә баткан, мыш-мыш килә һәм сүгенә иде. Ике сәгатътән артык инде ул жылкәннәр күтәрә һәм менә хәзер соңгы жылкән белән азапланып маташа иде.

Бөтен яр буе малайлар белән тулган, алар кызыксынып карап торалар. Йөзмә кибет, сатып алучылар килүен көтеп, үз пристане янында тора. Ләкин сатып алучылар кечкенә пароходларга әйләнәп тә карамыйлар иде.

Соң, әнә бит чып-чын жылкәнле кораб океанга чыгарга хәзерләнә!

Кибеттә морякка охшаган мыеклы абзый утыра. Ул жылкәннәрне ничек күтәрүләрен күзәтә һәм авыз эченнән генә әллә нинди аңлаешсыз сүзләр сөйләнә:

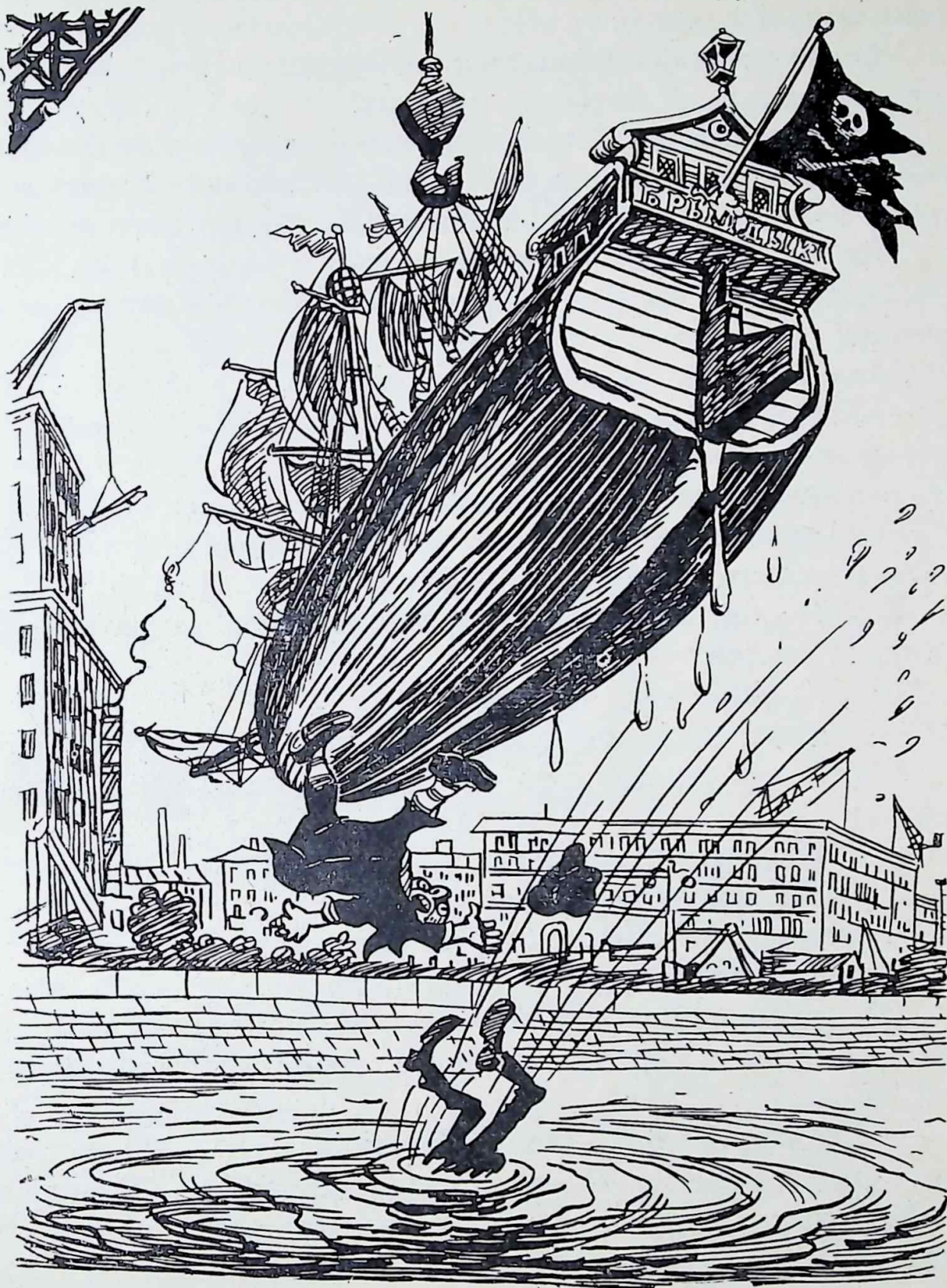
— Кара инде, пешмәгән кәлжемә! Моряк шундый буламыни? Алай кирәк түгел лә! Түгел! Жылкәнне бом-бремстенгага таба тарттырма!

Яр буенда яңа йорт салып ятучы төзүчеләр ял арасында күтәрү краннарын туктатып торганнар иде. «Кораб ничек йөзеп китәр икән?»— дип кызыксыналар иде алар.

Һәм менә жыл соңгы жылкәнне дә киереп жиберде.

Капитан команда бирде:

— Якорьларны күтәрергә!

Кораб сискәнеп куйгандай булды һәм әкрен генә ярдан ераклаша башлады.

Кинәт кемдер кычкырып жибәрде:

— Туктагыз! Тотыгыз аларны!

Әле генә пристаньга килеп туктаган такси эченнән яңгырады бу тавыш. Автомобиль ишекләре шапылдап ачылып китте дә машинадан Моштыбый, Корыч коючы, Остакул һәм Брылдык сикереп төштеләр.

— Тотыгыз аларны! Алар юлбасарлар!— диде Корыч коючы.

Малай-шалай да шаулашып алды:

— Ишеттегезме, алар юлбасарлар икән! Чын юлбасарлар! Менә сиңа кирәк булса, мә!

— Туктагыз!— дип боерды Корыч коючы.

— Карандаш кайда? Бирегез безгә Карандашны!— дип кычкырдылар Моштыбый белән Остакул.

Юлбасарлар Остакулны күргәч, күзләре маңгайларына сикереп менде.

Шым-Шым батыраеп китте:

— Бирми торыйк әле! Сау булыгыз! Үтүт! Хушыгыз!..

Корыч коючы морякка охшаган мыеклы абзый янына килеп:

— Моторыгызны кабызыгыз әле, зинһар. Куып житегез әле үзләрен,— дип үтенде.

— Тырышып карармын. Тик менә мотор киреләнеп тора. Тиз генә төзәтә алмамдыр, ахры!

Юлбасарлар палубада котыра-сикерә биеп:— Сау булыгыз!— дип мыскыллап кычкырдылар.— Тотыгыз койрыкны!

— Нишләргә соң?— диде Корыч коючы.— Йөзсәм, артыннан житә алмам.— Ул як-ягына каранды.— Әй, иптәшләр!— дип кычкырды ул күтәрү кранындагы эшчеләргә.— Корабны кран белән күтәрегез әле! Эләктерегез әле шуны!

Кораб ерагайганнан-ерагая бара иде. Ләкин кран ыргаклы озын «кулы» белән су өстеннән үрелде дә корабны йомычка кебек кенә итеп элөп алды. Юлбасарларның котлары очты.

— Каравыл! Талыйлар!— дип кычкырдылар алар.

Юлбасарлар, кая барырга белмичә, палуба буйлап йөгерештеләр. Кораб чайкалып куйгач, Кап-Кап белән бергә, дулкыннар өстенә очып төштеләр.

— Батам!— дип кычкырды Шым-Шым.— Коткарыгыз!

Капитан Чум-Чум исә, бокыл-бокыл килеп, су төбенә китеп барды.

Үзен диңгез бүресе дип йөрткән атаклы пират йөзә дә белмәгән икән!

— Кеше бата!— диде морякка охшаган мыеклы абзый.

Ул, батучыларны коткару өчен, шундук елгага сикерде.

Корабны ярга чыгардылар. Остакул палубага үрмәләп менде. Корыч коючы абый әсирләр өстеннән бикләп алган йозакны ачты.

Остакул каютага йөгереп керде дә аннан озак кына чыкмыйча торды.

Менә каютадан Озынкул килеп чыкты. Ул да түгел, су-га баткан тавык кебек чыланган юлбасарларны яр буена сөйрәп чыгардылар. Морякка охшаган мыеклы абый аларны якаларыннан эләктереп күтәрәп тора иде.

Менә мотоцикл белән Милиционер килеп туктады.

— Юлбасарлар шушылармыни инде?!— дип сорады ул.

— Нәкъ үзләре.

— Алай икән!

— Без ялгыш кына!— дип шыңшый башладылар юлбасарлар.— Без моннан ары алай эшләмәбез!

Кинәт шунда бөтен халык көлеп куйды.

— Нәрсә эшләмәссез?— дип сорады Милиционер.

— Таламабыз!

— Бик яхшы! Ә нәрсә белән шөгыльләнәрсез соң?

— Шөгыльләнмәбез, берничек тә!— дип ант иттеләр юлбасарлар.

— Алай барып чыкмас. Бездә бер-бер нәрсә белән шөгыльләнмичә ярамый. Эшләр-гә кирәк, юлбасар актыклары! Эшләргә!

— Без эшли белмибез.

— Беренче күрәм мондый кешеләрне! Сезнең ничек эчегез пошмый?— дип гажәпләнде Милиционер.— Сез ни булса да эшли беләсезме?

Пират мактанып куйды:

— Мин командалык итә беләм. Рульне уңга! Рульне сулга!

— Ә мин иснәнәп, эзләнәп йөри беләм, шымчылык итә беләм,— диде Шым-Шым.

— Тегесе дә, монысы да бернигә ярамый.— Иснәнәп шымчылык итеп йөрүләрнең бездә кирәге юк.

— Ай-яй! — диештеләр барысы да.— Кеше ышанмаслык хәл бит бу. Карагыз эле бу юеш шаламаларны! Алар берни дә эшли белмиләр икән ләбаса!

Бер гражданин шпионга күрсәтеп сорап куйды:— Шушымы иснәнәп, эзләнәп йөри белә? Безнең өчен нәкъ кешесе инде ул!

Мин бу шәһәрдә Бакчачы булып эшлим. Ул да минем белән бакча-бульварларда, паркларда эшләр. Кайсы агачта кортлар һәм башка корткычлар бар — шуларны күзәтеп, иснәнәп йөрер.

«Һау-һау!»— дип өрәп куйды чыланган Кап-Кап. «Мин дә корт эзләп йөрергә теләм!»— димәкче иде ул.

— Корт эзләп йөрү — бик файдалы эш ул,— дип мактады морякка охшаган мыеклы абзый.— Ә менә бу манма су булган морякны, хәсрәт капитанны, мин үзебезнең кибеткә алам. Миңа ярдәмче кирәк. Ачкыч белән борылмалы кечкенә пароходларны ул сачок белән сөзеп алып торыр. Без жылкәнле корабта кибетнең филиалын оештырабыз.

— Ура!— дип кычкырдылар бар малайлар да.— Ура!!

Юк, йөзмә кибеттә сатучы булып эшли башлаячак капитан Чум-Чумны алкышлап кычкырмадылар алар.

Ниһаять, кораб каютасыннан бәләкәй ике дус чыкты.

Остакул шатлыгыннан көлө иде.

Шат күңелле художник, елмая-елмая, малайларга кул болгады.

Ә малайлар:

— Яшәсен батыр Остакул!

— Яшәсен дөнъяда иң тылсымлы художник Карандаш!

— Ура! Ура!— дип кычкырдылар. Моштыбый белән Брылдык аларга инде барысын да сөйләп өлгөргән иде.

Бу тамашаны күрә алсын өчен, Корыч коючы Моштыбыйны кулларына күтәрде.

— Ура!— дип кычкырды Моштыбый.— Ура! Жиндек!

КЫРЫК АЛТЫНЧЫ БҮЛЕК

Соңгы сүз

Берничә көннән соң шәһәрнең иң матур урынында, Якты майданда, зур плакат барлыкка килде. Анда түбәндәге сүзләргә укырга була иде:

БАЛАЛАР!

**ТЫЛСЫМЛЫ РӘСЕМНӘР ЯСАРГА ӨЙРӘНЕРГӘ
ТЕЛИСЕЗМЕ?**

**КАРАНДАШ БЕЛӘН ОСТАКУЛ АЧКАН ЯҢА
МӘКТӘПКӘ КЕРЕГЕЗ!**

Мәктәп Романтиклар майданында, Хыялыйлар урамының 21 нче йортында ачылды.

Бу мәктәптә сезне теләсә нинди тылсымлы рәсемнәр ясарга өйрәтерләр!

Сез кәгазьдә рәсемгә төшергән йортлар иң матур яшел урамнарда үсеп чыгарлар. Ул йортларда шат күңелле, яхшы кешеләр яши башлар. Алар сез рәсем итеп ясаган автомобильләрдә йөрер, сез ясаган киёмнәргә кияр, сез ясаган театрларга йөрер.

**Шәһәрләр, машиналар, заводлар, мәктәпләр, юллар,
самолетлар — миллион төрле иң файдалы әйберләр
уйлап табарсыз сез һәм аларның рәсемнәрен ясарсыз!
Рәсем итеп ясаган ракетагыз сезне ерак Айга очыртып
алып китәр!**

Кем дә кем тылсымлы рәсемнәр ясарга тели,

ЯҢА МӘКТӘПКӘ КЕРСЕН!

Сезне

**Рәсем укытучысы Тылсымлы Художник Карандаш
белән**

**Баш галим, Киңәшче-Механик, мастер Остакул
чакыра.**

Малайлар яңа мәктәпкә язылган арада, Карандаш белән Остакул бик ерак сәяхәткә чыгып киттеләр. Яңа мәктәптә балаларны яхшы һәм дәрәс итеп өйрәтү өчен, барысын да үз күзләре белән күрергә, барысын да белергә һәм тикшереп сынап карарга булдылар алар.

Рәсем-малай Брылдық яңа мәктәпнең хәзерлек классына керде.

Тылсымлы бәләкәй художник, гади бер тимер малай булган, ләкин күп нәрсәләргә чын тылсымчылар кебек үк ясый белгән батыр тимер кеше турындагы хикәятебез тәмамланып та килә. Сүз уңаеннан сер итеп кенә шуны әйтәм сезгә — тылсымчылар: «Кем үз кулы белән әйберләр ясый, шул үзе дә һичшиксез тылсымчы булып китә!» диләр.

**НӘНИ УКУЧЫЛАРЫМ, НӘНИ ТЫҢЛАУЧЫЛАРЫМ,
ДУСЛАРЫМ, САУ БУЛЫГЫЗ!**

ЭЧТЭЛЕК

Беренче бүлек. Бу бүлектә конфет рәсемен ашаучылар һәм кыярга утырып очучылар турында сөйләнә	3
Икенче бүлек. Ике бахбай турында	9
Өченче бүлек. Шәһәр буйлап ике ат чаба	11
Дүртенче бүлек. Малайлар йомшак мендәргә утырып чабалар	15
Бишенче бүлек. Сәяхәт дәвам итә	18
Алтынчы бүлек. Озынкул һәм рәсемгә төшерелгән юлбасарлар	20
Җиденче бүлек. Йорт ничек төзелде	26
Сигезенче бүлек. Нәни кораблар йөзә	30
Тугызынчы бүлек. Тычкан белән мәче турында	36
Унынчы бүлек. Брылдык айга оча	38
Унберенче бүлек. Күе сөттән ясалган морожрый, эссе көн һәм чын кар турында	43
Уникенче бүлек. Озынкул тәрәзә вата.	47
Унөченче бүлек. Брылдык югалды	49
Ундүртенче бүлек. Брылдыкны таба алмыйлар	52
Унбишенче бүлек. Фил, юлбарыс, нәни арслан баласы һәм җил- көнле кораблар	55
Уналтынчы бүлек. Барысы да Остакулны мактый.	59
Унҗиденче бүлек. Брылдык дан казана	64
Унсигезенче бүлек. Тимер Остакул елый язып калды.	70
Унтугызынчы бүлек. Төнге юлбасарлар	73
Егерменче бүлек. Остакул Карандашка кайнар сөт эзли	76
Егерме беренче бүлек. Тыңлаусыз күгәрченнәр	82
Егерме икенче бүлек. Коточкыч вакыйгалар башлана	86
Егерме өченче бүлек. Доктор Карандашны дөваларга тели	89
Егерме дүртенче бүлек. Остакул белән Карандаш Брылдыкны эзләргә китәләр	94
Егерме бишенче бүлек. Юлбасарлар кечкенә атка атланып киттеләр	96
Егерме алтынчы бүлек. Карандаш белән Остакулга беркем дә ярдәм итә алмый	98
Егерме җиденче бүлек. Пыяла витрина, сихерле тимер, Соры Бүре һәм Кызыл Қалфак	100
Егерме сигезенче бүлек. Иң күңелле вакыйгалар	104
Егерме тугызынчы бүлек. Исең китәрлек чып-чын кораб	109
Утызынчы бүлек. Тагын бәләкәй атлар турында	114
Утыз беренче бүлек. Бу бүлек «рульне унга!», «рульне сулга!» дип кычкыручылар турында	117
Утыз икенче бүлек. Шпион эзгә басып бара	120

Утыз өченче бүлек. Юлбасарлар октябратлар сафына керә	
Утыз дүртенче бүлек. Күгәрченнәр тагын урам хәрәкәте кагыйдә-ләрән бозалар	123
Утыз бишенче бүлек. Рәсем ясау тыела.	127
Утыз алтынчы бүлек. Иң куркыныч вакыйгалар	128
Утыз җиденче бүлек. Будильник этәч	130
Утыз сигезенче бүлек. Карандаш белән Остакул әсир төшәләр	135
Утыз тугызынчы бүлек. Пират Карандаш белән Остакулга булыша	137
Кырыгынчы бүлек. Иң күңелсез вакыйгалар	143
Кырык беренче бүлек. Озынкул тимер-томыр җыя	145
Кырык икенче бүлек. Озынкул диңгез юлбасары булып китә һәм: «Әни!» — дип кычкыра	150
Кырык өченче бүлек. Корыч коючы һәм пешкән кадаклар	153
Кырык дүртенче бүлек. Келәмнәр йөгәрә, ишекләр сөйләшә	158
Кырык бишенче бүлек. Вакыйгалар бетеп килә	161
Кырык алтынчы бүлек. Соңгы сүз	166
	173

Дружков Юрий Михайлович

ПРИКЛЮЧЕНИЯ КАРАНДАША И САМОДЕЛКИНА

(на татарском языке)

Редакторы Т. М. Нурмөхәметов

Рецензенты Галимжан Ахунжанов

Художество редакторы А. Г. Садыков

Техник редакторы В. Н. Галкина

Корректорлары С. В. Вильданова, Д. Н. Миңнуллина

Наборга бирелде 27/I-1972 ел. Басарга кул куелды 19/IV-1972 ел. Типография кәгазе № 2, 70×90¹/₁₆. Учетн.-изд. таб. 9,23. Янынча басма таб. 12,87. Тираж 15 000. Заказ Г-50. Бәясә 46 тиен.

Татарстан китап нәшрияты. Казан, Бауман ур. 19.

ТАССР Министрлар Советы наршындагы Матбугат идарәсенең Камил Якуб исемдәге матбугат комбинатында басылды. Казан, Бауман урамы 19.

46 тиен